

מבוקשי מזהר"ג

קמא

דף קיט: קכ.:

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה רעז

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

תורה אור
תורה ערב
תהלים צה (ז) כי הוא
אֶלְהֵינוּ וְאֶתְנוּ עִם מְרֵעֵינוּ
וְצִאן יְדוּ הַיּוֹם אִם בְּקִלּוֹ
תִשְׁמָעֵנוּ:
תורה רעג
דברי הימים א- כג (יז) וַיְהִי
בְּכִי אֶלְיָעָזֹר רִמְיָהוּ הָרִאשׁוֹן
וְלֹא הָיָה לְאֶלְיָעָזֹר בָּנִים
אַחֵרִים וַיְבָנֵי רִמְיָהוּ רִבּוֹ
לְמַעַלְתָּהּ:
תורה ערה
משלי כ (כו) נֹר יִקְרָק נִשְׁמַת
אֶדָם הַפֶּשֶׁשׁ כָּל הַחַרְדֵי בָּסֶט;
תהלים פח (ו) בַּמַּיִם הִפְשִׁי
כַּמוֹ הַיָּלִים שִׁכְבִי קִבְרִי אֲשֶׁר
לֹא יוֹכְרֵם עוֹד וַיִּפְּחֵם מִיָּדְךָ
נְגָרִי:
תורה רעו
דברים עקב ח (טו) הִפְאֵלְךָ
מִן בְּמִדְבַר אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּ
אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן עֲתִידֶיךָ וְלִמְעַן
נִסְתָּךְ לְחִיטָבְךָ בְּאַחֲרֵי־יָמֶיךָ:

קיטו:

ליקוטי

רעא רעב רעג רעד רעה רעו רעז

מוהר"ן

רחמנא לישזבן, כי היהדות שבהם אינה מנחת אותם ומבלבלת אותם תמיד :

רע שיש מהם "ישכשמוגייעין ובאין למה שהתאוו דהיינו לכפירה גמורה חס ושלום, בלי שום ספק אל האמת, אזי תיכף ומיד מתים מן העולם, ואז רואין האמת :

ערה (ע"ג) **רע** שכל מצוה ומצוה שעושים, נעשה ממנה נר אחד (פ), וכשנמסלק האדם, אם היא נשמח גדולה שהיא יקרה מאודי"א בעיני השי"ת, אזי נותנין לה להיות מחפש בגנויא דמלכא, שיחפש ויקח לו מה שירצה בגנוי המלך יתברך, וזהו תכלית כל תענוגי עוה"ב. ולחיפוש צריכין נרות, כמו שאמרו רז"ל (פסחים י ע"ב) שיחפוש בנרות, ולמדו מפסוק (ע"ג) **נר ה' נשמת אדם חופש כל חרדי בטן**, והנרות נעשין מן המצות כנ"ל, בבחי' נר מצוה (משלי ו). ואצל אלו הנרות, מהפשת הנשמה אחר ההסתלקות בגנוי דמלכא, וזה בחי' **במתים הפשי** (ע"ג) כיון שמת אדם נעשה הפשי מן המצות (שבת קנא ע"ב). הפשי היינו בחי' החיפוש שנעשה מן המצות, כי המצות הם נרות שעל ידם החיפוש כנ"ל : אבל יש צדיק שממית עצמו בחייו, וגם בעודו בחיים הוא מחפש בגנוי אביו (ע"ג):

רעו (ע"ג) כי אכילת שבת אינה בשביל שביעה כלל, רק בגין דיתברכון כלהו שתא"י יומין, כמובא בזהר"כ (יתרו ד' פח) כי מאכילת שבת נשפעין ונתברכין כל ששת הימים, כי עיקר השביעה בשבת, כי סומא אין לו שובע, כמו שלמדו רז"ל (יומא עד ע"ב) מפסוק (ע"ג) **המאכילך מן במדבר למען ענותך וכו'**. ופסיעה גסה נטלת מאור עיניו של אדם ומהדר ל"א בקידושא דכי שמישי (ברכות מג ע"ב) נמצא שעיקר שלימות"כ מאור עינים הוא בשבת, ועל כן אז השביעה (ע"ג), כי עיקר השביעה על ידי ראיית עינים כנ"ל, וזה (ע"ג) פוסעים בו פסיעה קטנה, סועדים בו לברך שלש פעמים, היינו שבשבת פוסעים פסיעה קטנה, שעל ידי זה המאור עינים בשלימות, שעל ידי זה השביעה כנ"ל. וע"כ מה שסועדים בו ג' פעמים הוא רק לברך, דהיינו בגין דיתברכין"ל כל שיתא"י יומין כנ"ל. אבל בשביל שבת עצמו לא היה צריך לאכול כ"כ שלש פעמים (ע"ג), כי בשבת השביעה, רק הוא לברך כנ"ל :

רעז (ע"ג) **רע** כשיש מחלוקת על האדם, אין לעמוד עצמו כנגד השונאים, לומר כמו שעושה לי כן אעשה לו כנגדו (ע"ג). כי זה גורם שהשונא יבא למבוקשו, לראות בו ח"ו מה שהוא רוצה לראות בו. רק אדרבא ראוי לדון אותם לכף זכות (ע"ג), ולעשות להם כל הטובות, בחינות ונפשי כעפר לכל תהי' (ע"ג), כמו העפר שהכל דשין עליה (ע"ג), והיא נותנת להם כל הטובות אכילה ושתייה וזהב וכסף

יותר, ומחמת זה מדבר עמו יותר. אך זה תלוי בזה, שזה שיש לו עזות לדבר, הוא מחמת עבודתו שהוא עושה ועובד הרבה את ה'. ומחמת זה יש לו עזות לדבר עם הרב, ומחמת זה שהוא מדבר עמו, על ידי זה עושה ועובד הרבה, על ידי שמתעורר ביותר על ידי שמדבר הרבה עמו, נמצא שזה תלוי בזה, וכן יש כמה דברים בעולם שהם תלויים זה בזה (ע"ג), ואין יודעין מהיכן ההתחלה, כי כל אחד מתחיל מחבירו, כי זה תלוי בזה כנ"ל (ע"ג):

ערב (ע"ג) (תהלים צה) **היום אם בקולו תשמעו** : זה כלל גדול בעבודת השם, שלא ישים לנגד עיניו כ"א אותו היום, הן בעסק פרנסה והצטרכותו, צריך שלא יחשוב מיום להבירו כמובא בספרים (ע"ג), וכן בעבודתו יתברך לא ישים לנגד עיניו כי אם אותו היום ואותו השעה, כי כשרוצין ליכנס בעבודת ה', נדמה להאדם כאלו הוא משא כבד, ואי אפשר לו לישא משא כבד כזו. אבל כשיחשוב שאין לו רק אותו היום, לא יהיה לו משא כלל, וגם שלא ידחה את עצמו מיום ליום, לאמר מחר אתחיל, מחר אתפלא ככוונה ובכח כראוי, וכיוצא בזה בשאר העבודות, כי אין לאדם בעולמו כי אם אותו היום ואותו השעה שעומד בו, כי יום המחרת הוא עולם אחר לגמרי (ע"ג). **היום אם בקולו תשמעו**, היום דייקא, והבן (ע"ג):

רעג (ע"ג) **רע** שיש בנים שמולידים בזה העולם. אבל יש בני עליה גדולים מאד, שמולידים נשמות שהם למעלה מהנשמות המתלבשים בבנים הנולדים בעולם (ע"ג). כי כל הנשמות שהם בעולם הם ששים רבוא (ע"ג), ואף שיש יותר, הם רק מהתחלקות הנצוצות. אבל בכלל הם רק ששים רבוא. אבל אלו הנשמות הנ"ל הם למעלה מששים רבוא נשמות שמתלבשים בזה העולם, כי הם אינם ראוין כלל להתלבש בזה העולם, ואפילו כשבאין בזה העולם, הם אינם נחשבים מזה העולם כלל, וזה בחינות בני משה, שכתוב בהם (ע"ג) **ובני רחבי רבו למעלה**, ודרשו רז"ל (ברכות ז). למעלה מששים רבוא, כי הם לא היו נחשבים בכלל הששים רבוא, כי הם היו למעלה מהם כנ"ל (ע"ג):

רעד (ע"ג) **רע** שיש רשעים שעובדים ויגיעים כל ימיהם כדי לעקר עצמן מהשם יתברך ומתורתו לגמרי, כי "הנקודה הקדושה של קדושת ישראל שיש עדין" בתוכם, אף על פי שהם רשעים גמורים, היא מבלבלת אותם, ומביאה בהם הרהורי תשובה ויראה מאימת הדין הגדול, ומחמת זה אין להם "תענוג מהעבירות והתאוות שלהם, על כן הם מתאווים ויגיעים, כדי שייגעו לכפירה גמורה בדעתם חס ושלום, כאופן שלא יהיה להם עוד צד ספק לנמות אל האמת, אבל צריכים לזה יגיעה גדולה מאוד" מאוד כמה וכמה שנים רחמנא ליצילן

א כגון תשובה עיין לק"ה ערביט ד' לוי הובא במשיבת נפש לג. ועיין לקוטי תפילות תפלה קבב אות תתפשו. והשתפכות הנפש מאמרים את יב. ומכתבי מוהר"ן סימן ריח.
ב עיין לק"ה פדיון הבכור ה' לג, הובא במשיבת נפש פג
ג לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
ד עיין זוהר ח"ב דף סב. ועל דא לא לבעי ליה לאיניש לבשלא מונא מן יומא ליומא אחרינא, ולא לעכב מיומא ליומא אחרא, דהא הוא דכתיב ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו. ועיין פירוש היעב"ץ על אבות א' יד ועיין ראשית חכמה תשובה פ"א הערה רביעית הדרכה ג'
ה אין לו תמורה עיין ספר הברית מאמר יב סוף פרק ט. ועיין זוהר ויחי רכד סוף ע"א עה"פ אברהם בא בימים.
ו ללא מבעי משום דכתיב (משלי כז) אל תהגלל ביום מחר כי לא תדע מה ילך ויס. אלא שאפילו אם תדע הוא עולם אחר לגמרי. ומלך אל תהגלל ליום מחר עיין ראשית חכמה שער הקדושה פ"ד (ד"ה ובענין נדרים) ורמז בפסוק לשלמי נדלי יום יום, ועיין חובות הלכות שער בפתוח סוף פרק ה. וערביי נחל כדשקית לרוך כג ד"ה ולענינו יאמר.
ז לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
ח מתרצו - מאוד
ט עיין חיי מוהר"ן סימן יד שע"כ עבר על זרע רבינו מה שעבר
י עיין שער הגלגולים הקדמה יז והקדמה יא (ובני אהרן שם אות ח) וסוף הקדמה יז וריש הקדמה לא
יא דברי הימים א- כג יז
יב עיין אצרות חיים שער רחל ולאח פ"ו ד"ה וענין משה. ושער הפסוקים פרשת עקב ד"ה וימרה אל, ובע"פ שער לה פ"ו.
יג לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
יד בתרלד- הנקודה

טו מתרלד - עדיין
טז בתקפא לא בורו ורואה - תענוג
יז מתרצו - מאד מאד
יח גם בתרלד- שבשמועין, מתרלד - כשמועין
יט לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו ועיין שיחות הר"ן סימן קלד שיחה השיובת לכאן.
כ עיין זוהר תרומה דף קסו. (עה"פ נר מצוה במשלי ו כג)
כא מתרצו - מאד
כב מתרצו - מנוני
כג משלי כ' כז
כד תהלים פח ו'
כה עיין תורה ה' תנינא אות טו
כו לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
כז בדפוס' - כלוהו שיחא, בתרלד- כלוהו שתא, בתרלד - כולהי שיחא, ומתרצו - כולהו שיחא
כח בתרלד - בוהר
כט בתקפא- (יומא עד עב) ובתרלד ומתרלד תוקן
ל דברים ח' טו
לא בדפוס' - לי, בתרלד - לוי (ובולבו השמטות ציין שצ"ל ל"י), בתרלד - ל"י, ומתרצו - ל'
לב גם בתרלד- שלימות, ומתרלד - שלימות
לג ועל כן אכילת שבת אינה בשביל שביעה כי השביעה היא בשבת וא"ל לאכילה וכן ליישב מפרש"י בילה טז. ששמה יתירה לשבת היא שאוכל וזאתה ואין נפשו קלה עליו. וכן מתורה קשה שאכילה היא רק בשביל היום.
לד מתרצו - כי השביעה (ותיבת עיקר ומוחק)

לה לשון חומר כל מקדש שמומרים בליל שבת. ועיין לעיל תורה רכו.
לו בדפוס' ומתרלד- דיתברכי, בתרלד - לא ברור, ומתרצו - דיתברכון
לז מתרצו - שתא
לח עיין לעיל תורה קבה
לט תורה זו נאמרה בשמיני עצרת בשנת תקסח (ח"מ נט) ועיין ימי מוהר"ן ח"א סוף כו ד"ה אח"כ נסעתי למאהלוב
מ עיין ויקרא יט יא לא תקום ולא תטור. ואפילו במחשבה אסרה תורה (תזקוניי שם). ועיין פרש"י וביומא כג. ועיין לעיל תורה רנא
מא אבות א' ו'
מב בקשה שנוהגים לבקש אחרי תפלת עמידה מקורה בברכות יז.
מג ערובין נד. ולעיל תורה ו תחילת ביאור מאמר רבב"ח

תורה אור
תהלים פה (יד) צדק לפניו
ימלך וישם לדרך פועלו:
תהלים קט (קעב) מען
לשוננו אפרתך פי כל מצותיך
צדק:
תהלים קכ (ח) אויה לי פי
גרתיי משך שכנתי עם אלקי
קדר:

תורה רעה
בראשית תולדות כו (ג)
ועמה שא נא כליון תליון
וקסמך וצא השדה וצדקה לי
צדקה וצדקה:
דניאל א (ב) ויגן אדני בידו
את והזיקים מלך יהודה
ויקצתו כלי בית האלהים
ויביאם ארץ שנגזר בית
אלהיו ואת הפלים הביא בית
אוצר אלהיו:

במדבר פנחס כה (יא) פינקס
כן אלקינו בן אהרן הפתח
השיב את תמתי מעל בני
ישראל בקנאו את קנאתי
מתוכם ולא כליתי את בני
ישראל בקנאתי:

תורה רעט
תהלים סו (יד) אשר פצו
שפתיי ודברי פי בצר לי:

אינה יכולה לעשות דרך כבושה רק הוא עדיין שביל דקיק פעמי הרגליו. אך הוא כמשל התינוק כשמתחיל לילך [8], שבתחילה אינו יכול להלוך יפה, אך האב מחמת גודל אהבתו ושיעשועיו עם בנו, הוא עושה מפעמי רגליו דרך. כמו שאנו רואין כשהתינוק עושה איזה דבר קטן, או מדבר איזה דיבור אף שאינו חכמה כלל, עכ"ז מחמת אהבת האב ושיעשועיו מזה, הוא מחבב הדבר ומגדילו ומרחיבו ועושה מזה דבר גדול. כמו כן השם יתברך, כשהמצוה מתחלת לילך, או כשאדם עושה איזה דרך חדש להשם יתברך, אף שבתחילה הוא שביל דקיק, עכ"ז מחמת גודל שיעשועיו יתברך מזה, הוא עושה מפעמי רגליו דרך כבושה. וזה בחינות (תהלי' פה) צדק לפניו יהלך. צדק, היינו המצות כמה שכתוב (שם קיט) כל מצותיך צדק. כשמתחלת המצוה לילך לפניו יתברך אזי [2] וישם לדרך פעמיו, שהוא יתברך עושה דרך כבושה מפעמי הרגליו, שהם רק שביל דקיק, ומחמת שיעשועיו, הוא משים לדרך רחב וכבוש, את פעמיו, שהם רק שביל דקיק כנ"ל. וכ"ז נעשה על ידי אכילת שבת שמשם מקבלין כה הרגליו בבחי' (שבת קנב).

דוק בכך ותשכח ברגליו [1], שעל ידי האכילה מקבלין הרגליו כה ואזי נעשה מפעמי הרגליו שהם רק שביל דקיק, פסיעות קטנות, נעשה מהם דרך כבושה כנ"ל: וזה בחינות [7] פוסעים בו פסיעה קטנה סועדים בו לברך שלש פעמים, היינו שבשבת פוסעים פסיעה קטנה. והוא תמוה לכאורה, כי הלא אדרבא מי שמתה אשתו הראשונה פסיעותיו מתקצרות, ושבת הוא בחינות אשתו הראשונה כנ"ל, והיה ראוי שיהי' בו פסיעות גדולות ורחבות. אך סועדים בו לברך וכו' היינו שאוכלים סעודת שבת, ועי"ז באמת נתתקנין הפסיעות קטנות ונתרחבין ונעשה מהם דרך כבושה בבחי' וישם לדרך פעמיו כנ"ל. ועל כן על ידי אכילת שבת נתתקן חילול שבת, שהוא בחינות פסיעות קצרות כנ"ל, כי על ידי אכילת שבת נעשה מפסיעות קצרות רחבות ונעשה מהם דרך כבושה כנ"ל [1]: רגל הוא רפואה להריאה [1] כידוע להכמי הרפואות [1]: אויה לי פי גרתי משך (תהלים קכ). היה דרכו לכויין בתפילתו שמצטער על שהיה מתירא מיראתי הנפולות, שהם באים מש"ך דינים [2]. וזה פי גרתי משך:

תמר הוא ג"כ ב"פ ש"ך, כמוכא [1]:

רעה [1] דע שעל הליף [2] טוב יכולין לראות כל הכלים של הבית המקדש איזה פנים יש להם. וז"ש כשאמר יצחק לעשו שיכדוק הסכין וישחוט יפה שא נא בליד, (בראשית כז) [2] רמוז על כלים של בית המקדש, שהם ניראים" על הסכין היפה כנ"ל. וכן איתא במדרש (בראשית פ' ס"ה) [1] שבליד רמוז על כלים של בית המקדש, כמ"ש שם, בליד, זה כבל, שנאמר [1] ואת הכלים הביא בית אוצר אלקינו". נמצא שכליך מרמז על כלים של בית המקדש:

בקנאו את קנאתי (במדבר כה) בחי' הצדיק שאינו "מקנא

שום צדיק [1], לא בעוה"ז ולא בעוה"ב, רק אותו לבדו יתברך: רעט [2] שיש שאומרים תורה מלמטה למעלה, והיא מלמטה רחבה מאוד, שלמטה מרחיבין הדבר ומגדילין אותו מאוד ולמעלה הוא קצר, והולך ומקצר ועולה עד שלמעלה מעלה הוא קצר מאוד מאוד, כי למעלה לא נשאר מונח כלום, רק מעט מעט כי בוודאי יש שם איזה ניצוץ הקדוש. אבל יש להיפך שאומרים תורה מלמעלה למטה, ושם למעלה היא רחבה מאד מאד, וכל מה שיוורדת למטה מתקצרת ויורדת, עד שלמטה היא קצרה מאד, והיא רק מעט מעט למטה, אבל למעלה היא רחבה מאוד: וכן בהתעוררות מלמטה, צריך שיחי' מלמטה קצר, בבחינות (תהלים סו) ודבר פי בצר לי, בבחי' שופר, שהרחב הוא למעלה והקצר הוא למטה אצל הפה [2]. וזה בחינות ודבר פי בצר לי, היינו שיהיה הצד הצר והקצר אלי, אצל פי, בבחינות שופר כנ"ל. וכמו שמצינו אצל דוד בכל תפילותיו, שהתחלה היה מן המיצר והדוחק, שהיה צר לו מאד. כגון מחמת שנפל עליו צרות אבשלום [2] או צרת נבל [2] וכדומה, ואח"כ בא באותו תפילה לתוך רוח הקודש [2]:

רפ [2] מי שצריך לדון לפני דיינים בדיון תורה, זה לו עונש ונקמה שהתורה נוקמת בו. כי באמת כל המו"מ הוא תורה, כי למשל הדין המחליף פרה בחמור [2] הוא תורה, ומכ"ש כשעושיין הדבר בעצמו הוא בודאי תורה, [2] וכמו שמספרין [2] כ"ז בשם הבעש"ט ז"ל) וע"כ כשעושיין מו"מ, צריך שיקשר מחשבתו רק בהתורה והדינים המלוכשין שם. ומי שעוקר המו"מ מן התורה, ונופל אל המו"מ בעצמו, ואינו מקשר מחשבתו אל התורה המלוכש שם, אזי עונש"כ, שאח"כ הוא צריך לדון בדיון תורה, ואזי צריך לחזור ולהביא כל הדברים וכל המחשבות וכל העסקים שהיה לו בשעת המו"מ מתחילתו ועד סופו, צריך להביא הכל אל התורה, דהיינו שצריך לחזור ולספר הכל לפני הדיינים, והם פוסקים על זה דין תורה. נמצא שחזר ונעשה מכל דברי המשא ומתן תורה. והוא לו נקמה, שהתורה נוקמת בו על אשר עקר הדינים המלוכשים בהמשא ומתן מן התורה, ונפל אל המשא ומתן בעצמו, כאלו אין שום תורה בהמו"מ. ע"כ עונשו שצריך לבא לפני דין תורה, ואזי צריך להביא כל דברי המו"מ ולעשות מהם תורה, ואזי מראים לו שכל המו"מ הוא תורה, כי עכשיו נעשה מהכל דין תורה כנ"ל. כי בוודאי הוא צריך להביא כל הדברים אפי' כל המחשבות לפני הדיינים, כי אם חסר איזה דיבור או איזה מחשבה יתקלקל הדין תורה. וצריך דווקא להביא הכל כל מה שעבר בשעת המו"מ לפני הדיינים, והם עושיין מזה דין תורה. נמצא שחזר ונעשה מהמו"מ תורה, ומראין לו שאין הדבר כמו שהוא סבר מתחילה שאין בהמו"מ תורה, כי הלא ראה בעיניך שכל

1 לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
2 ב"מ ק.
3 מוהר"ת בתקפא
4 בעש"ט עה"ת פרשת בהר את ה'.
5 בדפ"ר ענשו. בתרלד ומתולד - עונשו (וצ"ע כיון שעשה מוהר"ת נקודה אחרי עונש משמע שאינו מחובר לגמור להמשר אולי לכן כתב עונש. ואע"פ שבלוח השמטות לא ציינו כלום בזה)
6 בתקפא שצ"ך

7 שא לשון השחזה בפרש"י שם עפ"י בראשית רבה סה יג
8 גם בתרלד - ניראים, מתולד - נוראים
9 מדרש רבה פרשה סה פסקא יג
10 דניאל א' ב'
11 מתרצו - אלהיו
12 בתרלד - מקנה
13 צדיק דייקא עיין שיחות הר"ן יד והי"מ תקב (מעדני מלך), ועיין תורה כב אות י' כשזוכה להכלל בא"ס או תורתו ותפלתו תורת ותפלת ה' ממש.
14 לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
15 עיין לעיל תורה ס' אות ט'
16 תהלים ג (ועיין שמואל-ב פרקים יג - ט)
17 עיין שמואל-א פרק כה שהכוונה לנבל הכרמלי ונראה שהכוונה לתהלים ט' א' למנצח על-מות לבן מומר לדוד עפ"י מדרש תהלים שוחר טוב (בבר) מומר ט אות ז' שלבן הוא נבל שדומה במעשיו ללבן וכן מפורש בשער הגלגולים הקדמה לו שהכוונה שם לנבל בסוד הגלגול (ואע"פ שהמפרשים דחו פירוש זה עיין פרש"י ורד"ק ומארי נראה שרבינו מחויקין) ובממור זה באמת שר ואח"כ שרתה עליו שכינה.
18 פסחים ק"ו. מומר לדוד מלמד שאמר שירה ואח"כ שרתה עליו שכינה. (והם בתהלים כה מומרים)

19 עיין לעיל תורה פו
20 סוף הפסוק הג"ל צדק לפניו
21 הגרסא שם ותשכח בניגרי והפירוש טחן בשיניך ותמצא בפסיעותיך
22 לשון הומר כל מקדש שממורים בליל שבת
23 עניי חילול שבת נעשית בה זוגו כחלל מה ופסעותיו מתקלעות וע"ז אכילת שבת ממחיה לוחה ונעשה בן חנוכי כנ"ל וחזרות פסיעותיו להסתכח.
24 עיין שיש"ק ח"ב סימן רפ השתלשלות הדיבור הזה כאן.
25 שבילי אמונה - הנתיב החמישי - השביל העשירי - (סוף אות ב) והרגלים טובים ומועילים כפי הרפואה כי יחליקו נחור החזה והריאה וטובים לשיעול יבש.
26 גם בדפ"ר ותולד - מיראת, ומתולד - מיראות
27 ע"ה שער יה פ"ה. שער הכוונות ק"ש דרוש ו' לקוטי תורה בשלה ועוד.
28 שם ובספר הלקוטים להארי"ל ישעיהו פרק לה ופע"ח ק"ש פ"ב. אוצרות חיים שער רפ"ה. לקוטי ש"ס אבות.
29 תורה זו נאמרה בשמיני עצרת שנת תקסח ואו נאמרה גם תורה רעז לעיל (ח"מ נט)
30 הליף הוא סכין שחיתה כנ"ל לעיל תורה לו אות ו' ועיין ברטנורא על מדות פ"ד מ"ו בית החליפות - על שם הסכינים שגנונים שם, קרוי בית החליפות, שכן בלשון רומי קורין לסכינים הגדולים חלפים:

מאמר בקמים עלי מרעים¹

מספה"ק לקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה

בשמיני עצרת שנת תקסח שחל ביום שבת. כנראה בברסלב.

פתיחה

הרקע לאמירת התורה היה שמוהר"ן עזב את אשתו ונסע לרבינו, לחג סוכות, ואשתו נעשית חולה מסוכנת, לבדה עם משרתת, כי גם הוריה ולא היו בעיר, והקפיד עליו חותנו וכל העיר רעשה מזה. ומוהר"ן לא שם ליבו, כי ידע שלהפך בזכות רבינו נשארה בחיים. ובתורה זו רמוז ענין שבת שהיא בת זוג של ישראל בחי' אשתו הראשונה. ודיבר מהמחלוקת שצריך לקיים נפשי כעפר לכל תהיה.

תורה זו ראשיתה כיצד להתנהג במחלוקת וחלקה השני מעלת אכילת סעודות שבת. נראה לי שהחוט הקושר את מהלך התורה על פרטיה הוא כח השלום לחבר הפכים ולבטל המחלוקות. תחילה מבאר רבנו כיצד להתנהג כשרשע חולק עלי דהיינו מחלוקת של שנאה שעל ידה נפער תהום בין שנים, והעצה לזה היא להפך, לשפוך שפע של נפשי כעפר עד שתתמלא ותיסתם השוחה שנפעה, ואזי כיון שאין כאן שנים שחולקים רק אחד לבדו אזי יתקיים בו כורה שחת יפול בה. אח"כ מבאר רבנו שצריך זהירות כשצדיק חולק עלי שלא לטעות שהיא מחלוקת של שנאה, כי אדרבה בלבו אהבה וכונתו לנשא ולרומם. ומבאר שצדיק כתמר לב אחד לו לשמים וממיר רע בטוב. לעומתו יש תמר דסט"א לשון תמורה וחילוף שממיר טוב ברע.

ומבאר רבנו שארץ ישראל מסוגלת מצד המקום לרפואה ופרנסה, אבל תלויה בשלום שבין בני ישראל, שבזמן שלום תתן יכולה פרנסה ורפואה. וכשאינן שלום אזי נקראת כנען נוטריקון כאן עני. וכן אמרו מחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות,

ומבאר רבנו שחודש אייר מסוגל מצד הזמן לתיקון המחלוקת ולכח הרפואה² בצמחים. ומסתמא גם זה תלוי בשלום שבין ישראל. אולי אפשר לומר שעל כן דייקא אז מתו תלמידי ר"ע שלא נהגו כבוד זה בזה, כי דייקא חודש זה מצד הזמן מסוגל לשלום, על כן בו ביותר מתעורר הקטרוג על חוסר השלום.

חודש אייר כולו בימי הספירה³, שהם ימי תשובה והכנת כלים לאור של שבועות שהאיר בליל הסדר בלא כלים, בחי' שם אהי-ה מבינה, עולם התשובה המאיר למי שמזמן עצמו לשוב, דהיינו למי שמשותקק להויה אמיתית כמבואר בתורה ו', וכמבואר בלק"ה (ר"ח ג' ג') שאור התשובה ואור ליל הסדר הם בחי' אחת. וימי הספירה הם הימים (בחי' ימי ההמתן) ששם אהי-ה מאיר בבחי' אחר כמבואר שם שהוא גמ' דם בחי' בזיונות ושפיכות דמים בחי' (שאפילו) אויבי יבושו וישו בו רגע, ר"ת אייר.

עוד מבואר שאכילת שבת היא עיקר כבוד השבת ומצוה גדולה להרבות בסעודת שבת והוא תיקון לחילול שבת. ובכוחה לעשות רגלים למצוות ולמלכות להעלותם מהקליפות. ומעורר אהבת ה' לישראל שעל כן מחשיב השביל הדק של הליכת המצוות לדרך כבושה. נמצא שיש זמן מקום ואדם, שהם ישראל וארץ ישראל והשבת, שמסוגלים לשלום המחבר ובטל מחלוקות.

ליקוטי הלכות השייך לתורה זו

או"ח ערובי תחומין הלכה א' מבאר שם שעקר הלוח שבת תלוי באכילה של שבת בבחינת דוק בכבי ותשפח בנגרי עין שם היטב, ועל כן תקנו חכמינו זכרונם לברכה שמקום הסעודה גורם שמשם מתר לילף תחום שבת, כי עקר ההלוח תלוי בסעודה כנ"ל עין שם:

¹ בחיי מוהר"ן סימן לב מבואר שכך נקראת התורה אבל בלק"ה יש מקומות שהיא נקראת צדיק כתמר יפרח.

² ז' ניסן עד ג' אייר תשפ ירושלים

³ וכן מובא בספרים עיני ישמח ישראל - פרשת מצורע (אות ב) הנה נודע דברי הרבי ר"ב מפרשיסחא זצלה"ה זי"ע, ר"ת "איר אני ה' רופאך (שמות ט"ו, כ"ו), ואייר מלא בשני יודי"ן.

וכן כתב החתם סופר שבת קמו: על מחז"ל כלהו שקייני מדיבחא ועד עצרתא

⁴ ליקוטי הלכות בית הכנסת הלכה ד' ו' ובשביל זה התחיל שלמה המלך עליו השלום, לבנות יסוד בית המקדש בחודש אייר. שכל החדש הזה הוא פלו בימי הספירה, ועל ידי הספירה מתקנין הדמים וזוכין לשלום, ועל כן אף התחיל בגן בית המקדש, שמשם קדשת הבית הכנסת ובית המדרש, שכל קדשתם הוא בבחינת שלום כנ"ל. ובשביל זה נקרא הבית המקדש ספת שלום, כי עקר קדשתו בבחינת שלום כנ"ל:

ו"ד בשר שנתעלם מן העין הלכה ג' מבאר קשר עניין המחלוקת לעניין אכילת שבת

או"ח תפלת המנחה הלכה ו אות יא – כי אין הדין נמתק אלא בשרשו, ועל כן דיקא על ידי מחלקת שקדושה שנמשך על ידי שבירת הלוחות, נמתק ונתבטל יניקת החובלים שהם בחינת מחלקת דסטרא אחרא. וכן מבא בדברי זכרוננו לברכה במקום אחר על פסוק בקמים עלי מרעים בסימן רעז לקוטי חלק א:

או"ח שבת הלכה ז אות יא – אבל אף על פי שקדשת שבת קביעא וקיימא מהשם יתברך בעצמה ואין שום פגם נוגע לשם אף על פי כן צריכין ישראל לקבל את השבת ולשמרו, כמו שכתוב, ושמרנו בני ישראל את השבת וכו', כי אין קדשת שבת נמשכת בזה העולם כי אם על ידי ישראל, כמו שכתוב, ולא נתנו ה' אלקינו לגויי הארצות וכו'. וזה שאמר רבותינו זכרונם לברכה שאמרה שבת לפני הקדוש ברוך הוא לכל נתת בן זוג וכו', והשיב לה, כנסת ישראל הוא בן זוג שלך, ועל כן בכל אחד מישאל תלוי קדשת שבת. ועל כן פקוח נפש דוחה שבת כי מוטב שיחלל שבת אחת ואל יחללו שבתות הרבה כנ"ל, כי בשנסתלק נפש מישאל נחשב לחלול שבת, בחינת חלל בחינת מיתה והסתלקות הקדושה, כמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה ומבא בדברי ז"ל (בסימן רעז). וכשמת ונסתלק אחד מישאל שהוא כנסת ישראל שהם הבן זוג של שבת, נחשב בחינת חלול שבת בחינת הסתלקות. ועל כן פקוח נפש מישאל דוחה שבת, כי מוטב שיחלל שבת אחת משיחללו שבתות הרבה.

שם אות טז – עקר קדשת שבת היא האכילה (כמו שכתוב בסימן רעז ובסימן נו לקוטי חלק א), כי אכילת שבת יקרה מאד והוא כלה אלקות בלוי קדש, כי על ידי האכילה מתחבר הנפש עם הגוף ומחייב הדם שבלב וכו' וכמו שכתוב באות נא לעיל, בענין אכילת ערב יום כפור עין שם, ועל כן ל"ב שנים כנגד ל"ב נתיבות החכמה, כי עקר האכילה על ידי הל"ב שנים שהם מקיימין החיות שבלב, ועל כן כל הפגמים נמשכין על ידי אכילת עץ הדעת טוב ורע שפגם בבחינת ל"ב, הינו שהגביר הדם שבהלל השמאלי שבלב, שהו בחינת פגם הל"ב נתיבות חכמה פגם הל"ב שנים ועקר התקון על ידי שבת כנ"ל. על כן עקר התקון על ידי אכילת שבת דיקא על ידי אכילת ג' סעודות שהם פגמי ג' נקודות כנ"ל באות ד' כי דיקא על ידי אכילת שבת נמשכים הל"ב נתיבות חכמה והל"ב שנים לועסין המאכל של שבת בקדושה גדולה. ואז נתקנין הדמים שבלב, שהו בחינת בטול קלפת עמלק, שהוא כלל כל הרשעים כנ"ל.

שם אות עב – כי עקר קניית שבתית שבת היא על ידי סעודת שבת כנ"ל, (וכן מבאר בסימן רעז לקוטי חלק א בהתורה צדיק בתמר יפרח), שעקר דרך הקדושה בוכשין אותו ומרהיבין אותו על ידי אכילת שבת בבחינת דוק בככי ותשפח בנגרי וכו' עין שם. כי עקר דרך הקדש שעושה הצדיק וכו' כפירוש שם, הוא דרכי התשובה הנ"ל להמשיך עצות ודרכים והתחזקות וכו' באופן שהכל ישונו לה' אפלו החלושי כח מאד.

או"ח תחומין וערובי תחומין הלכה ו אות ג' – שהמצות שעושים בימי החול יש להסטרטא אחרא אחיזה בבחינת הרגלין של המצוה, בבחינת רגליה ירדות מות וכו'. ועל ידי זה אין המצוה יכולה לילף ולהתפאר לפני ה' יתברך, אבל כשמגיע שבת, אז עולין הרגלין מהקלפה והסטרטא אחרא, כי זה עקר קדשת שבת בבחינת אם תשיב משבת רגליך ואז מתחלת המצוה לילף לפני ה' יתברך וה' יתברך משתעשע בה ומתפאר בה מאד, אף על פי ששעשית בקטנות גדול, אף על פי כן מרב חבתו את ישראל עם קרובו הוא משתעשע בה מאד ועושה מזה דרך פבושה וכו' עין שם.

שם אות טו – הצדיק בחינת צדיק בתמר יפרח, כי הצדיק נקרא תמר לשון תמונה, שממיר ומחליף הכל לטובה, כי כל הקטרוגים מהפך אותם לזכות

שם אות כא – כל עמל האדם לפיהו, כי עקר חטא אדם הראשון שממש נמשכין כל החטאים שבשביילם צריכין כל הבוררים. עקר החטא היה באכילה שאכל מעץ הדעת טוב ורע, שעל ידי זה נגזר בעצבו תאכלנה בזעת אפך תאכל לחם שבשבייל זה צריכין יגיעות הלי"ט מלאכות וטלטולים לדרכים והכל בשבייל לברר הניצוצות משני מיני קלפות על ידי שני הדרכים הקדושים הנ"ל וכו'. ועל כן בחל צריכין יגיעה גדולה שתהיה האכילה בקדושה פראוי, על כן אין להרבות באכילה בחל, אבל בשבת קדש אז האכילה בלוי קדש, כמו שמבאר בהתורה "שאלו וכו'" בלקוטי א בסימן נו ובהתורה "צדיק בתמר יפרח" בסימן רעז). כי אז בשבת מאירים שתי הדרכים הנ"ל (של "אומרא" שעל ידה מתגבר על הקליפות משכירת הכלים, ו"איה" שעל ידה מתגבר על קליפות מהחלל הפנימי) בהארה נפלאה כנ"ל. ועל ידי זה מתבטלים הקלפות ועל כן האכילה בקדושה. ואז מצוה גדולה להרבות באכילת שבת פאשר הזדיר אדוננו מורנו רבנו זכרוננו לברכה, כמו שמבאר בהתורה הנ"ל, כי הוא ביהא תליא, כי כל מה שמרביץ באכילת שבת מתתקנין ומאירים יותר שתי הדרכים הנ"ל בבחינת דוק בככי ותשפח בנגרי, כמו שמבאר שם בסימן רע"ו הנ"ל לענין הדרכים שעושה הצדיק וכו' וכן הדרך של המצות של כל אדם שעולין בשבת, עין שם, שכל זה הם בחינת שתי הדרכים הנ"ל, כמובן לעיל, כי מה שמבאר שם שבשבת עולה המצוה בבחינת יושם לדרך פעמיו וכו', זהו בחינת דרך של אומרה הנ"ל. וכן בחינת איה הנ"ל הוא גם כן בחינת הדרך כמו שמבאר בסוף התורה "איה" או כשהולכים בדרכים ברוחניות. נמצא, ששתי התורות הנ"ל של אומרה ואיה הם בחינת דרכים ממש שעושה הצדיק במקום תהו ומדבר בדי שויכחו הכל לילף בהם ולהתקרב על ידם לה' יתברך מכל מקום שנפלו לשם.

ו"ד כלאי בהמה ד' יט – אף על פי שלפי קטנות שכלנו היה לנו כמה קשיות ושנויים בתורה. כמו כן כל השנויים שבעולם שהם כל הפעולות משתנות כלם אחד בשרשו, כי כלם נמשכין מאחד הפשוט יתברך רק שאי אפשר להבין זאת בשכלנו. וזהו בחינת המחלקת דקדושה, כי הכל בשבייל להתחיל הדין בשרשו, כמובא בהתורה בקמים עלי מרעים (בסימן רעז) כי על ידי שיש מחלקת בקדושה בין צדיקים. נמצא שדעתם משנה מאד זה מזה. ואף על פי כן בענין יסוד האמונה כלם נכללין בידעה אחת. כי כלם מתבונים לשמו ואחודותו יתברך כדי לברר כל ההלכה על בריה, כמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה, הרבה מחלקת בבית המדרש וכו'. ועל כן על ידי זה המחלקת דקדושה, על ידי זה דיקא נתגלה אחדות הפשוט מתוף פעולות משתנות על ידי זה שדעות חלקות ומשנות כאלה כלם נכללים בידעה אחת בענין יסוד האמונה,

שיחות השייך לתורה זו

מאמר "בקמים עלי", (ליקו"מ ח"א) סימן רע"ז, ומאמר "דע, שעל חלף טוב וכו'" – "בקנאו את קנאתי וכו'", (ליקו"מ ח"א) סימן רע"ח, ומאמר "אומרה", (ליקו"מ ח"א) סימן רפ"ב, נאמר בשמיני עצרת תקס"ח. ואחר סבות בנסיעתו ללוב, בשעה שלוו אותו מקראסנע, גלה אז ענין המשפן והתינוקות וכו', שהוא גמר מאמר "אומרה הנזכר – לעיל: (– חיי מוהר"ן, סעיף נ"ט).

אחר-כך נסעתי למאהלוב מקראסני, ובאתי לבית חותני, וכבר בא חותני לביתו, ובדאי הראה לי פנים זועפות, כי לא היה ריחו נוחה כלל מענין נסיעתי לרבנו זכרוננו לברכה, כנזכר לעיל, בפרט שבעת שנתמהמהתי בברסלב אצל רבנו זכרוננו לברכה, באותו הזמן חלתה זוגתי, תחיה, במאהלוב, והיתה מסכנת, ולא היה שם איש שישגיח עליה כלל, כי חותני וחמותי היו בקרמיניץ כנזכר לעיל, ואני נסעתי לברסלב והשארתי אותה לבדה בבית עם איזה משרתת, ואחר-כך חלתה מאד, ולא היה מי שישגיח עליה בביתה, כי-אם בני העיר, והיה רעש גדול מזה במאהלוב, וכבר נודע לי ענין זה בחייתי בברסלב, שהודיע לי איש אחד מזה בליל שמחת-תורה, ואני הודעתי זאת תכף לרבנו זכרוננו לברכה, והוא זכרוננו לברכה אמר אחר-כך, בבקר, תורה נפלאה (הוא תו"ר רע"ז בליקו"מ ח"א), ונכנס גם ענין זה בתוף תורתו הקדושה, בדרבו תמיד, שכל מה שעבר בעולם, בפרט מה שהיו מדברים לפניו, הכל נכלל ונכנס בתורתו הקדושה, כי תורתו הקדושה היתה כללית נפלא ונורא מאד מאד; הן על כל אלה אחר-כך בשבאתי לחותני, חרה אפו מאד על אשר השארתי זוגתי לבדה ואחר-כך חלתה

בנוסף-לעיל, אבל אני לא שמעתי כל זה כלל, כי ידעתי, שאם הוא היה יודע חלק מאלף ממה ששמעתי ופעלתי באלו הימים, שזכיתי להסתופף בצל קדשת רבנו זכרונו לברכה, היה בודאי מסכים על נסיעתי, והיה מנשק בפות רגלי, כי אדרבא, מה שנשארה בתו, היא זוגתי, פחיים, הכל היה בכח תפלות רבנו זכרונו לברכה ותורתו הקדושה, כי תכף בבקר, בשבת הנוסף-לעיל, דבר בתורתו הקדושה (בליקו"מ שם) מענין שבת, שהיא בחינת בת-זוג של כלל ישראל, בחינת אשתו הראשונה וכו', וידעתי, ששם לבו לדברי, שהודעתי לו בליל-שבת-קדש, ועשה לה טובה גדולה: (- ימי מוהר"ן ח"א סעיף ב"ו).

בענין הנדפס בספריו הקדושים בסימן נ"ז (סעיף ו), ובסימן רע"ז (ועיין עוד בסימן קכ"ה, ו-רע"ו, וח"ב י"ז) - לענין מעלת אכילת שבת, שהיא בלה קדש, ועולה למקום אחר לגמרי, דבר עמנו מזה הרבה והזהיר אותנו לאכל בשבת ולשמוח וכו', כמו שהזהירה תורה (שמות טו, כה): "אכלוהו היום כי שבת היום", אכלו בנים; "אז מען זאגט שוין עסט קינדער" ! (= כשאומרים כבר אכלו בנים...) אחר-כך אמר: גם את זה אין יכולין לקיים: (- חיי מוהר"ן, סימן ל"ב).

ועיין שיש"ק ח"ב סימן רפה- זה שאמר רבנו לענין אכילת שבת המבואר בספר חיי מוהר"ן (סימן לב) - עיקר שיחתו נאמרה לענין סעודה-שלישית של שבת, שאז מתעצלין העולם לאכול מחמת ששבעים מסעודת הבקר. וכך אמר רבנו: "בשכר אומרים לנו אכלו בנים! - אף-על-פי-כן אין רוצים לאכול". - "אז מען זאגט שוין עסט קינדער וויל מען ערשט נישט עסין". ואנשי-שלומו היו אומרים זאת למי שהתעצל באכילת שלש סעודות.

בתורה רע"ז מבואר שרגל הוא רפואה לריאה; - ספר רבי אברהם (שטרנהרץ) סופר זכרונו-לברכה, שהשתלשלות הדבר היה כפי: בעת אמירת התורה הנוסף-לעיל שנאמרה בשמיני-עצרת כמובא בחיי מוהר"ן (סימן נ"ט), בא רבי אהרן הרב מפרסלב, והביא לרבנו מאכל העשוי מרגל, שקבל אז שתי מנות מתושבי העיר, שפך נהגו לתת לרב מאכל כזה בשמיני-עצרת; והביא מנה אחת לרבנו, ואז אמר רבנו את הנוסף לעיל, שרגל הוא רפואה לריאה, כי היה רבנו כבר חולה אז במחלת הריאה: (- שיש"ק ח"ב, סעיף רפ).

ועיין ביאור הליקוטים על תורה רעז- רגל הוא רפואה להריאה. נראה לעניות דעתי, שבוה מביא ראייה וטעם למנהג ישראל לאכול רגל בשבת, מחמת שכל ענין האכילה של שבת הוא בשביל תיקון הרגל, והוא רפואה לה'רי'א'ה; אותיות י'רא'ה וכמובא בדבריו ז"ל במקום אחר, שזה בחינת הש"ך דינים כידוע, בחינת המחלוקת והרגל דקדושה כנ"ל

עד כאן השיחות

הקדמה

כנ"ל בשיחות שתורה זו אמר רבנו בשבת שמיני עצרת כשמוהר"ן עזב את אשתו לבדה, ונסע אליו להקביל פני רבו ברגל חג הסוכות תקסח, ונעשית אשתו חולה, ורבנו ידע שכשמוהר"ן יחזור לביתו, אזי חותנו הצדיק וכל העיר יחלקו עליו מאד. ודיבר כיצד להתנהג כשחולקים עליו, ודיבר משבת שהיא בחי' אשתו הראשונה של אדם.

בתורה זו רבנו מבאר ענין המחלוקת והשלום, שהם הפירוד והחיבור, שהחולק על חברו הוא כמו חופר תהום בינו לחברו, ולכן אם יחזור החבר גם הוא לחלוק, אזי הוא כעוזר לו לחפור תהום גדולה יותר. לכן העצה היא להשפיל עצמו לקיים נפשי כעפר לכל תהיה ולעשות לו רק טובות, ואזי הוא כחוזר וממלא בעפר את התהום. עד שחזור השלום, ואם לא אזי יתקיים בחולק, כורה שוחה יפול בה. כי זו מהות המחלוקת שנקראת מחלוקת כי היא חלוקת ופירוד הלבבות, כי כל ישראל הם איש אחד וצריכים להיות בלב אחד, והסט"א רוצה לעשות פירוד הלבבות.

תורה זו בנויה מכמה מהלכים, תחלה מדבר מחולק רשע, ואח"כ מחולק צדיק, ואח"כ מדבר מפרנסה ורפואה, ואח"כ מאכילת שבת. ואח"כ מרגל רפואה לריאה.

ונראה הקשר ביניהם הוא חיבור ופירוד הנ"ל. כי הרשע עושה פירוד גמור, ונגדו צריך לעשות שלום, והצדיק בלבו אהבה ורק בחיצוניות עושה פירוד, וכנגדו צריך רק להזהר שלא לטעות בו שהוא רשע. והרפואה היא חיבור ושלום בין יסודות הגוף, לכן המחלוקת שהיא פירוד פוגמת בכח העשבים לרפא ולחבר. ודוחה מאה פרנסות.

וכן פרנסה דהיינו אכילה היא חיבור ושלום בין הגוף לנשמה, והעוני יכול להביא לפירוד נשמה מגוף לגמרי, כידוע ששבעה ימים בלא אכילה עושה פירוד גמור. ונראה שאכילה בחול בקדושה היא בחי' מחלוקת של צדיק, כי בגלוי הוא מחזק הגוף ורק בהעלם מחזק גם את הנשמה.

אבל אכילה בחול שלא בקדושה ומרובה, היא בחי' מחלוקת של רשע, כי מחזק עזות הגוף ואזי הוא מתגבר על הנשמה. לכן האכילה צריך שתהיה בקדושה, בכונה לחבר הנשמה לגוף שיהיה כח לעבודת ה' ולא יותר מזה שמחזק את עזות הגוף בלבד, דהיינו בחי' פירוד ומחלוקת בין הנשמה לגוף.

לעומת זה אכילת שבת מסוגל לחזק בעיקר את הנשמה יותר מהגוף, ואפילו כשאוכל יותר מודאי אין זו מחלוקת ממש, אלא בחי' מחלוקת של צדיק, כי אין בה חלק לטס"א.

עוד מבאר רבנו שחילול שבת הוא בחי' כי ימצא חלל, כמו רוצח שמרוקן את הגוף מהנשמה ועושהו חלל, כך המחלל שבת מרוקן את עולם העשיה, מכל אורות הקודש שמאירים בו. כי בשבת עולה ברוחניות עולם העשיה שלנו למעלה, והשומר שבת מצטרף לעליה הזו וזוכה לאורות עליונים מאד, אבל המחלל שבת מטמא את החלל שבין עולם העשיה לקליפות ומחלל את הקודש.

ועל כן ע"י אכילת שבת בפרט כשקשה לו ואוכל לכבוד שבת, (כגון סעודה שלישית שעת רעוא דרעוין) קושר באכילתו אורות עליונים מעולם השכר לעולם העשיה ומקדש אותו. נמצא המחלל שבת הוא בחי' חולק רשע הנ"ל ואכילת שבת היא חולק צדיק כי מעשה האכילה נראה גשמיות שטבעו גסות וכעס הכבד, אבל תוכו אהבה ואורות נפלאים שמאיר לגוף.

והרפואה היא ע"י שבת שלום, כי החולי הוא פירוד אור החכמה מהאדם, כמבואר בהאר"ז עה"פ ה' יסעדנו על ערש דוי כל משכבו הפכת בחליו" דהיינו שהספירה העשירית חכמה, נהפך בעוונותיו מעשר לערש ומיוד לדוי, ועל כן נעשה חולה, דהיינו שאין שלום בין היסודות. ונעשה פירוד בין נשמה לגוף שגורם חולשה עד מוות.

ואכילת שבת היא חיבור נשמה לגוף כי ע"י אורות הנפלאים של שבת, חוזר ומאיר אור החכמה ומרפא וכחז"ל (שבת יב) שבשבת אומרים שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא. וכן אומרים יכולה היא שתרחה עי"ש מהרש"א שהכוונה לשבת שתרחה והוא יתרפא, ורבנו בתורה קיט ביאר שהכוונה שהאדם ירחם כי זוכים בשבת לדעת.

וע"י אכילת שבת מתקן הרגלין של המצוות שעשה כל השבוע בימי החול והן עולות למעלה לחיבור קב"ה ושכינתיה, לעורר השפעת שפע פרנסה.

ורגל היא רפואה לראיה. נמצא שגם שבת ע"י שהיא תיקון הרגלין היא רפואה לראיה. כי אחיזת הסט"א היא ברגלים כמ"ש רגליה יורדות מוות, וע"י אכילת שבת מעלה אותן לקדושה, והריאה היא הכלי שעל ידו מקבל האדם חיות הנשימה, בכל רגע חיות חדשה מא"ס לחבר ע"י הנשימה את הנשמה לגוף. וע"י זה שעולות הרגלים עולה מייך נוקבין לעורר השפע אורות החכמה של שבת אל הריאה ומתרפא, והיא ראשונה.

בקמים עלי מרעים וכו' צדיק כתמר יפרח

הפסוק שעליו בנויה התורה הוא "בקמים עלי מרעים". פשוטו של מקרא מרעים לשון שונאים רעים, אבל רבנו מפרש מרעים מלשון ריעים ואוהבים. ובאמת נראה שרומז לשני הפירושים ועל כן פותח במרעים כפשוטו דהיינו חולק ששונא, ואח"כ מבאר מרעים לשון ריע ואוהב דהיינו חולק צדיק, ואח"כ שבת שלום, נמצא מתחיל ממחלוקת גמורה וממשיך ממחלוקת רק בחיצוניות, ומסיים בשלום בעצמו, כי שבת היא הצורה והשרש לששת ימי החול והפעולות המשתנות החלוקות זו מזו.

ומזכיר רבנו את אשתו הראשונה בת זוגו עזר כנגדו, גם היא בחי' שתי סוגי המחלוקת, וכחז"ל זכה עזר לא זכה כנגדו והיינו כנ"ל מרעים ומרעים. כי יש אשה רעה בחי' מחלוקת ממש/י¹ ויש אשה טובה שאוהבת, וגם הטובה באמת מטבעה יש בה בחי' נגדו, והיא עזר ע"י שהיא כנגדו דייקא/י² וכמו חולק צדיק. ובאמת גם השונא הוא עזר/י³.

המשך הפסוק "צדיק כתמר יפרח" גם הוא רומז לשני חולקים, לחולק רשע שהוא תמר דסט"א השקוע בהיכלי התמורות ומחליף רע בטוב. ולחולק צדיק שהוא תמר דקדושה שלבו לשמים כתמר והוא ממיר רע בטוב.

והצדיקים ע"י שמבזים אותו ממתיקים הדין שיש עליו למעלה. ונראה שזה הוא דמצינו בצדיקים שמבזים אדם שבא אליהם כדי להמתיק הדין ממנו/י⁴. וצריך אז להזהר מאד לקבל באהבה ולא לחשוב שהצדיק טועה, ולהפגע ולהתרחק.

ועל זה היה דוד המלך מתפלל "בקמים עליה מרעים וכו'" שכשחולק עליו צדיק, דהיינו ריע ואוהב, לא יטעה לחשוב שהוא שונא. והביאור הליקוטים פירש שאם יטעה יכול לבוא שיחזיר לו לחולק שנאה ומחלוקת וזה מכשול שהרי באמת הצדיק אוהב אותו.

אבל צ"ע הרי כבר למדנו לפני כן שכנגד החולקים צריך להיות נפשי כעפר ולעשות להם טובה. וא"כ ממה חשש דוד המלך הצדיק, איזה מכשול יהיה אם יחשוב על חולק צדיק שהוא חולק רשע, הרי בין כך או כך יחזיר לו רק טובות? וצ"ל שהקושיא היא קצת תירוץ/י⁵ ואעפ"כ צ"ע.

^ה כמ"ש מוצא אני מר ממות את האשה. ובאמת גם היא עזר ע"י שהיא נגדו.

^י עיין ספר פרי הארץ - פרשת וירא בשם בעל עקידה על פסוק (בראשית ב יח) אעשה לו עזר כנגדו יש שההתנגדות הוא העזר.

^י וכמבואר בתורה פח וקיד ורח. צופה רשע לצדיק שמכסה שמים בעבים דהיינו את הצדיק מקטרוג. ועיין בראשית רבה נד א' ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלימו אתו. רבי יוחנן אמר זו אשתו וכו'.

^י כי אנו רגילים לחשוב שצדיק לעולם לא יצא מגדרו להתפרץ בכעס שהרי זה גדר צדיק שפועל רק בדעת והוא חכם לראות את הנולד. ולפעמים רואים צדיק שפתאום כועס על אדם ועוד שלפעמים האדם נדמה לו שבא בתכלית התמימות ולא מבין מה קפץ עליו רגזו של צדיק. ובאמת הצדיק רואה מה שהוא לא רואה. והיו צדיקים שנהגו בזה הרבה מאד ודייקא ע"י גרופים וצעקות וכביכול כעס היו מאירים באנשיהם אורות גדולים. וכן היתה הנהגתו של רבי שלמה מרדומסק שהעיד על עצמו שלמד מרבו בעל האור לשמים רבי מאיר מאפטא לקלל ולהכות את אנשיו ועי"ז היה מאיר את נשמתם ומתקנם. וגם אמר שזה היה מנהגו של אברהם אבינו ובוה נתברך ע"י הקב"ה "ומקללך אזור", דהיינו מי שאתה תקלל יואר באור גדול. (נחלת צבי קובץ טו אלול תשנז עמ' עד).

מחלוקת

עיקר כל המחלוקת היא הפגם בהתפיסה שכל ישראל הם איש אחד וכל אחד הוא אבר מהקומת אדם כולה, וכמו שכל אדם אפילו פציעה קטנה בראש הסיכה מרגיש כאב כל גופו ולא יעלה על דעתו לחתוך או להכות אזי אבר מאבריו. כך צריך להרגיש כלפי כל אחד מישראל. וכמפורש בירושלמי נדרים הטעם ללאו דלא תיקום כי חבירו הוא כמו ידו וכמו שידו שהכתה את ידו השניה לא תחזיר לה כך גם חבירו שפגע בו, צריך להרגיש שאם יחזיר לו הרי זה כפוגע בעצמו.

הדברים פשוטים להבנת השכל קשים מאד להבנת הלב. נדמה שהיא מדרגת צדיקים ובאמת מפורש בירושלמי הנ"ל שאינו כך אלא נדרש מכל אחד מישראל איש ואשה מהבר מצווה. ואשה אע"פ שיותר קשה לה להשליט המח על הלב מחויבת בזה שנה לפני האיש.

ובאמת היא מצווה נפלאה שכל התורה כלולה בה כמבואר בגמ' בגר שבקש מהלל להתגייר ואמר לו כל דעלך סאני לאחיך לא תעביד. וכן ר"ע אמר ואהבת לרעך כמוך הוא כלל גדול בתורה. ואעפ"כ בכל הדורות רבו המחלוקות בכל הגילים וגם רבנים חשובים לא נמלטו ממנה, לשם שמים כמובן ורק לאחר זמן התברר שהכל היה עצת היצר הרע.

ועל שנאת חנם נחרב הבית. ועדיין לא נבנה. ולשון הרע מהמצוות שדשין בעקב וכו' כידוע.

דהיינו למעשה שבוודאי אסור לחלוק מתוך שנאה על שום ישראל, ומה שכתוב משנאך ה' אשנא אמר דוד המלך דייקא, שאצלו השנאה היא רק לרע בעצמו ולא לאדם וכמ"ש יהונתן איבשיץ יערות דבש ח"ב דרוש ח"ו¹ שמחלוקת שאין בה אהבה לצד השני היא לא לשם שמים, כי מחלוקת לשם שמים היא רק כשחולקים על דעתו של הצד השני, אבל לא על האדם עצמו, וממילא כל מחלוקתם מצומצמת רק לאותו ענין שחולקים עליו. אבל אין שנאה ולא איבה ביניהם.

מאידך כשחולקים על האדם אזי צריך לזכור שהחולקים הם עוונותיו שלו בעצמו. כמבואר בבעש"ט עה"ת (פרשת נח אות קנח) שמבאר שכל השונאים את האדם ומצערים אותו הם רוחו שפגם בה ע"י דבור אסור. לכן צריך לקבל הכל באהבה וללמד עליהם זכות ועי"ז מתקן חלקי הרוח שפגם בהם ונמתק הדין ממנו. ועיין שם (פרשת שמות אות טו) שרק אם מוחל להם בלב שלם אזי הקב"ה ינקום נקמתו.

אייר בחי' שלום ורפואה

באמצע התורה בין עניין המחלוקת לעניין אכילת שבת רבנו מבאר סוד חודש אייר ר"ת אויבי ישובו יבושו רגע. שבו הארץ נותנת יבולה דהיינו פרנסה וכח רפואה בפירות. ונראה שהכוונה לבחי' שלום הנשפע בחודש אייר כי אויבי יבושו ישובו היינו ביטול המחלוקת. וכן פרנסה היינו אכילה עושה שלום בין גוף לנשמה. ורפואה היא שלום בין היסודות. (וכן בשם הרב מפשיסחה ובחת"ס מובא שאיר ר"ת אני ה' רופאך).

הטשרינער רב ציין למאמר מדין ידין לרבי שמשון אוסטרופולער שהוא ביאור לספר הקרניים לרבי אהרן מקרדינא על סוד חודש אייר שם מבואר סוד חודש אייר וג' סעודות השבת שהן עניין אחד. וג"פ היום ג"פ אני גמ' יעקב. ובביאור דן ידין שם מבאר שאייר ר"ת אויבי ישובו יבושו רגע. ומבאר שם סוד הג' סעודות שלומדים מהכתוב ג"פ היום, ומאירים בהן אורות נפלאים.

נמצא לפ"ז שעפ"י הסוד יש קשר הדוק גם בין חודש אייר לאכילת שבת, ומובן מדוע סמך רבנו את ביאור סוד אייר לאכילת שבת.

חודש אייר ידוע שהוא כולו בימי הספירה והוא חודש התשובה מט ימים של הכנת כלים לאור שהאיר לנו בליל הסדר כדי לקבלו בכלים בחג שבועות. ובימי הספירה שרובם חודש אייר אנו מתאבלים על תלמידי רבי עקיבא שלא נהגו כבוד זה בזה, דהיינו בחי' מחלוקת. לכן ראוי דייקא בימים אלה לשוב על עוון המחלוקת וחוסר כבוד הבריות ולשון הרע. וממה שקושר רבנו את שבת ואת הארץ לחודש אייר נראה שהם ג' בחי' עש"ן (עולם שנה נפש) דהיינו מקום זמן ואדם המסוגלים לשלום, דהיינו ארץ ישראל וחודש אייר ואיש ישראל

¹ כמו שמקשים איזה כפרה יש לצדיק שמבזים אותו הרי לבו חלל וכולו דביקות בה' ית' ויודע שהם עוונותיו וכו' אבל התירוץ שאעפ"כ יש לצדיק יסורים מהמחלוקת. שעל כן זה נקרא מסירת נפש כמבואר בתורה רס, ועוד.

² יערות דבש ח"ב דרוש ח' – והנה יש לדייק באמרו איזו היא מחלוקת שהיא לש"ש, ומה שאלה הרבה מחלוקות שהם לש"ש, וגם קשה הדייקים, דקאמר כגון מחלוקת שמאי והלל משמע הא זולת דוגמא הלזו אינה לש"ש, ואחר כך קאמר שלא לש"ש מחלוקת קרח ועדתו, משמע זולת זה הכל לש"ש, וקשיא אהדדי. אבל בעו"ה כל מחלוקת, תהיה מה שתהיה, היצר הרע מפתה ואומר שהיא לשם שמים, ולמצוה גדולה להכניע בוגדים ולשבר זרוע רמה וכהנה דברים רבים. כללו של דבר אין לך מחלוקת שאין יצר הרע מפתהו ואומר שכל הכונה לשם שמים, וח"ו לומר על מחלוקת שהיא שלא לש"ש, רק א"כ במה יודע איפוא האמת אם היא באמת לשם שמים או לא: בזאת יודע, אי המחולקים ובעלי ריבות – זולת הדבר שחלקו בו ומנגדים זה לזה – הם אוהבים גמורים בלב ונפש, זהו אות שמחולקתם לשם שמים, אבל אם אויבים ונוטרים שנאה זה לזה על ידי מחלוקת, זהו שלא לשם שמים, ויתיצב השטן בתוכם, וזהו הסימן מסרו לנו חכמי משנה, איזו היא מחלוקת שהיא לש"ש, כי בכל מחלוקת אומרים שהיא לש"ש, אמרו כמחלוקת שמאי והלל, שאהבו זה את זה וכבדו זה את זה הנאהבים ונעימים, זהו אות שמחולקתם לשם שמים, אבל כמחלוקת קרח ועדתו, שהיו נוטרים איבה ושנאה וכמעט יסקלוהו למשה וכדומה, זו היא שלא לשם שמים, כי למעלה אהבה ואיש אל אחותו, וזהו לאות נאמן בכל מחלוקת להבין אם היא לשם שמים או לאו:

הנשמר ממחלוקת כנ"ל. ומבואר שסעודות שבת בפרט בחודש אייר בארץ ישראל שמצטרף המקום והזמן והאדם לסגולה גדולה לעניין השלום. וכן מבואר בספרים (תורה אור חיי שרה) שאכילת שבת מאיר באדם אורות גבוהים מאד מעולם השכר כמ"ש שבת מעין עולם הבא. וכן אמרו בגמ' על השבת יכולה שהיא שתורפא. וגם ספר הקרניים כתב שאייר רומז לשבת העליון שהם אורות מעולם השכר.

(ובפרט בימים אלה אייר תשפ שכל העולם כולו בפחד ממחלת הקורונה, ומחייבים אותנו לסתום את הפה במסכה, וגזרו בידוד על כולם, והנגיף פוגע בכלי הנשימה שבהם תלוי הדיבור והעולם מכנה אותו הנגיף היהודי. נראה שזה רמז הצועק על פגם לשון הרע כמבואר במדרש שהוא פגם המצרע נוטריקון מוציא שם רע, שענשו בדד ישב, וטמא טמא יקרא, כדי שכולם יתרחקו ממנו, כי מחלתו מדבקת כמבואר בויקרא רבה טז ג' א'. לכן סתמו לנו את הפה וגזרו בידוד, וכולם מפנים יד מאשימה לישראל כי הם שנצטוו על איסור לשון הרע. ולפי המבואר בתורה זו נראה שהתשובה של חודש אייר, עם זכות רשב"י שכוחו גדול ביום הסתלקותו עומד בכל שנה באמצע החודש. ובארץ ישראל דייקא שרואים בחוש שמגינה על חוליה, וע"י דקדוק אכילת ג' סעודות שבת, הוא צירוף מקום זמן ואדם להנצל מהמחלה הזו)

עד כאן ההקדמה

תורה רעז נ"ב

תורה זו נקראת בקמים עלי מרעים, ומבאר שיש תרתי מרעים שקמים וחולקים על האדם, כי יש רעים ושונאים ויש ריעים ואוהבים. וכן בהמשך הפסוקים "צדיק כתמר יפרח", מבאר שיש שני תמר, לשון תמורה וחילוף, כי הרשע נקרא תמר, כי ממיר טוב ברע, והצדיק נקרא תמר שממיר רע בטוב, כי לבו אחד לשמים.

רבנו פותח בעצה לאדם שאיזה רשע חולק עליו. כך מבואר לקמן. ומהמבואר לקמן נראה שהרשע שעליו מדבר רבנו הוא כל מי שחולק על חבירו בכוונה להרע לו ולא להטיב עמו.

עיינ יערות דבש ח"ב דרוש ח' הנ"ל שמחלוקת שאין בה אהבה לצד השני היא לא לשם שמים, כי מחלוקת לשם שמים היא רק כשחולקים על דעתו של הצד השני אבל לא על האדם עצמו, וממילא כל מחלוקתם מצומצמת רק לאותו עניין שחולקים עליו. אבל אין שנאה ולא איבה ביניהם.

ידוע שהזוהר במשפטים מזהיר שאסור לכנות אחד מישראל בשם רשע. לכן אע"פ שרבנו מכנה אותו רשע, צריך להיזהר שלא לכנות את החולק רשע גם כשמתברר שכוונתו להרע לי ולא להטיב.

לשון מחלוקת הכוונה לפירוד הלבבות ולא פירוד הגופים, כי בוודאי שני חברים שהתרחקו זה מזה אפילו עד קצות הארץ אם בלבם יש אהבה זה לזה, הרי הם אחד, ואין ביניהם מחלוקת. כי לשון מחלוקת פירוש שהיינו לב אחד, ואיזה דבר גרם לנו להתחלק לשנים.

וטבע האדם שחולקים עליו הוא להחזיר מחלוקת^א, דבר שגורם לפירוד להתרחב עוד ועוד.

לכן העצה הראשונה היא שלא להחזיר במחלוקת. כדי לא להוסיף פירוד.

ועצה שניה היא לעשות טובות לחולק, כדי למעט את הפירוד. ורבנו מבטיח שמי שינהג כן אזי יתקיים בשונא כורה שוחה יפול בה. אבל נראה שרבנו בוודאי לא מתכווין שלזה נכוון כשחולקים עלינו, אלא להחזיר אהבה באמת, שהרי עיקר הכוונה היא למעט את הפירוד. וכמבואר בירושלמי נדרים שאדם צריך להרגיש אחדות וערבות עם כל אחד מישראל כי ישראל כולם הם קומה אחת וכל פירוד פוגם בקומה כולה כמו אדם שיש לו איזה אבר חסר הכאב והחיסרון מורגש בכלו.

דע^ב כשיש מחלוקת על האדם, אין לעמוד עצמו כנגד השונאים, לומר כמו שעושה לי

כן אעשה לו כנגדו^ג] לכאורה הטעם כי עי"ז עובר על לאו דלא תקום ולא תטור. אבל רבנו מבאר

^א מדרש רבה ויקרא פרשה טז פסקה ג - רבי יוחנן ורשב"ל ר"י אומר אסור לילך במזרחו של מצורע ארבע אמות ור"ש אמר אפי' מאה אמה ולא פליגי מאן דאמר ד' אמות בשעה שאין הרוח יוצא ומאן דאמר ק' אמה בשעה שהרוח יוצא רבי מאיר לא אכיל ביעי מן מבואה דמצורע ר' אמי ור' אסי לא הוו עיילי למבואות של מצורע ר"ל כד הוה חמי חד מנהון במדינתא מרגם להון באבניא אמר לו פוק לאתריך לא תזהום ברייתא דתני ר' חייא (ויקרא יג) בדד ישב לבדו ישב ר"א ברבי שמעון כד חמי חד מנהון הוה מיטמר מיניה על שום דכתיב זאת תהיה תורת המצורע המוציא שם רע:

^ב תורה זו נאמרה בשמיני עצרת בשנת תקסח (ח"י"ט נט) ועיין ימי נוהר"ג ח"א סעיף כו ד"ה אה"כ בסעתי לנאהלוב

^ג כמבואר בתורה ו' שהעיקר העבודה כשמבזים אותו לקיים ידום וישתוק. ועיין גם תורה רנא - דע שעל ידי מלחמות הינו מחלוקת, על ידי זה נופלים מחשבות של רשעים על אנשים כשרים, הינו מחשבות של פירות, שנופלים עליהם על ידי זה: והתקין לזה למסר המלחמה על ה'. שיה' ילחם המלחמה, על ידי זה מבטל מחשבות רשעים הנ"ל. עכ"ל. ונראה לבאר לענין שלנו שמחשבות הכפירה הן המחלוקת בעצמה, שחולק על חברו, וחולק עצמו מחבירו כאילו אין קשר ביניהם ואינם קומה אחת. וכפירה זו נופל גם במחשבה של זה שחולקים עליו. והעצה היא להתחזק באמונה בה' דהיינו להחזיר רק טובה לחולק, ולהאמין שה' יצילנו. וכמבואר אצלנו כורה שוחה יפול בה.

הטעם כי זה גורם שהשונא יבא למבוקשו, לעשות יותר פירוד הלבבות, לראות בו ח"ו מה שהוא רוצה לראות בו¹⁷ כי הפוגם במומו פוגם, ורוצה לראות את פגם עצמו בחברו. רק אדרבא ראוי לו להעביר על מידותיו ולדון אותם לכף זכות¹⁸ [י"ח] אע"פ שרבנו מכנה אותם רשעים כמבואר לקמן, ואע"פ שלדון פירושו במידת הדין ולא לישא פנים, ואע"פ שחז"ל¹⁹ ציוו אותנו לדון לכף זכות/כ"ו להטות כלפי

¹⁷ מה שמקובל באנ"ש שלשון "דע" היא השגה מאצילות צ"ע כאן כי לכאורה מה שמבאר כאן הם דברים פשוטים בסברא. ואולי מה שמחדש הטעם של לא תקום ברודף הוא כיון שנעשה כמו עוזר לו לחפור מנהרה תחתיו זה חידוש של רבנו.

¹⁸ עיין ויקרא י"ח לא תקום ולא תטור. ואפילו במחשבה אסרה תורה (חוקוני שם). ועיין פרש"י וביטוי כג. ועיין לעיל תורה רנא

¹⁹ ויקרא פרק י"ט (יח) לא תקום ולא תטור את פני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ידוד:

רש"י (יח) לא תקום – (יומא כג) אמר לו השאילני מגלך אמר לו לאו למחר אמר לו השאילני קרדומך אמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלתני זו היא נקימה ואינו היא נטירה א"ל השאילני קרדומך אמר לו לאו למחר אמר לו השאילני מגלך אמר לו הא לך ואיני כמותך שלא השאלתני זו היא נטירה שנטור האיבה בלבו אע"פ שאינו נוקם: ואהבת לרעך כמוך – (ת"כ) אר"ע זה כלל גדול בתורה:

שפתי חכמים (א) ר"ל במצוה זו נכלל כל התורה כמו שאמר הלל הזקן מאי דסני לך לחברך לא תעביד זהו כל התורה כולה ואידך פירושו הוא (שבת לא):

חוקוני – לא תקום – במעשה. ולא תטור במחשבה.

תורה תמימה בשם הירושלמי – לא תקום ולא תטור. וכיצד לא תקום ולא תטור, משל לאדם שהיה מחתך בשר ומחת סכינא לידו השניה, האם יחזור וימחא לידיה, וה"נ כן <קבא> [ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד]:

רבי יוסף בכור שור – לא תקום ולא תטור. כמו שפירשו רבותינו, שלא תשאנו על שלו ולא תטור לו איבה אם אינו רוצה להשאיל לך או לתת לך, דשמא אינו יכול או צריך לאותו דבר. אבל אם יגזול את שלך או יגנוב, תנקום ותטור וקח שלך מתחת ידו. ואהבת לרעך כמוך. כמו שאתה רוצה שיאהוב אותך, דעלך סני לחברך לא תעביד; שאינו אומר שיאהב אחר כמו עצמו, אלא כתיב – "וחי אחיך עמך", חייך קודמים לחיי חבריך, שאם היה רוצה לומר שיאהב אחר כמו עצמו, היה לו לכתוב – "ואהבת את רעך כמוך", וכן "ואהבת לו כמוך", ולא כתב "ואהבת אותו כמוך". אבל במקום אחר שכתב – "ואהבתם את הגר", לא כתב "כמוך". "ואהבת לו" משמע לעשות לו כמוך, כמו שאתה רוצה שיעשה הוא לך, כמו שפיר'. ואם תאמר – מאי שנא שאין הקב"ה מזהיר בלאו על אותו שלא רצה להשאיל לי מגלך ולא היה לו שום טענה עלי שלא עשיתי לו מאומה, ועלי שיש לי טענה עליו שלא רצה להשאיל לי, הזהיר בלאו אם לא אשאיל לו קרדומי, איכא למימר, שאותו לא הניח בשנאה אלא שחביבה עליו מגלך ואינו רוצה להשאילו. ולא הכריחו הכתוב להשאיל את שלו שלא כרצונו, אבל לך שקרדומך עשוי להשאיל שהרי היית משאיל לו לולי הנקימה, ואם כן משנאה ומרוע לב אתה מניח להשאיל, ואומר לך הקב"ה – תנצח האהבה שיש לך עמי את השנאה שיש לך עמו ותשאיל לו בשביל אהבתי ולא תקום, ומתוך כך יבא שלום ביניכם. וכן תמצא גבי "כי תראה חמור שנאך רובץ תחת משאו", שאמר הקב"ה. תנצח האהבה שיש לך עמי את השנאה שיש לך עמו ותסייעו בשביל אהבתי – וזהו "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום". אני ה'. וראויה אהבתי לשכח את השנאה. ולא תטור. אף לא תטור האיבה בלבך. לא תטור, כמו לא תשמור, כדמתרגמי'. "ואבי שמר את הדבר", נטר ית פתגמא, שהנטירה מביאה אותך לידי נקימה:

פרדס יוסף – ובשפתי צדיק [קדושים אות ז] נסתפק אם הוא דוקא בשביל עצמו, אבל בשביל חברו שלא רצה להשאיל לחבירו, ואומר לו שבשביל זה אינו משאילך אפשר דשרי, דאינו מחמת נקימת ונטירת השנאה רק מחמת שטבעו איש רע, ואינו רוצה לעשות טובה לחבירו ומשלם לו מידה כנגד מידה, או אין חילוק:

¹⁷ צ"ע בפשטות השונא רוצה לראותו מת, ולא מסתבר שאם לא יעשה לו טובה לרודף אותו אלא ישנא אותו אזי ימות. ובשם הבעש"ט ראיתי שאם שונא ומחזיר מחלוקת לשונאו אזי עושה טובה לאוייב, משמע שם שהטובה היא שע"י הקב"ה לא נוקם נקמתו ברודף.

עיינן בעש"ט עה"ת באר מים חיים שם הערה קנב בסופה – ובס' רשפי אש השלם בליקוטי משלי אות קפ"ג וז"ל, אמר מרן הבעל שם טוב הקדוש זצוק"ל זי"ע על הפסוק (משלי כ"ד) בנפול אויבך אל תשמה, כי על ידי ששמה בו, ממתיק הדינין, ולכן הוטבע בטבע ישראל ששוחקין על נפילה, כי בודאי היה עליו איזה דין ח"ו, ועל ידי השחוק נמתק. לכן הזהיר שלא לשמוח בנפילת האויב, רק דום לה' והתחולל לו (תהלים ל"ז) וישכנים ויעריב עליהם לבית המדרש (גיטין ד"ז ע"א), לעבוד את השם יתברך ביתר אומץ, והם כלים מאלהים דייקא, מה שאין כן כששמה בו, או מכל שכן כשעושה לו גם כן ח"ו איזה רדיפה כל שהוא, אזי עושה טובה להאויב ח"ו עכ"ל,

¹⁸ אבות א' ו'

¹⁹ עיין שערי תשובה לרבי יונה גירונדי – שער שלישי אות ריח – והנה כי תראה אדם אשר ידבר דבר או יעשה מעשה, ויש לשפוט דברו ומעשהו לצד טובה ולצד הזכות, אם האיש הוא ירא אלקים – נתחייבת לדון אותו לכף זכות על דרך אמת, גם כי יהיה הדבר קרוב ונוטה יותר אצל הדעת לכף חובה. ואם הוא מן הבינונים אשר יזהרו מן החטא ופעמים יכשלו בו – יש עליך להטות הספק ולהכריעו לכף הזכות, כמו שאמרו רבותינו וזכרונם לברכה (שבת קכז): הדין את חברו לכף זכות המקום ידינהו לכף זכות, והוא מצות עשה מן התורה, שנאמר (ויקרא י"ט טו): "בצדק תשפוט עמיתך". ואם הדבר נוטה לכף חובה, יהיה הדבר אצלך כמו ספק ואל תכריעוהו לכף חובה. ואם האיש ההוא רוב מעשיו לרוע, או בחנתו כי אין יראת אלקים בלבבו, תכריע מעשיו ודבריו לכף חובה, שנאמר (משלי כא, יב): "משכיל צדיק לבית רשע מסלף רשעים לרע".

² משנה אבות פרק א (ו) יהושע בן פרחיה נתאי הארבל קבלו מהם. יהושע בן פרחיה אומר, עשה לך רב, וקנה לך חבר, והווי דן את כל האדם לכף זכות:

רע"ב – והווי דן את כל האדם לכף זכות – כשהדבר בכף מאזנים ואין לו הכרע לכאן ולכאן כגון אדם שאין אנו יודעים ממעשיו אם צדיק אם רשע ועשה מעשה שאפשר לדונו לזכות ואפשר לדונו לחובה. מדת חסידות הוא לדונו לכף זכות. אבל אדם שהוחזק ברשע מותר לדונו לחוב שלא אמרו (שבת צז) אלא החושד בכשרים לוקה בגופו מכלל שהחושד ברשעים אינו לוקה:

רבנו יונה – והווי דן את כל האדם לכף זכות. זה מדבר על אדם שאין יודעין בו אם הוא צדיק אם רשע, או מכירין אותו והוא איש בינוני, פעמים עושה רע ופעמים עושה טוב, ואם יעשה דבר שיש לדונו לחובה ויש לדונו לזכות בשקול הדעת, או אפילו לפי הנראה נוטה לכף חובה יותר, אם משום צד וענין יכול לדונו לזכות, יש לו לומר, לטובה נתכוון. אבל אין הדברים כן בצדיק גמור ולא ברשע

חסד/כ"א, רק מי שלא ידוע לנו שהוא חשוד בדבר הזה, רבנו מצווה לדון רשעים שונאים שחולקים לכף זכות, ולעשות להם כל הטובות, וע"י שיעביר על מדותיו, אזי באיתערותא דלתתא איתער לעילא, שהקב"ה יעביר לו על פשעיו (באה"ל). וע"י שישפיל עצמו ויקיים בחינות ונפשי כעפר לכל תהי' [כ"ב] כמו שמצינו במשה רבנו שהלך לפייס את החולקים עליו, כמו העפר שהכל דורכים ודשין עליה [כ"ג], והיא אף על פי כן נותנת להם כל הטובות אכילה ושתייה וזהב וכסף

גמור, כי הצדיק אפילו במעשה שכולו רע ונוטה לכף חובה מכל עבר, ידינהו לזכות, לאמר, כי בשגגה היתה היוצאה מלפני השליט, וראה והביט ובקש מחילה, וכמו שאמרו רז"ל (ברכות יט, א), אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום, שמא עשה תשובה, שמא ס"ד, אלא אימא ודאי עשה תשובה. פי', "שמא ס"ד", שאם הדבר אליו כשמא, על כל פנים מהרהר אחריו, או פירושו, "שמא ס"ד" כיון שהוא ת"ח ועד עתה לא אירע דבר קלקלה בידו על כל פנים מיד עשה תשובה. הנה לך, כי אין לדון לכף חובה צדיק גמור לעולם, וממנו לא הוצרך לומר, והוי דן את כל האדם לכף זכות.

גם מן הרשע הגמור לא אמר, כי אם אפילו מעשה כלו טוב, ואין נראה לחוש עליו משום צד וענין, יש לאדם לדונו לכף חובה ולומר, לפני עשה ואין תוכו כברו, וכמו שנאמר (משלי כו, כה), "כי יחנן קולו אל תאמן בו כי שבע תועבות בלבו". וכן כתב הרב רבינו משה בן מימון זצ"ל. ועל ענין זה אמר שלמה בחכמתו (משלי כא, יב), "משכיל צדיק לבית רשע, מסלף רשעים לרע", ר"ל בני אדם חושבים, כי הצדיקים מפני שאינם יודעים לעשות רע אינם מכירים דרכי רשע, כי לא יבינו העושים אותו, ואין הדבר כן, כי הצדיק, "משכיל לבית רשע" ויודע ומכיר ומשיג רוע מעלליו יותר משאר בני אדם שאינם קפידים בדבר כל כך ולא יתנו אותו אל לבם, "מסלף רשעים לרע", הצדיק כשרואה מעשה רשעים הנראים בדרך טוב, מסלף אותו ומטהו לרע, לאמר, פעל און, כי לא נתכוון למצוה, אך לשום עצמו בחזקת הטובים:

כ"א לדון לזכות – צ"ע מסנהדרין כו. שהמלמד זכות על רשע נקרא רשע. וכן בשערי תשובה ג' ריח כתב שחשוד על דבר א"א לדונו לכף זכות. ועיין תורה רפב שרבנו אומר לדון לכף זכות כל אדם גם רשע, ושם חילקנו בין לדון את האדם ובין לדון את המעשה, שאת המעשה האסור אסור לדון לזכות, אלא רק את האדם עצמו, ושם הכוונה להעלות אותו ממקומו, לכן ע"י שמוצא בו נקודה טובה דן שיכול לעלות ממדרגתו השפלה. אבל כאן צ"ע.

ואולי האיסור לדון רשע לזכות הוא שמא ילמד ממעשיו, אבל כאן שמלמד זכות על השונא אותו בוודאי לא ילמד ממעשיו לחלוק על אחרים, לכן אולי כאן מותר. וצ"ע הרי כוונתו לקיים נפשי עפר לכל ואם כן מדוע צריך ללמד זכות הרי אדרבה יחזיר טובה לרשע בלא לימוד זכות, ויהיה כעפר אפילו תחת רשע. אבל צ"ע כי מצינו שיעקב נענש על שהשתחוה לעשו הרשע. מאידך אדרבה מעשה רב הוא שהשתחוה. ורק צדיק מדקדקים עליו כחוט השערה, להעניש גם על מעשה טוב כיון שיש בו איזה טרף של רע. וצ"ע.

ובאמת כאן גם צ"ע אולי גם רשע גוי רוצה רבנו שנלמד עליו זכות וצ"ע.

או אולי דווקא יהודי כיון שפנימיותו טוב. וכמ"ש הרמב"ם בהלכות גיטין ב' כ' המסרב ליתן גט מכין אותו להכניע החיצוניות ולגלות הפנימיות שם הוא כן רוצה. וזה לשונו – ...זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל רוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו.

²² בקשה שנותנים לבקש אחרי תפלת עמידה מקורה בברכות יז.

²³ עיובין נד. ולעיל תורה ו תחילת ביאור מאמר רבב"ח

ואבנים טובות, הכל הי' מן העפר. כמו כן אע"פ שהם חולקים עליו ומבקשים רעתו, אעפ"כ יעשה להם כל הטובות, כמו העפר כנ"ל. והוא כמשל, כשאחד חותר מלשון הבא במחירתו, דהיינו בסתר תחת בית חבירו, דהיינו שהמחרף את חבירו כחופר מנהרה תחתיו להכותו בהפתעה, אם הוא יעמוד עצמו ויחתי' ג"כ כנגדו, ע"י שיחזיר לו בחרופים, אזי בוודאי בקל יבא החותר למבוקשו, כי המחרף הוא כמו חופר, נמצא עוזר לו לחתור, אבל כשאחד חותר וחבירו עומד בפנים ושופך עפר ועושה תל כנגדו, כנגד חתירת חבירו, דהיינו שעושה תל תחת עצמו ואזי החותר תחתיו כשיגיע לתל יפול עליו עפר התל שהוא תחוה, ויסתום המנהרה, אזי מפיר מחשבתו, ואינו יכול השונא לעשות מבוקשו.

כמו כן אין לעמוד כנגד השונאים לעשות כנגדם, דהיינו להחזיר להם חרופים וביזיונות שזהו בחי' שחותר ג"כ כמו השונא, כי השונא העיקרי הוא הס"מ ורק מתלבש בבני אדם המוכנים לזה, והוא רוצה לעורר קטרוג על הצדיק, וכשהצדיק לא כובש יצרו להחזיר להם, ומחרפם או נוקם בהם, גורם שע"ז יבוא למבוקשו בקל לגרום לפירוד ושנאה, ומראה לעולם שהצדיק גם כמוהו. אבל ע"י בחי' עפר, בחי' ונפשי כעפר כנ"ל, ע"ז מפיר מחשבת השונא כנ"ל, ואזי לא רק שלא בא למבוקשו, אלא גם כורה לעצמו שחת בה יפול [כ"ז] וכן כתוב (משלי כה) וי' אם רעב שנאך האכילהו לחם כי גחלים אתה חותה על ראשו, כי נופל ונשאר בהשחת בחפירה [כ"ז] שכרה על חבירו על ידי העפר התחוח של התל שנשפך עליו, כי חבירו עומד ושופך עליו [כ"ז] עפר כנגדו כנ"ל, ע"י בחי' ונפשי כעפר כנ"ל [כ"ז] וצריך למחול להם [כ"ז] ולהתפלל עליהם ולעשות להם טובות, כי הם עונותיו שפגם בלשונו ורוחו [כ"ז],

^א בתקפא לא ברוו ונראה – יחתי, בדפיר ותולד – יחתי. מתולד – יחתי.

^ב משלי כו כו

^ג משלי פרק כו (כו) כרה שחת בה יפל וגלל אכן אליו תשוב:

מצודות דוד (כו) כורה – החופר בור לרגלי חבירו סופו הוא עצמו יפול בה וכן הגולל אבן על חבירו סופו תשוב אליו וכפל הדבר במ"ש ור"ל החורש רעה על חבירו הוא עצמו יוכשל ברעתו:

^ד משלי פרק כה (כא) אם רעב שנאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים: (כב) כי גחלים אתה חתה על ראשו וידוד ישלם לך:

מצודות דוד (כב) כי גחלים – במה שתאכיל אותו יצר לו כאלו שאבת מהיקוד גחלים לתת על ראשו כי יבוש מאוד על אשר תגמול לו טובה על הרעה ועם כי תחשב זה לנקמה מ"מ ישלם לך ה' שכר צדקה:

רש"י – ישלם לך – ישלימנו עמך שלא יתגבר עליך:

^ה כמ"ש תהילים פרק לה (ז) כי חנם טמנו לי שחת רשתם חנם חפרו לנפשי: (ח) תבואהו שואה לא ידע ורשתו אשר טמן תלכדו בשואה יפל בה:

רד"ק – כי השחת היא חפירה, כמו (מזמור צד, יג), עד יכרה לרשע שחת, וכן (יחזקאל יט, ד), בשחתם נתפש, וכן יקרא הקבר שחת שהוא חפירה.

^ו צ"ע דלעיל אמר שעושה תל כנגדו וכאן אומר ששופך עפר על החותר בעצמו. ואולי הן שני מקרים תחילה כשמגיע לתל נשפך עליו עפר התל, ואם מתגבר עליו וכבר עושה חלל תחת הצדיק להפילו בשחת להיות כמוהו מחרף, אזי הצדיק שופך על החולק בעצמו עפר, ע"י נפשי כעפר.

וצ"ע לעיל אמר שהצדיק כמו עפר שמחזיר לו מתנות טובות, וכאן אומר שהצדיק כמו שופך עליו עפר. אלא רואים שהאבנים טובות שנתן לו הצדיק, נהפכו אצל החולק הרשע לעפר, הפך הצדיק שע"י נפשי כעפר נעשה כנותן אבנים טובות.

^ז עין תולדות יעקב יוסף שופטים אות יא על אבות טאד טאד הוי שפל רוח שלא יתכוין עמ"כ להפיל שונאו ע"ש. ועיין בעש"ט עה"ת שטות אות טו א"א שהש"י ינקום ברשע אלא עד שהצדיק ימחול לו

^ח עיין בעש"ט עה"ת פרשת שמות אות טו – "כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך". שמעתי מהצדיק ר' נחום זלה"ה בשם הצדיק הבעל שם טוב זלה"ה פירוש הכתוב (משלי י"ז) גם ענוש לצדיק לא טוב, דרשע השונא לצדיק ומריע לו, אי אפשר שהשם יתברך ינקום מהרשע כל עוד שהצדיק אינו מוחל לו, רק כשהצדיק מוחל לו ואינו חפץ בנקמת הרשע אז נוקם השם יתברך מהרשע, וזהו גם ענוש, ר"ל אימת הוא העונש להרשע, לצדיק לא טוב, כשאינו טוב בעיני הצדיק שינקום השם יתברך מהרשע אז הוא הנקמה ע"כ דפח"ח: (כתר תורה פ' וישב):

^ט עיין בעש"ט עה"ת פרשת נח אות קנו – שמעתי בשם מורי שצריך להתפלל על שונאיו שהם רוחו של צדיק בגלגול וכו' ועל ידי התפילה נמתק בשורשו ומוציא מהם רוחו, והנשאר בהם כלה מאליו וכו' ודפח"ח: (בן פורת יוסף דכ"ג ע"ב):

עוד שם אות קנו – שמעתי בשם מורי איך יתפלל על שונאו, והתועלת הוא זה, כי (משלי כ"ד) שבע יפול צדיק וקם, רצה לומר בזי"ן ספירות נתגלגל נר"ן שלו, דהיינו נפש הם עבדים והבהמות שלו, ורוח היא אשתו, והדיבור הוא גם כן זוג שבפה נקרא אשתו, שאמרו חכמינו ז"ל (יבמות דסג) זכה עור לא זכה כנגדו (קנב), דהיינו כשפגם בדיבורו כמו לשון הרע וכיוצא, מזה נעשו אנשים שונאיו המדברים עליו, הנשמה ממוח והם בניו, ופגם שבמוח במחשבה, גורם שיש לו צער מבניו, ובנפש גם כן, אם פגם במעשיו ובעובדא, גורם לו צער מעבדיו ובהמתו, ובכל הספירות יכול להעלות נר"ן, מה שאין כן בספירה שביעית הוא במלכות, ומשם יונקים הקליפות נגה, קשה לו להעלות נר"ן משם, נמצא שונאיו שבאו על ידי פגם הדיבור, צריך לתקנם להעלותם על ידי דיבורי התפלה, ובאם לאו שדוחה אותן, נעשו יותר שונאים על ידי עבייות וחומרייות, לכך (משלי י"ז) גם ענוש לצדיק לא טוב כי הוא רוחו של צדיק עצמו, לכך צריך

ואזי הקב"ה ינקום בהם. כי האלקים יבקש את הנרדף, רק בתנאי שהנרדף מכיר מקומו ויודע שעוונותיו הם המחרפים אותו (באה"ל) וממילא לא כועס עליהם אלא רק שמח בכפרת עוונות שזוכה על ידם :

עתה יבאר שבשצדיק חולק על צדיק בוודאי כוונתו לטובה להסיר ממנו קטרוג ולרומם ולנשא אותו. וצ"ע הרי מצינו צדיקים שחלקו על חבריהם ולא הייתה כוונתם לטובה, אלא חלקו בטעות, כי חשבו שעושה שלא כהוגן. ולכאורה מלשונו "בוודאי" משמע שרבנו מכנה בשם רשע כל מי שחולק על הצדיק אפילו בטעות וצ"ע. ומסתמא חייב ללמד זכות על כל חולק שלא חשוד על שנאה, ואם הוא צדיק חייב לדון שכוונתו לטובה¹⁷

וכ"ז וכל זה כשהחולקים הם רשעים שחולקים משנאה. אבל כשהחולקים עליו צדיקים, **בוודאי**¹⁸ כוונתם הוא רק לטובה, שמרימין ומנשאים אותו עי"ז¹⁹ /י"כי צדיק מתרומם ע"י שחולקים עליו/²⁰, כי עושה תשובה עי"ז/טו, וממתיקים דינים מעליו [טז] כנ"ל בתורה פח/ו ומסלקים את מדת הדין ממנו/טז, נמצא שעושה לו טובה, והוא כמו אחד שחופר עצמו תחת חבירו ומשליך לו

להתפלל על שונאיו לתקנם ולהעלותם, ועל ידי התפלה נמתק בשרושה, ומוציא מהם רוח, ומה שנשאר בהם הם כלים מאליהם, ישמע חכם ויוסיף לקח, ודפח"ח (קג) (בן פורת יוסף בסופו דקב"ו ע"ד):

עוד שם אמצע אות קנח - כלל העולה כי בני אדם השונאים אותו באו על ידי פגם דיבורו לכך צריך להעלותו ולתקן על ידי דיבור התפלה להתפלל עליהם שישובו ויתקנו, כמו שאמרו בש"ס (ברכות ד"י ע"א) גבי ר' מאיר וברוריא איתתיה יתמו חטאים ולא יתמו חטאים וכו', ואם אינו עושה כך רק שדוחה אותן נעשו חומריות ועב יותר, ושונאים אותו יותר, וזהו שדרשו חז"ל (ברכות ד"ג ע"א) גם ענוש לצדיק לא טוב, כי הוא רוחו של צדיק עצמו שמוזה נעשו בני אדם השונאים אותו, וצריך לתקנם ולהעלותם בתפלתו, ועל ידי התפלה נמתק בשרו ומוציא מהן רוח, והנשאר בהם כלה מאליו וכו', וזה ענין משה רבינו עליו השלום שהיה רועה צאן ואחר כך נתן להם התורה ונעשו תלמידיו וכו' ודפח"ח: (תולדות יעקב יוסף פ' לך ד"ז ע"ג):

ועוד יש בזה אריכות גדולה בהערות המקור מים חיים שם אות קנב - ועי"ש בסוף ד"ה כלל העולה שכתב שבני אדם השונאים אותו הם פגמי הדבור שלו וכמו שאמר רבי הודה החסיד שכל מי שעשה לי יסורין ודיבר עלי לשה"ר בהכרח שנעשה בעל תשובה ואם גוי הוא נתגייר, דאי לאו הכי אזי להפך נעשה עוד יותר שונא. ולכן ענוש לצדיק לא טוב כי הוא מעניש את עצמו. והם נבראו רק כדי ליסרו שיתקן אותם ואדרבה צריך לרדוף אחריהם כדי להאיר בהם אורו ולהעלותם בתפלתו.

עוד שם סוף אות קנג - דם לה' ויתחולל לו - ישכים ויעריב עליהם לבית המדרש ועי"ז האויב כלה מאליו אבל אם שמח בנפילתם או נעשה רודף אותם עושה טובה לאוייב. עכ"ל. ועיין לעיל בעש"ט פ' נח שרק אם מוחל להם בלב שלם הקב"ה נוקם בהם.

¹⁷ כנ"ל בשערי תשובה שצדיק אפילו כשוראים שעושה מעשה איסור גמור חייבים ללמד עליו זכות.

¹⁸ למעשה צ"ע מה הכוונה "בוודאי כוונתם לטובה" האם כיון שצריך לדון אותו לזכות אני מניח שבודאי כוונתו לטובה. או שבודאי ממש, ואם לא אזי אינו נקרא צדיק אלא רשע.

¹⁹ גם עיין תורה קסא

²⁰ תורה קסא - המחלקת מגביה ומרים את האדם, כי "האדם עץ השדה" (דברים כ), והנה עץ המנח על הארץ, אי אפשר לו להגביה את עצמו, כי אם על ידי שבאין עליו מים שוטפין אזי המים מרימין וגו' שאין את העץ, והמחלקת נקרא מים כמו שפתיב (תהלים פ"ח): "סבוגי כמים כל היום הקיפו עלי יחד":

²¹ חיי מוהר"ן אות תא - אמר, כל הצדיקים הגדולים הגיעו למעלה ולמדרגה שהגיעו, אבל עמדו בזה, ואני ברוך השם בכל רגע ורגע נעשה איש אחר. ונתן טעם לזה שחולקין עליו, כי הצדיק נקרא אילן, ויש לו שרשים וענפים וכו', וכל צדיק קדם שפגיע למדרגתו יש עליו מחלקת. כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין ז) האי תגרא דמיא לבדקא דמיא, נמצא שהמחלקת הוא בחינת מים, והמים הינו המחלקת מרימין אותו. אבל אני צריך שיהיה עלי מחלקת תמיד, כי אני הולך בכל פעם ובכל רגע מדרגא לדרגא. אלו הייתי יודע שאני עומד עכשיו כמו בשעה הקודמת, לא הייתי רוצה את עצמו בלל בזה העולם: עוד עי"ש אות תב שמושה רבנו בכוונה גרם שיחלקו עליו.

²² תורה רח - "צופה רשע לצדיק ומבקש" וכו' (תהלים ל"ז). פרוש: מה שרשעים עושים יסורים לצדיקים ורודפים את הצדיקים, זה סבה מאת השם יתברך כדי שיתבונן הצדיק ויפשפש במעשיו, נמצא שהרשע הוא כמו צופה, בשומר העיר שנקרא צופה, בן הרשע הוא שומר את הצדיק מלפל בגשמיות.

²³ גם עיין לעיל תורה רמא

²⁴ תורה פח - המכסה שמים בעבים המכין לארץ מטר (תהלים קמ"ז): הנה ידוע, כי ההשפעות והברכות אי אפשר להם לבוא לעולם אלא על ידי הצדיק. כי הצדיק יש לו ידים במה לקבלם, דהינו אהבה ויראה, כי הם הידים לקבל בהם כל ההשפעות וכל הברכות. וצריך הצדיק בזה לגנו האהבה והיראה, כדי שלא יקטרגו המקטרגים עליו, ויגולו ממנו ההשפעות. וזהו המכסה שמים בעבים, הינו אש ומים. הינו כשהצדיק יכול לכסות שמים, הינו אש ומים, הינו האהבה והיראה שלו. אזי המכין לארץ מטר, הינו שיכול להמשיך כל הברכות, שהם בחינת מטר: אף כשהצדיק הוא מפרסם גדול, אזי המקטרגים יודעים ומשגיחים עליו הטיב, ואינם מניחים לו להוריד השפע. והקדוש ברוך הוא נותן בלב צדיק אחר להחזיק עליו במחלקת כדי לכסותו, ושיכול להוריד השפע. וזהו 'מחלקת שהוא לשם שמים' (א), הינו לשם צדיק, שהוא מכנה בשם שמים, מחמת שיש לו אהבה ויראה. הינו לשם שמים, האהבה ויראה. וכדי להכין מטר, שהוא בחינת השפעות וברכות:

²⁵ תורה רמא - כשיש דינים, חס ושלום, אזי המדת הדין היה מכלה את האדם, חס ושלום, אבל המדת הדין אין לה כח לכלות לגמרי, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סוטה ט): 'חצי בלים והם אינם בלים', אבל האדם יש לו כח לכלות לגמרי את חברו, חס ושלום, ועל כן כשיש דינים על אדם אחר, חס ושלום, ובא אדם אחר ועומד וחולק עליו, אזי מדת הדין מסתלק ממנו, כי הם רוצים יותר שינקם בו האדם, כי יש לו כח כנ"ל, על כן מי שהוא צדיק גדול ומשגיח בתקון העולם, הוא חולק לפעמים בכונה על צדיק אחר כדי לסלק מעליו מדת הדין כנ"ל, כי יסמכו עליו שהוא ינקם יותר, אבל אחר כך הוא עושה ברחמים ואינו עושה יסורים לאותו הצדיק: וזה פרוש (במדרב

מתנה טובה. וכמו שמצינו כעין זה בצדקה, מתן בסתר שכמה תנאים השליכו צדקות בהצנע, כדי שלא ידע המקבל [ט"ו] כן זאת המחלוקת של צדיקים, הוא שנותנין לו טובה בהעלם והצנע כנ"ל שהרי בנגלה הוא חולק עליו ומדבר ברעתו, ורק בלבו אהבה וכוונה לטובה. נמצא שכל מחלוקת (לשם שמים ולא לשם שמים) היא בחי' הפירה וחתירה בסתר, אלא שהשונא חותר כדי להרע בסתר. והצדיק חותר כדי להיטיב לו בסתר. וצ"ע מדוע השונא נחשב חופר וחותר בסתר/כ"א, הרי חולק עליו בגלוי. וגם הצדיק צ"ע מדוע נחשב בסתר, הרי רק אהבתו היא בסתר ולא המחלוקת, שהרי החתירה נעשית ע"י המחלוקת הגלויה ולא ע"י האהבה הנסתרת. דהיינו מדוע בכלל נחשב כל חולק כחופר מנהרה תחתיו, הרי זה גלוי ומעל האדמה, ונ"ל שבאמת עיקר הכוונה לפירוד ותהום שנפער בין הרודף לנרדף, ומה שנקט חותר תחתיו הוא רק משל למה שרוצה להפילו ממדרגתו לתוך השוחה שחופר לו, וסופו שיפול בה בעצמו.

עתה יבאר כיצד רמוז בפסוק בתהלים צא מזמור שיר ליום השבת ענין הנ"ל של צדיק כשחולק על הצדיק/כ"ב. ומבאר שדוד המלך ביקש מה' ית' שכשצדיק חולק עליו יבין מיד שהיא מחלוקת לשם שמים ולא יטעה לחשוב שהיא מחלוקת ממש. וזהו בקמים עלי מרעים דהיינו כשחולקים עלי רעים ואוהבים אזי תשמענה אזני שהחולק הוא צדיק כתמר יפרח (שיש לו אחד לשמים) ולא ח"ו כתמר דסט"א שהוא הרשע השקוע בהיכלי התמורות. וזה **שביקש דוד (תהלים צב) בקמים עלי מרעים וכו'** צדיק כתמר יפרח. המפרשים פירשו שדוד המלך מבקש שכשקמים עליו רשעים יראה במפלתם. ורבנו מבאר/כ"ג שדוד המלך מבקש שכאשר צדיק חולק עליו הוא יבין מיד שהוא בחי' צדיק כתמר יפרח ולא יחשוב אותו לרשע השקוע בהיכלי התמורות וממיר טוב ברע. **כי יש תמר בקדושה/כ"ד בחי' צדיק כתמר יפרח (שם) וכנגדו תמר בס"א, בחי' י"ש**

כ"ה): "פִּינָחָס בֶּן אֱלֶעָזָר וְכוּ' הִשִּׁיב אֶת חַמְתִּי וְכוּ' בִקְנָאוֹ אֶת קְנָאֹתַי בְּתוֹכָם וְלֹא כְלִיתִי" וכו'. הַיְנו שְׁפִינָחָס הִשִּׁיב אֶת חַמְתִּי ה' וְסָלַק מִדַּת הַדִּין מִיִּשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי שְׁהוּא לְבַשׁ נְקָמָה לְנִקְמָה בָהֶם. עַל כֵּן נִסְתַּלְקוּ הַדֵּינִים בְּנִל,

* כתובות סו:

כתובות סו: – מר עוקבא הוה עניא בשיבבויה דהוה רגיל כל יומא דשדי ליה ארבעה זוזי בצינורא דדשא, יום אחד אמר איזיל איחזי מאן קעביד בי ההוא טיבותא, ההוא יומא נגהא ליה למר עוקבא לבי מדרשא, אתיא דביתהו בהדיה, כיון דחזויה דקא מצלי ליה לדשא, נפק בתרייהו, רהוט מקמיה, עיילי לההוא אתונא דהוה גרופה נורא, הוה קא מיקליין כרעיה דמר עוקבא, אמרה ליה דביתהו שקול כרעיך אותיב אכרעאי, חלש דעתיה, אמרה ליה אנא שכיחנא בגויה דביתא ומקרבא אהנייתי. ומאי כולי האי (מדוע כל כך חששו שהעני יראה אותם) דאמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב הונא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא ואמרי לה א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי נוח לו לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים מנא לן מתמר דכתיב (בראשית לח-כה) היא מוצאת. (רק כשהציתו את האש אמרה שמעוברת מבעל החותמת והפתילים.) (קשה לי הדי כתיב והצילו את העדה, וא"כ מדוע לא אמרו שמא נתעברה באמנטיה דרי אע"פ שהוא חשך רחוק למעשה נודרים בזה שלא תטבל אשה אחרי איש באתו המקוה. ואולי בתחלה הדתה שמעוברת מישראל רק לא אמרה מי הוא) **מר עוקבא** הוה עניא בשיבבויה דהוה רגיל לשדורי ליה ארבע מאה זוזי כל מעלי יומא דכיפורא, יומא חד שדרינהו ניהליה ביד בריה, אתא (חזר הבן) ואמר ליה לא צריך, אמר מאי חזית, חזאי דקא מולפי ליה יין ישן, אמר מפנק כולי, האי עייפינהו (הכפיל את סכום הצדקה) ושדרינהו ניהליה. **כי קא** נחא נפשיה אמר אייתו לי חושבנאי דצדקה אשכח דהוה כתיב ביה שבעת אלפי דינרי סיאנקי אמר זוודאי קלילי ואורחא רחיקתא קם בזביה לפלגיה ממוניה היכי עביד הכי והאמר ר' אילעאי באושא התקינו המבזבוז אל יבזבוז יותר מחומש הני מילי מחיים שמא ירד מנכסיו אבל לאחר מיתה לית לן בה: **רבי אבא** הוה צייר זוזי בסודריה ושדי ליה לאחוריה וממצי נפשיה לבי עניי ומצלי עיניה מרמאי. **רבי חנינא** הוה הוה עניא דהוה רגיל לשדורי ליה ארבעה זוזי כל מעלי שבתא יומא חד שדרינהו ניהליה ביד דביתהו אתאי אמרה ליה לא צריך מאי חזית שמעי דהוה קאמרי ליה במה אתה סועד בטלי כסף או בטלי זהב אמר היינו דאמר רבי אלעזר בואו ונחזיק טובה לרמאין שאלמלא הן היינו חוטאין בכל יום שנאמר (דברים טו-טז) וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא.

כ"א כידוע שלשון חותר הכוונה בסתר כמ"ש (שמות כב א) אם בפתחת ד' מציא הגגב והפה ופתח אין לו דמים: ע"ש רבנו בחיי – לשון במחתרת שחתר בחושך בתיים.

כ"ב צ"ע היכן מצאנו בחז"ל שעל דוד המלך חלקו צדיקים? ונראה שזה חודש גדול של רבנו שדוד המלך התפלל על זה, ודייקא במזמור שחיבר אדם הראשון כשחזר בתשובה בשבת הראשון של בראשית.

כ"ג תהלים פרק צב – (יב) ותבט עיני בשוּרֵי בְקָמִים עַל־מְרַעִים תִּשְׁמַעְנָה אֲזִנֵי: (יג) צַדִּיק כְּתָמָר יִפְרָח כְּאֶרְזוֹ בְּלִבְנוֹן יִשְׁגֶּה: **מצודות דוד** (יב) ותבט עיני – עיני תראה חפצה בהאויב המביט בי בעין רעה. בקמים – בעת יקומו עלי מרעים תשמענה אזני מה שחפצה לשמוע והוא אבדן המרעים:

מלבי"ם (יג) צדיק כתמר יפרח – שכל הרואה מכיר ואומר שע"ז עצמו שהמרעים קמים על הצדיק ע"י יפרח כתמר ויתרומם יצלח, והנה התמר פורח ועושה פירות, אבל י"ל חסרון שאחר הפריחה יתמעט ליחותם השרשי ורובם ישבו אחר הפריחה, ובפרט אם יקוץ את התמר אין גועו מחליף, והארז הוא ישגה תמיד וגועו מחליף אם יקוצו אותו, אבל אינו פורח ועושה פירות, והצדיק נמשל לשני העצים, אל התמר במה שהוא פורח כמנהגו ועושה פרי קדש הלולים, שהם בניו וקיום מינו, ואל הארז שהוא עצמו מתקיים בקיום אישי לנצח ע"י נפשו הרוחנית, שחי לעולם בעולם הנצחי:

כ"ד ואמנם ביאר רבינו מתלבש יותר יפה בלשון הפסוק.

כ"ה עיין לק"ה תחומין וערובי תחומין הלכה ו אות טו – הצדיק בחינת צדיק כְּתָמָר יִפְרָח, כי הצדיק נקרא תָּמָר לְשׁוֹן תְּמוּרָה, שְׁמִמִּיר ומְחַלֵּף הַכֵּל לְטוֹבָה, כי כָּל הַקְּטָרִיגִים מִהַפֵּךְ אוֹתָם לְזֻכוֹת בְּבָחִינַת אִם יֵשׁ עֲלֵיו מְלֶאֶךָ מְלִיץ אֶחָד מִנֵּי אֶלֶף וְכוּ'. 'מְלִיץ אֶחָד מִנֵּי אֶלֶף' דִּיקָא, שְׁדִיקָא מִנֵּי אֶלֶף הַמְקַטְרָגִים נֶעֱשֶׂה הַמְלֶאֶךָ הַמְלִיץ, כי כָּל מַה שְׁמַתְרָבִים הַמְקַטְרָגִים יוֹתֵר הוּא מְמַלֵּץ לְטוֹב בְּיוֹתֵר עַל שְׁמוּצָא בּו

בככותבות' כי (כח) שאור הוא בצק שנחמץ מאד עד שיש בכוחו להחמיץ גם בצק אחר. ולשון המשנה "שאור בכזית", והכוונה שהשיעור שהתורה אסרה את השאור בבל יראה ובל ימצא הוא כזית, ומה שנקט רבנו שאור בככותבת, הוא לשון סידור האריז"ל ועיין פל"ח/כ"ט שהכוונה שכח החמיצות של שאור בגודל כזית, היא כמו של חמץ בגודל של כותבת/ל, ועל כן השאור יכול להחמיץ בצק אחר והחמץ לא יכול להחמיץ בצק אחר, וכותבות היא תמרה [לא]/לב, היינו רמוז על התמר שבס"א שבסטרא אחרא, כי שאור'ל על פי הסוד הוא כללות ותוקף הדינים [לד']/להיכי החמץ שהוא בצק שמתחיל לתפוח רומז לסטרא אחרא כי הוא בחי' גסות הרוח, ושאור שהוא עוד יותר חמץ רומז לכללות תוקף הדינים, כי אלקים הוא שם של מדת הדין/ל, ואותיות שא"ר/ליו הוא בחי' אלקים ברבוע ובמילוי כמובא בפרי עץ חיים ובשער הכוונות

אף על פי כן איזה נקדה טובה, כי כל אלו המקטרגים על האדם הם בעצמם אותם שהסיתו אותו לחטא, כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה, הוא השטן, הוא המסית, הוא המקטרג וכו'. ועל כן פשטת'רבים חס ושלום, המקטרגים מאד על האדם, אינו עומד המלאך המליץ ומהפך הכל לזכות דיקא, כי זה טוען, הלא, אדרבא, מאחר שיש עליו מקטרגים הרבה כל כך אם כן היה לו יצרין רעים הרבה, כי אלו המקטרגים הם הם בעצמן היצרין רעים שהסיתו אותו למה שהסיתו. ואם כן, אדרבא, הוא פלא גדול איך התחזק איש כזה לחטוף אף על פי כן איזה נקדה טובה של איזה מצוה שעשה, וזהו בחינת מליץ אהוד מני אלף המקטרגים, הוא ממליץ עליו, כי מאחר שיש עליו מקטרגים הרבה פאלו שהם הם כלם המסיתים שלו אם כן אין חדוש כל כך מה שחטא כל כך, אדרבא, זהו חדוש נפלא איך התגבר לעשות איזה טוב בעלמא מאחר שעמדו עליו חילות פאלו. ועל כן הצדיק שהולך בדרך זה נקרא "תמר" בחינת צדיק בתמר יפרח, ששמיר ומחליף הקטרגים לזכות פנ"ל. וזהו בחינת תימרא דתרגולא, שעל ידי זה מעורר מהשנה, על ידי שמוציא זכות בכלם וכנ"ל:

^ט בתולד- שאר

^ט בתולד- בככותבות* וכן הסודים ציין לעיני בכתבי האריז"ל בכונות של פסח

^ט לשון זה הובא בסידור האריז"ל וכבר ביארו בזה המקובלים [הקושיא מהמשנה בביצה ב. שאור בכזית] ועיין בשו"ת חתם סופר או"ח סי' קצז. [ובחודשי החת"ס על ביצה ב. חובא בפל"ח כאן אות א'. והגרסא ההפוכה שבמביאים בסידור האריז"ל של רבי שבתאי ראשקוביך, עיין ספר שער הכולל (לאוט אברהם) פרק מה את א' שו טעות דפוס]

^{כט} עיין פרפראות לחכמה אות ב' – בחינת שאור בככותבת וכו' – לשון זה תמצא בסידור האריז"ל בכונות של ביעור חמץ ולכאורה הוא פליאה גדולה, כי הלא אפילו בית שמאי סבירא להו דשאור בכזית וחמץ בככותבת ובית הלל זה וזה בכזית ועיין בשו"ת חתם סופר חלק או"ח סי' קצ"ג מה שמפרש בזה (אינו בידי כעת לעיין בו אך כמדומה לי שמפרש, כי מאחר דבית שמאי סבירא להו שאור בכזית וחמץ בככותבת אם כן יש בכזית שאור כח החימוץ של חמץ בככותבת, ועל כן גם לבית הלל דסבירא להו זה וזה בכזית אבל על כל פנים בכזית שאור יש כח החימוץ של הכותבת חמץ וזה בחינת חמץ בכזית ושאור בככותבת המובא בסידור האריז"ל היינו על כח החימוץ שבו כנ"ל) ועיין בספר עולם הפוך פרק ע"ז שמביא לבאר זה בשם ספר ד"ג ע"פ דרכי הקבלה וכו':

^ל ההבדל הוא שחמץ לא יכול להחמיץ בצק אחר ואילו שאור יכול להחמיץ בצק אחר. וההבדל בגודלם הוא שככותבת הוא בגודל של תמר. ותמר גדלו בשליש יותר מכזית. אבל עיין תוס' יו"ט ביצה פ"א משנה א' שלא מצינו שיעור ככותבת אלא הגסה לחייב ביום כפור. והיא גדולה כמעט כביצה שהיא כשני זיתים. כמבואר ביומא פ"ח משנה ב' (ובלים זו יב) שלענין עינוי ביום כפור חייב על ככותבת הגסה וגרעיניתה בלא החלל שביניהם. גסה הפירוש שהיא גדולה משאר תמרים. ונחלקו בגמ' האם השיעור גדול מכביצה או קטן ונפסק שקטן מעט מכביצה.

נמצא לפי זה שהשאור כיוון שכח חימוצו כפלים מהחמץ לכן כבר בכזית הוא מחמיץ אחרים, מה שאין כן החמץ.

^כ פרש"י ביצה ב. ובכזית טא: ברטנורא כלים זו יב.

^{לב} משנה ביצה פרק א משנה א' – בית שמאי אומרים, שאור בכזית וחמץ בככותבת. ובית הלל אומרים, זה וזה בכזית:

תוס' יום טוב – וחמץ בככותבת – דהואיל וידענו דשיעורו של זה לא כשיעורו של זה נוקים ליה שיעורו כדאשכחא בעלמא ביומא [פרק ח' משנה ב'] כפירוש רש"י והתוס'. וצ"ע אי בעיא ב"ש כמוה וכגרעיניתה כמו התם. ולשון קצרה דברו. או שמא גם התם פליגי ב"ש ולא מצריכי ובגרעיניתה. אלא דלעיל סתם תנא דלא כמותם:

תפארת ישראל ג] בככותבת – באכילה כולי עלמא לא פליגי דשיעורו בכזית כי פליגי לביעור, לב"ש מדאיצטריך רחמנא למכתב שאור, ולא יליף ליה בק"ו מחמץ, שהרי שאור חמוצו קשה יותר מחמץ, ואין לומר אין עונשין מן הדין, דהרי בלא זה אין לוקין על לא יראה [כתוס' פסחים צ"ה א' ד"ה בפרטיה], אלא על כרחך אצטריך למכתב שאור משום דשיעורו חמור יותר מחמץ:

^כ בתולד- שאר

^כ בזהר בא דף טו. ותצוה קפב. שאור הוא יצה"ר ועיין זוהר רע"ט דף רנב.

^{לז} זוהר ח"ב דף מ. – דאמר רבי שמעון, מאי דכתיב אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם, כי כל אוכל מחמצת, אלא הכי אוקימנא, האי שאור והאי מחמצת דרגא חד אינון, וכלהו חד רשו אחרין, אינון שלטנין דממנן על שאר עמין, וקרינן להו יצר הרע, רשותא אחרא, אל נבר, אלהים אחרים, אוף הכי שאור ומחמצת וחמץ וכלא חד, אמר קודשא בריך הוא, כל הני שני קיימיתו ברשותא אחרא עבדין לעם אחרא, מכאן ולהלאה דאתון בני חורין, אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם, כל מחמצת לא תאכלו, ולא יראה לך חמץ.

זוהר ח"ב דף קפב. – תא חזי, כד נפקו ישראל ממצרים נפקו מרשו דלהון, מרשו אחרא, מההוא רשו דאקרי חמץ נהמא בישא, ועל דא אקרי עבודה זרה הכי, ודא איהו רזא דיצר הרע, פולחנא נוכראה דאקרי אוף הכי שאור, ודא איהו יצר הרע, דהכי איהו יצר הרע בבר נש כחמיר בעיסה, עאל במעווי דבר נש זעיר זעיר, ולבתר אסגי ביה, עד דכל גופא אתערב בהדיה, ודא איהו עבודה זרה, ועל דא כתיב (תהלים פא י) לא יהיה בך אל זר, אל זר ודאי.

^{לו} כי אל פירושו כח כמ"ש יש לאל ידי לעשות וכו'. ואלקים פירושו כוחות, שרומז לריבוי הפעולות של הקב"ה שמסתיר את אחדותו הפועל בהם כי מצד שם אלקים נדמה שהרבה כוחות פועלות בעולם הפך האמת שכל הפעולות המשונות נעשות רק ע"י ה' אחד.

^{לז} אלקים המילוי וברבוע – רומז לדין עוד יותר תקיף, כי כל שם כאשר הוא במילוי או ברבוע רומז להתפשטות שלו בריבוי עוד יותר גדול כדי להאיר בנמוך יותר. ואותיות שא"ר (שהוא שאור בכתיב חסר רומז לשתי התפשטויות גם במילוי וגם ברבוע. והריבוע הוא עוד יותר דין כי הוא בחי' אחור, דהיינו שבכל הוספת אות הוא חוזר לאחור, כזה – א' אל אלה אלהי אלהים. כמו אדם ההולך ובכל צעד פונה לאחור מפחד הדינים שרודפים אותו.

[לח' / לט] ומבואר שם ששאר בכתיב חסר כזה שא"ר, רומז לג' מוחין חב"ד דקטנות של זעיר אנפין, ש' רומז לחכמה ר' לבינה וא' לדעת, כי ש' גמט' אלקים במילוי יודין (אלף למד הי מס). ר' גמט' אלקים פשוט ברבעו (א אל אלה אלהי אלהים). א' רומז לדעת שהוא אלקים במילוי אלפין, וכיון שהוא המח הקטן שבהם הוא רמוז באות א' שהיא הוראת המילוי בלבד, וע"כ ועל כן השאר **נקרא תמר לשון תמורה** [מ²], **היינו הס"א** הסטרא אחרא **שהיא נקראת תמורה**, כי בהיכלי התמורות שם שליטת הסט"א שבחרת תמיד בצד הרע צד האחר, כמו שאמרו **תמורת חכמה אולת, תמורת חיים מוות וכו' כמובא {בספר יצירה [מ²]/מ³}** כי יש שבע/מ² אותיות כפולות/מ² שרומזות להיכלי התמורות. והסטרא אחרא מהותו שמחליף טוב ברע דהיינו תמורת חיים מות, תמורת שלום רע, תמורת חכמה אולת, תמורת עושר עוני, תמורת חן כיעור, תמורת זרע שממה, תמורת ממשלה עבדות.

עתה יבאר כיצד כל דבר נמתק בשרשו. וע"י שהצדיק חולק עליו הוא ממתיק מעליו דינים, והצדיק ע"י שאוהב אותו וחולק רק כלפי חוץ ע"י ממתיק את הדינים בשרשם היכן ששם הוא הכל אהבה.

ושורש הדינים והס"א הוא מחלוקת שבקדושה, [מ²] כי שרש כל דבר הוא בקדושה/מ², שם הכל אחדות, ואהבה. ורק כשמשתלשל למטה לעולם הגשמיות וההסתרה, תחילה נפרד רק בחיצוניות בבחי'

^מ פרי עץ חיים חג המצות פ"ג. שער הכוונות פסח דרוש ד'

^{לט} **שער הכוונות** פסח דרוש ד' – יבאר ענין החמץ והשאר מה עניינם בפסח. אבל הדרוש הוא מלוקט. הנה כתוב בתורה כמה שניים ושמות מחולפים, כי כתיב "לא יאכל חמץ" וכתיב "כל מחמצת לא תאכלו" וכתיב "שאר לא ימצא בבתיכם" וכתיב "משארותם צרות בשמלותם כו'". והענין הוא זה דע, כי בז"א יש ב' בחי' מוחין: א' צלם דאמא וא' צלם דאבא, ושניהם זה בתוך זה כנדע. אבל אני מסופק במה שמעתי, אם שמעתי שהוא בבחינת מוחין דקטנות, או דגדלות, ויש פנים לכאן ולכאן, ואין בידי להכריע. ולכן אכתוב את כל הדרוש בבחי' מוחין סתם, ולא אזכיר אם הם דקטנות או דגדלות.

והנה בחי' שם חמץ, הוא במוחין דמצד אבא. ושם שאור הוא במוחין דמצד אמא. כי דינים דאמא הם יותר תקיפין על של אבא, כדמיון השאר שכוונו חוק מן החמץ, כי השאר מחמיץ לאחרים. ולסיבה זו יש יותר אחיזה אל החיצונים בשאר, שהם מוחין דאמא, מדאבא שהוא חמץ.

והנה שם שאור הוא חסר ו' כנודע. והנה הש' הוא כנגד המוח דחכמה דאמא, שהוא שם אלהים דיודין העולה בגימ' ש'. ואות הר' היא כנגד המוח דבינה מצד אמא, והוא אלהים פשוט בריבועו, שהוא עולה ר'. ולפי שמוח הבינה הוא יותר דין ממוח החכמה, לכן הוא בסוד האחרים דאלהים. ואות א' הוא מוח הדעת דמצד א' שהוא שם אלהים במילוי אלפין, ולכן א' זו רומזת על היות מילויו באלפין, אבל לפי שמוח הזה הוא גרוע וקטן מב' המוחין האחרים, לכן אין ניכר בו חשבון מילוי, רק הוראת מילוי שהוא באלפין כנו'. ונמצא כי מלת שאר היא כללות ג' מוחין דז"א מצד אמא. והנה מזה נראה כי אלו המוחין הן מן הקטנות.

וחמץ הוא במוחין דמצד אבא וכבר הודעתין ענין עץ הדעת טו"ר שהוא בחי' היסוד דאימא שבדעת דז"א אשר נפסק בחוה ושם הוא מתגל' ואז יש מקום אחיזה אל החיצו' והנה נמצא כי חמץ ושאר הם זכרים כי הם מוחין דז"א מצד אבא ומצד א' ובהיותם עדיין בתוכו יש קצת אחיזה אל הדינין ואמנם מחמצת ומשארת הם בחי' אלו בהיותם בסוד הנקבה.

² עיין לעיל תורה נח

^מ פירק ד' בשנה א'

^{מב} **ספר יצירה** – נוסח הדפוס – פרק ד – [אות א] שבע כפולות בג"ד כפ"ת (מתנהגות בשתי לשונות). יסודן חיים ושלוש וחכמה ועושר חן וזרע וממשלה, ומתנהגות בשתי לשונות ב"ב ג"ג ד"ד כ"כ פ"פ ר"ר ת"ת, תבנית רך קשה, תבנית גבור וחלש, כפולות שהן תמורות. תמורת חיים מות, תמורת שלום רע, תמורת חכמה אולת, תמורת עושר עוני, תמורת חן כיעור, תמורת זרע שממה, תמורת ממשלה עבדות:

^{מג} **ובשם רב האי גאון** כתבו שהם בחי' ד' רוחו ומעלה ומטה והשביעי הוא המקום. ואולי אפ"ל לפ"ז שהסט"א בונה לעצמו היכל שלם של שקר עד שהוא מוקף כולו בשקר ולא רואה טוב כלל.

^{מד} **כנ"ל בספר היצירה** שיש ג' אמ"ש ויש ז' אותיות בגדכפ"ת שמקבלות דגש ולכן הן כפולות ורומזות לו' תמורות. ויש יב אותיות פשוטות והחילוק מבאר בפירוש הראב"ד לספר יצירה – פרק א משנה ב – וצא"ל למה קרא לו' מהן כפולות ולי"ב פשוטות, אם בעבור שיש תמורת חיים מות ותמורת שלום מלחמה ותמורת עושר עוני וגו' לעיל, הנה ג"כ לי"ב פשוטות שהן ראייה שמיעה ריח שיחה לעיטה תשמיש מעשה רוגו הלוך שחוק הרהור שינה יש תמורה. כתמורת ראייה דמיון, תמורת שמיעה חרשות, תמורת ריח אטימות, תמורת הלעטה רעבתנות, תמורת שיחה אלמות, תמורת תשמיש טריס, תמורת מעשה בטול, שחוק רוגו, הילוך פסח, הרהור שטות, שינה תעורה, א"כ למה יקראו פשוטות ואלו הראשונות יקראו כפולות, ואין טענה לפי שהסמיון העורון אינו נצרך לפועל וא"כ למה יקרא המות תמורה ואינו רק העדר החיים, הדבר ידוע כי ההפוך שני מינים, האחד מן שני ההפכים הוא שאין ביניהם אמצעי כמו במספר הזוג או נפרד, והב' הוא שיש ביניהם אמצעי כצבעים כמו השחור והלבן כי שאר כל הצבעים ביניהם, נמצא ששני ההפכים הם בנושא משא"כ בקנין וההעדר כמו העורון והראות ולפיכך שם תמורה כוללת להפכים ולקנין והעדר ולפיכך הוא מונה בתמורות חיים מות ועושר עוני שהם קנין והעדר ואלו תמורת חן כיעור שניהם בנושא אבל ההפוך, וכללו של דבר שבתמורות הו' מונה ז' כללים ותמורתם ואלו בנפש מונה ז' נושאי הפעולות ותמורתם כי התמורה תהיה ג"כ בנושא. והמשל בזה ב' עינים נושאים לראות, ב' אוזנים לשמיעה לכן יאמר בהן הפך והוא חמר שאינו מוכן לקבל הראות או השמיעה וכיוצא בהן אבל פעולותיהן המצוירות אינן ענין עד שיאמר בהן הפכים ותמורתם ולפיכך יקראו פשוטות כי ההפך לא יצויר רק בנושא והראות והעורון אינו בנושא אך מצויר פשוט מנושא, והבן זה.

^{מה} **כידוע** התורה שרש לכל והיכן שנמצא בה כל עניין בפעם הראשונה שם הוא שרשו. וכל המחלוקות שרשן בתורה ביום השני לבריאת העולם, שני דייקא בו נבראה המחלוקת, שהפריד בין מים למים, ועשה שלום בשמים בין האש ומים.

עיין **בוה רבנו בחיי** על בראשית פרק א פסוק ד – במדרש (בראשית רבה ד, ו) מפני מה לא נאמר כי טוב בשני לפי שבו נברא גיהנום שנאמר (ישעיה ל, לג) כי ערוך מאתמול תפתה, יום שיש לו אתמול ואין לו שלשום. ועוד דרשו ז"ל (שם) לפי שבו נברא המחלוקת

מחלוקת דקדושה לשם שמים, שרק החיצוניות שלה היא פירוד, אבל הפנימיות שלה היא אחדות ואהבה. אבל כשיורד נמוך יותר לרשעים אצלם נעשה לפירוד הלבבות ושנאה.

כי הס"א הסטרא אחרא הוא בחי' מחלוקת של פירוד הלבבות ושנאה, ושרשם מחלוקת שבקדושה/מ"ו שהיא של אהבה כנ"ל [מ"ח], **ואין הדין נמתק אלא בשרשו [מ"ט]** היכן שהכל אחד גמט' אהבה, קודם שנתפרד/כ"א, **וע"כ ע"י מחלוקת של צדיקים שהיא מחלוקת שבקדושה**, שהיא אהבה ואחדות, בלבוש חיצוני של פירוד, **ע"ז נמתקים הדינים בשרשן כנ"ל**.

וע"ז צדיק כתמר יפרח, דהיינו התמר דקדושה/כ"ב בחי' צדיק שיש לו לב אחד לאביו שבשמים/כ"ג, מתגבר על תמר דסטרא אחרא, שהוא רשע הממיר טוב ברע. **כי נמתק ונתבטל התמר דס"א/כ"ד**, **ע"י המחלוקת שהיא בחי' המתקת הדינים בשרשן**.

שנאמר ויהי מבדיל בין מים למים, אמר רב טביומי ומה מחלוקת שהוא לתיקון העולם ולישובו לא כתיב בו כי טוב, מחלוקת שהיא לערבובו של עולם לא כל שכן. וביאור הענין כי השני תחילת השינוי, ולכן נקרא שני, והוא הסיבה לכל חלוקה ושינוי. ומה שאמרו כי המחלוקת וגיהנום נבראו בו ביום להתבונן מזה שכל המעורר מחלוקת נידון בגיהנום, וכיון שמחלוקת וגיהנום נבראו בו ביום למדנו שהוא יום מזיק, ולכן אסרו חז"ל להתחיל כל מלאכה בו ואמרו (זוהר ח"ג רעג). אין מתחילין בשני, ולכן אסרו גם כן לאכול זוגות כי הוא דבר מזיק, והוא שאמרו (פסחים קט ע"ב) לא יאכל אדם תרי ולא ישתה תרי, והמחלוקת הזו שהיא ביום שני היה תחילת כל מחלוקת וסיבתה, ולכן לא נאמר בו כי טוב שהוא גרם הגורמים אחריו וממנו והלאה היו החולקים והמשנים רצון ה' יתברך, שהרי בשלישי אמר תוצא הארץ עץ פרי והיא לא עשתה כן אלא עץ עושה פרי, וברביעי קיטרגה הלבנה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, ובחמישי נמלחה בת זוגו של לויתן שכן דרשו חז"ל (בבא בתרא עד ע"ב) סירס את הזכר והרג את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבוא, ובששי חטאו אדם וחיה ונטרדו מגן עדן, ואם כן הרי מצינו בכל הימים אחר יום שני ענין קטרוג ושינוי כוונה ופירוד רצון וחילוק דעות בנבראים וסיבתם יום שני כי כולם באי כוחו ונמשכים אחריו:

מ"ו עיין לק"ה כלאי בהמה ד' יט - כל הקשיות והשנויים שיש בתורה וכל המחלקת דקדושה שיש בין תנאים ואמוראים ובין צדיקים וכשרים אמתיים הכל כדי לגלות שכל הפעולות משתנות נמשכין מאחד הפשוט יתברך, כי כל הפעולות משנות שכלל הבריאה כלם נמשכין מאותיות התורה פידוע וכמו שכל אות יש לו תמונה משנה מחברו וכן צרופי התבות משניין כל אחד מחברו, כמו כן נמשכין כל הברואים משניין כל אחד ואחד מחברו, אבל באמת כל אותיות ותבות ופרשיות וכו' שפתורה שמשנים כל אחד מחברו דיקא על ידם מכירין ויודעין אותו יתברך, כי בשביל זה נתנה התורה כדי להביר את מי שאמר והיה העולם, כי אורייתא שמא דקדושה בריה הוא (תקוני זהר תקון י"ד כח).

וזהו בחינת המחלקת דקדושה, כי הכל בשביל להמתיק הדין בשרשו, כמוכא בהתורה בקמים עלי מרעים (בסימן רעז) כי על ידי שיש מחלקת בקדושה בין צדיקים. נמצא שדעתם משנה מאד זה מזה. ואף על פי כן בענין יסוד האמונה כלם נכללין בדעה אחת. כי כלם מתבוננים לשמו ואחדותו יתברך כדי לברר כל ההלכה על בריה, כמו שאמרו רבותינו וכוונתם לברכה, הרבה מחלקת בבית המדרש וכו'. ועל כן על ידי זה המחלקת דקדושה, על ידי זה דיקא נתגלה אחרות הפשוט מתוך פעולות משתנות על ידי זה שדעות חלקות ומשנות כאלה כלם נכללים בדעה אחת בענין יסוד האמונה, כי כלם מאמינים בדעה אחת בה' ובמשה עבדו וכל פונתם במחלקתם הכל כדי לגלות אחדותו הפשוט בעולם, כי דעה של זה נוטה שההלכה כך והדרך הישר הוא כך אשר על ידו יתגלה אחדותו יתברך ודעה של זה נוטה לדרך והלכה אחרת. ובאמת אלו ואלו דברי אלקים חיים, כי כלם נתנו מרועה אחד, כי על ידיהם דיקא יתגלה אחדותו הפשוט מתוך פעולות משתנות על ידי שדעות חלקות כאלו נכללין בתכלית פונתם בדעה אחת להכלל באחדותו יתברך כנ"ל. וזה שמבאר שם בהתורה הג' שעל ידי הלכות בחינת תורה על ידי זה נמשך כל הבחינות המבארים שם עד שזוכין לגלות אחדות הפשוט מתוך פעולות משתנות הינו כנ"ל, כי ההלכות היא פסק ההלכה שמתבדרת משנוי דעות שזה אוסר וזה מתיר וכו' עד שמבדרין ההלכה על פי דרכי התורה ואז דיקא נתגלה אחדות הפשוט מתוך פעולות משתנות כנ"ל:

כ"ו כפי שיתבאר לקמן עיקר ההמתקה של המחלוקת היא בבחי' האחד ששם המחלוקת היא שלום גמור, דהינו באריך אנפין ששם עינא חד דרחמי ואילו השמאל הוא ממותק לגמרי. ואח"כ יורד לבחי' חכמה ובינה הנקראים אבא ואמא שהם שנים שיהם ימין ושמאל אבל בבחי' תרי רעין דלא מתפרשין כלל. נמצא ששלום בית הוא שרש לכל תיקון כל המחלוקות, כי איש ואשה שזוכים להיות תרי רעין דלא מתפרשין, דהיינו שבכל חילוקי הדעות מתנהגים בשלום, זו ההמתקת המחלוקת ביותר. וזה שאנו מוזכרים בכל יום אחרי ברכת התורה הבאת שלום בין איש לאשתו ובין אדם לחברו. וזה שאמרו חז"ל שיש יוד באיש וה' באשה כי יוד - הא הם חכמה ובינה וכשהם משתלשים באיש ואשה מצטרף אש המחלוקת וע"י שכל ימיהם משתדלים לעשות שלום בית ממתקים את כל המחלוקות שבעולם.

^מ כנ"ל בתורה סב אות ב'

^מ ע"ז שער יג פרק יא שער הכוונות עמידה דרוש ה. ולעיל תורה טא ותורה סא אות ו'.

ז' עיין תורה סא אות ו - כי כל המתקות של כל הצמצומים והדינים, הוא על ידי השכל, כי כלם במחשבה אתברירו (ה). שהשכל הוא שרש הדינים, ושם נמתקים הדינים. כי אין הדין נמתק אלא בשרשו (ו). וכל דין וצמצום צריך שיהיה נמתק בשכל השף לו, ששם שרשו. ויש לכל צמצום וצמצום שכל שעל ידו נמתק: אף יש חכמה עלאה, שכל החכמות פלולים שם, ומקבלין משם, ועל כן שם נמתקים כל הדינים. כי בהשכליים פרטיים, אי אפשר להמתיק כי אם בזה השכל דיקא השף לזה הצמצום, שהוא שרשו. אבל על ידי בחינת חכמה עלאה שכלול מכלם, שם נמתקים כל הצמצומים, וכל הדינים כלם:

כ"א דהיינו בבחי' שלום המחבר הפכים. ועיין לקמן בביאור הל"ה לקשר בין חצי הראשון של התורה הזו לחציה השני דהיינו בין מחלוקת, לשבת שלום.

כ"ב צדיק בחי' תמר דקדושה - עיין לק"ה תחומין וערובי תחומין הלכה ו אות טו - הצדיק בחינת צדיק פתמך יפרח. כי הצדיק נקרא תמר לשון תמורה, שממיר ומחליף הכל לטובה, כי כל הקטרוגים מהפך אותם לכוונת. (עיין לעיל שם הועתק בשלימות)

כ"ג צדיק בחי' תמר דקדושה - עיין סוכה דף מה: - רבי לוי אומר כתמר מה תמר זה אין לו אלא לב אחד אף ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים.

כ"ד תמר דסט"א שהיא המחלוקת דסט"א. ועיין לקמן פל"ח אות ג' בשם האריז"ל בשער הפסוקים תהלים צדיק כתמר יפרח ר"ת קרח. ונראה כי גם מחלוקת קרח על משה בראשיתה היתה מחלוקת בין ימין ושמאל (עיין בני יששכר מאמרי חדש מרחשון מאמר א אות ב. והיכל הברכה

נמצא שמחלוקת של צדיקים שהיא אהבה מלובש בדמות פירוד היא טובה גדולה, למי שמקבל אותה באהבה, רק מחמת שמשם נשתלשל ונאחז הסט"א והדינים, שהם מחלוקת גמורה, ע"כ אפשר שידמה שהמחלוקת של צדיקים, היא ג"כ מחלוקת גמור של שנאה ח"ו, מחמת שהם נאחזין שם כנ"ל. אבל באמת הוא רק לטובה. דהיינו אפילו אם רק נדמה לו שהצדיק מבקש רעתו, זו כבר אחיזה הסט"א שע"ז יכניס טינה בלבו על הצדיק (באה"ל), ומשם בנקל יכול להפילו לשנאה ומחלוקת.

ועתה יבאר שעל זה ביקש דוד המלך שכשחלקו עליו צדיקים לא יטעה לחשוב שהיא מחלוקת גמורה של שנאה.

וצ"ע הרי דוד הצדיק בוודאי כשחלקו עליו היה מחזיר טובה כנ"ל בתחלת התורה, וא"כ מדוע ביקש דווקא על מחלוקת של צדיקים ולא על מחלוקת של רשעים. וכנראה שאע"פ שהיה לבו חלל בקרבו דהיינו בלא יצר הרע גשמי, (כמבואר בתורה עב) אעפ"כ היה בסכנה ליפול ביצה"ר מלאך קדוש הממיר אמת בשקר לדון צדיק כרשע, וליטור לו בלבו שלא בצדק, במורה היתר המתלבש במצוות של כבוד התורה וכבוד מלכות. לכן היה מתפלל על זאת. ודווקא על מחלוקת של הצדיקים כי היא ממתיקה את המחלוקת הגמורה ואם יפגום בה לא תתמתק.

ואולי אפ"ל בדוחק שכוונת דוד בתפילתו שהקב"ה יעזור לו לדון לכף זכות את כל מי שיחלוק עליו, שכוונתו לטובה, להסיר ממנו דינים ולנשא אותו. וצ"ע לשון התורה לא משמע כך.

וזה שביקש דוד, כשיהיה עליו מחלוקת של צדיקים שלא ישמע מן המחלוקת רק טובות, כי שכלפי חוץ היא נראית מחלוקת של שנאה בוודאי אינו כן אלא כוונתם לטובה כנ"ל. וזה שביקש דוד בקמים עלי מרעים, היינו מחלוקת של צדיקים, כי לשון מרעים הוא לשון ריע ואוהב שהם אחים ורעים לי, כי בלב אנו בחי' תרין נהרעין דלא מתפרשין [י"ג/י"ג] דהיינו אע"פ שבחיצוניות הם נראים שמתפרשים ורחוקים באמת בלבם לא מפרשים כלל כי בוודאי בליבם הם אוהבים גדולים דלא מתפרשין, וכשהם יקומו עלי תשמענה אזני צדיק כתמר יפרח, [י"ג/י"ג] שלא ישמע מן המחלוקת כ"א הטובות שעושין לו בזה, שהוא בחי' צדיק כתמר יפרח מכניע את התמר דסטרא אחרא דהיינו בחי' המתקת הדינים כנ"ל, ולא יטעה ח"ו שהיא מחלוקת גמורה ח"ו כנ"ל, כדי שלא ליתן להם אחיזה בזאת המחלוקת, כי זאת המחלוקת הוא רק לטובה כנ"ל :

כנזכר לעיל שעפר הארץ אע"פ שדורכים ודשין אותו מחזיר ונותן רק טוב, עתה מוסיף שגם רפואה הוא נותן. אבל אין זה אלא כשיש שלום בארץ. כי כשיש מחלוקת בין בני אדם אזי ארץ ישראל נקראת כנען, נוטריקון כאן עני.

(במדבר טו ב') כיצד להנהיג את העם האם במדת הדין או הרחמים, בחי' מחלוקת האש והמים, ורק אח"כ התגבר הסט"א להפיל את קרח לקליפות יותר ונתערב בה קנאה ושנאה. אבל הצדיק שכתמר יפרח עושה שלום ע"י עבודתו בדחילו ורחימו ביחד דייקא כמבואר בתורה פח.

¹⁰ מתולד ריעין

¹¹ * זוהר ויקרא דף ד' ע"א [ועיין לעיל תורה קא דף צו.]

¹² זוהר ויקרא ד. עה"פ "אכלו רעים שתו ושכרו דודים" מבואר ש"רעים" לא מתפרשים לעולם להבדיל מ"דודים" שמתחברים ונפרדים לעיתים.

ועיין לק"ה ערובי תחומין ה' עפ"י הסוד שתרי ריעין דלא מתפרשין נאמר על יחוד חכמה ובינה התדיר לקיום העולם.

ועיין תורה קא עה"פ בקרוב עלי מרעים לאכול את בשרי, – וזהו בקרב עלי מרעים, זה בחינת תרין ריעין דלא מתפרשין, שהם בחינת י"ק, (חכמה ובינה) שהוא חכמת התורה בחינת אדם. צריך לאכול את בשרי, היינו לאכול ולהמית העצמיות שלי, כי אין התורה מתקיימת אלא במי שמתמית עצמו עליה כנ"ל.

¹³ עיין פרפראות לחכמה – אות ג' – שם במאמר הנ"ל תשמענה אזני צדיק כתמר יפרח שלא ישמע מן המחלוקת כי אם הטובות שעושין לו בזה וכו' אפשר שבוה מבוואר מה שכתוב בשם הארז"ל צדיק כתמר יפרח ס"ת קרח, היינו שבוה מרומז תיקונו, כי מחלוקת קרח ועדתו הוא עיקר בחינת המחלוקת שלא לשם שמים, כמו שאמרו רז"ל (באבות ה' יז), ועל כן לא אמרו מחלוקת קרח ומשה, כי משה לא עמד כנגדם להחזיק במחלוקת חס ושלום, רק אדרבא כמו שכתוב (במדבר ט"ז) וילך אל דתן ואבירם, וכמו שאמרו רז"ל שזה בחינת (ברכות י"ז) ונפשי כעפר לכל תהיה המבוואר כאן במאמר זה, ומחמת שהם החזיקו במחלוקת ביותר שזה ההיפוך ממדת הארץ שהכל דשין עליה והיא נותנת להם כל הטובות, על כן (משלי כ"ז) כורה שחת בה יפול ומיד (במדבר ט"ז) ותפתח הארץ את פיה ותבלעם, ומחמת ששורש המתקת המחלוקת דסטרא אחרא הוא על ידי המחלוקת שבקדושה שזה בחינת צדיק כתמר יפרח, על כן מרומז תיקונו של קרח בפסוק זה:

וצ"ע לכאורה זה הפך הנ"ל שהארץ אע"פ שדורכים עליה בבחי' מחלוקת, היא נותנת פרנסה, והתירוצ' שכשדורכים עליה היא ממשיכה לתת, אבל כשדורכים על יהודי היא לא נותנת. ואולי זה בחי' הספק שראיתי שואלים/טו) האם לא תקום הוא רק לגבי מי שעשה לי רעה, או גם כשאני רואה פלוני שעשה רעה לחברי, ומהאדמה לכאורה רואים שבכגון זה כן צריך ליטור. מאידך לפי ביאור הירושלמי שצריך להרגיש שכל ישראל קומה אחת, וכמו אם ידו האחת הכתה את ידו השניה בודאי לא תקום בה, הכי נמי צריך להרגיש שחברו חלק ממנו, וא"כ אינו דומה כלל לאדמה, שהיא לא קומה אחת עם ישראל ושם הטעם שהמחלוקת דוחה פרנסה לא קשור ללא טיטור.

ובאמת צ"ע מדוע מחלוקת דוחה פרנסה. ונראה שהחיבור בין ישראל לקומה אחת, הוא המייץ נוקבין לעורר את השפע מלמעלה, שיבוא אל הארץ, כדי שהיא תתן בצמחים, כח ולפרנס לרפא. כי הכח הזה הוא כח השלום לחבר הפכים שהם נשמה וגוף וגם בגוף בעצמו לעשות שלום ולחבר בין היסודות. ועיין פל"ח אות ד' כשישראל מקיימים נפשי כעפר לכל תהיה והם נוחים זל"ז, וגם מחזירים טובה לעושה להם רעה, אזי גם הארץ מתנהגת כך שנותנת כל הטובות בגשמיות ורוחניות אע"פ שדורכים עליה. אבל כשיש מחלוקת דהיינו כשישראל מתגאים זה על זה, אזי גם הארץ (כביכול מתגאה ו)לא נותנת כוחה בפירות שיהיו עושים שלום בין גוף ונשמה ובין היסודות. ונ"ל הטעם כי גם היא בעצמה לא מקבלת מלמעלה את הכח הזה. כי הוא נשפע לה מלמעלה רק מכח השלום שיש בני הבריות.

גם כל הרפואות באין מן הארץ [טו] אע"כ בעת שהארץ נותנת יבולה, שנותנת כח בכל האילנות והצמחים, דהיינו בזמן החניטה כשהפרח מתחיל להפך לפני שהוא בחדש אייר אזי יש כח יותר בכל הרפואות כי אז נותנת הארץ בהם כח אבל בטו בשבט רק עולה השרף, ואזי הוא בבחי' בכח/טו). אבל בזמן אחר, דהיינו כל השנה, אפילו אם יקחו אותן דהיינו שיקצרו את אותן הרפואות בעצמן אין להם זה הכח, ועל כן לוקחין רפואות בחודש סג' אייר/טו) [סה] שהוא

^{טו} עיין פרדס יוסף על ויקרא (יט יח) עה"פ לא תקום ולא טטור – בשפתי צדיק [קדושים אות ז] נסתפק אם הוא דוקא בשביל עצמו, אבל בשביל חבירו שלא רצה להשאיל לחבירו, ואומר לו שבשביל זה אינו משאילו אפשר דשרי, דאינו מחמת נקימת ונטירת השנאה רק מחמת שטבעו איש רע, ואינו רוצה לעשות טובה לחבירו ומשלם לו מידה כנגד מידה, או אין חילוק: עכ"ל.

וצ"ע לפי הירושלמי שטעם ללא טיטור כי צריך להרגיש קומה אחת מה ההבדל אם עשה לי רע או לחברי.

^{טז} עיין פל"ח אות ד'

^{סא} פל"ח אות ד' – שם במאמר הנ"ל גם כל הרפואות באין מן הארץ וכו' רוצה לומר מה שבתחלת המאמר מבואר מענין נפשי כעפר לכל תהיה, כמו העפר שהכל דשין עליה והיא נותנת להם כל הטובות אכילה ושתייה וזהב וכסף וכו', מבאר כאן שגם כל הרפואות באין מן הארץ.

ונראה לעניות דעתי לפרש על פי המבואר בדבריו ז"ל במאמר להמשיך שלום סי' י"ד ובמאמר וביום הביכורים סי' נ"ו שעיקר החולאת רחמנא ליצילן הוא בחינת מחלוקת שאין היסודות ממוזגין כראוי להם בשלימות והרפואה שהוא בחינת התמוגות היסודות הוא בחינת שלום בחינת (ישעיה נ"ז) שלום לרחוק ולקרוב אמר ד' ורפאתיו.

ועל כן כמו כן לענינינו גם כן כשיש שלום ודעת הבריות נוחין זה מזה, כי כל אחד מקיים ונפשי כעפר לכל תהיה, אז גם הארץ משפעת כחות הרפואה שבה שחן בחינת שלום כנ"ל, וכן היא משפעת כל הטובות, מה שאין כן כשיש מחלוקת חס ושלום ואינם בבחינת נפשי כעפר לכל תהיה, אז מחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות, כי גם הארץ אינה רוצה להשפיע את שפעה, ואז היא בבחינת ארץ כנען מלשון עניות כמבואר בפנים, וכן אינה משפעת כחות הרפואה שבה בשלימות.

ואולי גם להיפוך שעיקר שלימות כח הארץ להשפיע כל טוב, וכחות הרפואה הוא כשיש שלום בבחינת (ויקרא כ"ו) ונתתי שלום בארץ כידוע, מה שאין כן על ידי מחלוקת נתמעט שפעה חס ושלום ואינה יכולה להשפיע בשלימות, כי היא בבחינת עניות בחינת ארץ כנען וכו' ועל כן עיקר זמן הרפואה הוא בעת שהארץ משפעת כחה בכל האילנות והצמחים, שזה בחינת (תהלים ס"ז) ארץ נתנה יבולה שזה בא על ידי שלום כנ"ל על כן הזמן הזה נקרא אייר ר"ת אייבי ישובו יבושו ר'גע וכו' המבואר בפנים: עכ"ל.

^{סב} דהיינו שבט"ו בשבט עלה השרף באילנות, וכל חנטה של פרות שהאילן יוציא מכאן ואילך, ברכת השנה החדשה היא. (ספר התודעה). נמצא שבט"ו בשבט כיון שכבר ירדו רוב הגשמים, החנטה כבר נמצא בבחי' בכח, אבל למעשה כל עץ יש לו הזמן שלו, כידוע שעץ השקד מקדים מכולם, ובחדש שבט כבר פורח, אבל ברכת האילנות שהיא על הפריחה דייקא, היא בר"ח ניסן, ועד אייר כבר הרוב מתחיל להיות פרי דהיינו חנטה.

^{סג} גם בתולד - בחודש, מתולד - בחודש

^{סד} אולי בזכות רשבי' שיום הסתלקותו חי אייר. כי כל הרפואות ע"י הצדיק, עיין ביכורי אבי"ב על התורה – פרשת תצא – מדרש רבנן אמרי אמר משה רבש"ע כבר עשית אותי רופא אם אתה מרפא אותה הרי מוטב ואם לאו מרפא אני אותה, קשה במה ירפא אותה בלא הש"י, י"ל פי' משום דאי' במדרש פ' האזינו כל מה שהש"י עושה הצדיקים עושים הש"י פוקד עקרות ואלישע פוקד את השונמית הש"י מרפא בלא ריט' ואלישע ריפא את נעמן שלא ברטי', א"כ כוונתו ג"כ ואם לאו מרפא אני אותה הצדיק מושך רפואה מעולם הרפואות להחולים, רק מקודם ה' מתפלל, כאשר שמעתי מצדיק גדול שהי' מספר כאשר אתו שלחה אחר מילדת להוליד הוולד, הלך להרב הקדוש הנקרא יהודי בפרשיסחא להתפלל שתלד, והי' אומר שכונתו שרצה שיהי' נולד ע"י תפלת הצדיקים, וודאי הטעם שיהי' בקדושה יותר ויהי' קיים אם הוא ע"י תפלה והוא ע"י הש"י:

ע"כ ו"ל ה"נ הטעם אף שבאין נמי הי' רפואה ע"י צדיק משה מה שיהי' מושך, הי' מתפלל משה מקודם ורצה שיהי' הרפואה ע"י תפלה מהש"י בעצמו, ואף דע"י הצדיק ג"כ אינו בטבע, מ"מ ע"י תפלה להש"י שיעזור מחמת התפלה עדיף, ולכף הי' מתפלל מקודם אל נא

ס' (מייא) ובגמ' י"א אמרו מפסח עד עצרת לכאורה היינו חמישים של ימי הספירה, אבל ע"ש חת"ס שכתב שהכוונה לחודש אייר. נראה הכוונה שרפואה טבעית מצמחים טוב לעשותה דווקא מצמחים שנקצרו בחודש אייר.

ועיקר הוא ארץ ישראל, כי אמרו חז"ל י"א ארץ ישראל שותה תחלה וכל הארצות מקבלין מתמצית א"י [ס"ט] פרש"י מתמצית הגשם הנשאר בעננים. ורבנו חננאל ביאר עפ"י המבואר שם בסמוך שהגן הוא חלק שישים מעדן והעולם חלק שישים מהגן. ותמצית היא אחד משישים, וארץ ישראל מקבלת מהגן ושאר ארצות מקבלות מהעולם אחד משישים מהגן. והבן יהוידע ביאר שמזעת המים העליונים יורד המטר פנים ואחור וישראל מקבלת מהפנים ושאר ארצות מבחי' אחור. עוד ביאר שבראש השנה נידון העולם על הגשמים ותחילה נפסק הדין על ארץ ישראל ואח"כ על שאר ארצות, וזה הכוונה א"י שותה תחילה הכוונה מהפסיקה הראשונה.

נמצא שחודש אייר הוא זמן מסוגל לרפואה^{י"ב}. והמקום המסוגל לזה הוא ארץ ישראל. ועתה יבאר ההכנה מצד האדם. שע"י נשלם העש"ן דהיינו עולם שנה נפש, דהיינו מקום זמן ואדם, המסוגל לרפואה ושלוש. כי יש עוד תנאי לרפואה והוא השלום בין בני ישראל, כי כשיש מחלוקת אזי הארץ עניה כי לא מקבלת שפע כח לעשות שלום ואזי אין כח בעשבים והפירות לרפא, אפילו בחודש אייר. **וארץ ישראל יש לה ב' בחינות, לפעמים נקראת ארץ כנען, ולפעמים נקראת ארץ סתם. היינו כשיש מחלוקת, אזי נקראת ארץ כנען, בחי' כאן עני, כמ"ש רז"ל (פסחים נ'.) ע"א על**

רפא, ואמר אם לא זכיתי לרפא ע"י תפלה אני מרפא אותה, כמו שמרפא צדיק לכל החולים שבעולם שמושך רפואה ולא גרע אחותי מכל עולם, וז"ש אם לאו אם אני לא זכה להיות מועיל התפלה שלי אני מרפא אותה אני אמשוך לה רפואה ודו"ק:

^{י"ב} עיין שבת קמ"ג שתינו (פרש"י משקין לרפואה) מדיבחה עד עצרת וע"ש חת"ס דהיינו אייר והרמזו אני ה' רופאך ואייבי יבושו ישובו רגע היינו נוסטרו שמדבר כשהיה דוד חולה. ^{י"ג} נמצא כבר בדפדפן

^{י"ד} **שבת דף קמ"ז:** תא שמע דאמר שמואל כולוהו שקייני מדיבחה ועד עצרתא מעלו.

חתם סופר – מדיבחה ועד עצרתא היינו חדש אייר, והרמז פסוק כי 'אני' 'הי' 'רופאך' ר"ת איר בחד י' ו'אייבי 'ישובו' 'בושו' רגע הוא בשני יודי"ן שהמזמור מדבר כשהיה דוד חולה ונתרפא:

^{י"ה} **תענית י.** – ת"ר א"י נבראת תחילה וכל העולם כולו נברא לבסוף שנאמר (משלי ח-כו) עד לא עשה ארץ וחוצות. א"י משקה אותה הקב"ה בעצמו וכל העולם כולו ע"י שליח, שנאמר (איוב ה-י) הנותן מטר על פני ארץ ושולח מים על פני חוצות. א"י שותה מי גשמים וכל העולם כולו מתמצית שנאמר הנותן מטר על פני ארץ וגו'. א"י שותה תחילה וכל העולם כולו לבסוף שנאמר הנותן מטר על פני ארץ וגו' משל לאדם שמגבל את הגבינה נוטל את האוכל ומניח את הפסולה.

פרש"י – משיורי תמצית. מה שנשאר בעבים אחר שתיית: על פני ארץ. א"י: בתחילה שותה. שם יורדין הגשמים תחילה כך שמעתי:

רבינו חננאל – תנא מתמצית בית כור שותה. תרקב. פי' התרקב הוא חצי סאה. והכור יש בו ל' סאין. נמצא א' מס' בכור. וכיון ששנה בחיצונה והעולם א' מס' בגן. נמצא העולם כולו חלק א' מס' חלקים בגן ומתמציתו שותה כל העולם. דקדק התנא שמתמצית בית כור שותה תרקב שהרי זה התרקב א' מס' בכור כמו שהוא העולם א' מס' בגן ושותה תמציתו:

בן יהוידע – שם ארץ ישראל שותה תחלה וכל העולם לבסוף. הקשה גבורות ארי ז"ל, למה נקט האי חלוקה כי זה נכלל ונשמע מחלוקה דאחריה, דקאמר ארץ ישראל שותה מי גשמים וכל העולם מתמצית, וא"כ מוכרח דארץ ישראל שותה תחלה ע"ש. ונראה לי בס"ד, דמה שאמרו ארץ ישראל שותה מי גשמים וכל העולם מתמצית, הכונה על פי מה שאמרו לעיל פלג אלקים מלא מים, כעין קובה יש ברקיע שממנה גשמים יוצאין, ואמרינן נמי לעיל תניא מים העליונים במאמר הם תלויים ופירותיהם מי גשמים, ופירש רש"י פירותיהם כלומר מזיעת המים שאינן נחסרין כלום כדכתיב פלג אלקים מלא מים כל שעה, שהקין קיימת תמיד ופירותיהם מי גשמים ע"ש, נמצא הגשמים הם מזיעה של מים עליונים, וידוע כל נברא יש בו חלוקת פנים וחלוקת אחור, וזיכור חלק הפנים הוא רב עשר ידות על חלק האחור, והזיעה של חלק הפנים דמים עליונים לוקחת ארץ ישראל, וזו נקראת גשמים בסתם, כי הם עיקר, וזיעה של חלק האחור דמים עליונים קרי להו תמצית וזו לוקחת חוץ לארץ: **ברם** הא קשיא, דהא מזדמנים מקומות בחוץ לארץ דשותין מי גשמים קודם ארץ ישראל. ונראה לי בס"ד דאמרינן בגמרא דר"ה דף י"ז ע"ב, דפסיקת הגשמים לצורך השנה כולה של כל העולם תהיה בראש השנה במדה ומשקל כפי זכות הדור ע"ש, ולפי זה יש לדעת דביום ראש השנה פוסק הקב"ה גשמים תחלה לארץ ישראל, ואח"כ פסיקה שנית לצורך חוץ לארץ, והכי קאמר ארץ ישראל שותה תחלה, כלומר מן פסיקה ראשונה, וחוץ לארץ לבסוף, רוצה לומר מן פסיקה האחרונה השניה, ואין הכי נמי ירידת המטר על פני האדמה ירד לכל מקום בזמן הראוי לו:

^{י"ז} עיין תענית י.

^{י"ח} **כנ"ל שאז זמן החנטה**, שהיא ראשית התהוות הפרי שאז הזמן שניתן בו הכח לעשות שלום ולרפא. כי הכל תלוי בהתחלה. גם אולי מצד שהוא זמן האביב שהוא לא חורף ולא קיץ דהיינו ובחי' שלום בין החום והקור, והלחות והיובש.

^{י"ט} **פסחים נ.** – (זכריה יד-כ) ביום ההוא יהיה על מצלות הסוס קדש לה'. מאי מצלות הסוס? א"ר יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים (לכל רוח) עד שהסוס רץ ומציל (שיעור מרובת סוס עד חצי היום עשה שהוא מטיל צל תחתיו). ר' אלעזר אמר כל מצילות שתולין לטוס בין עיניו יהיה קדש לה' לעת' יסירם מהסוסים ויקדשו אותם לה'. ור' יוחנן אמר כל ביזה שבזוין ישראל (מאנשי יצבא של גוג ומגוג שיבואו עליהם למלחמה) עד שעה שהסוס רץ ומציל יהיה קדש לה'. בשלמא למאן דאמר כל ביזה שבזוין ישראל (קדישו לה) היינו דכתיב (זכריה יד-כ) 'והיה הסירות בבית ה' כמורקים לפני המזבח'. אלא למ"ד בהנך תרתי, מאי 'והיה הסירות בבית ה'?' מילתא אחריתי קאמר דמתעתי ישראל ומתנדבי ומייתי. בשלמא למ"ד ביזה היינו דכתיב (זכריה יד-כא) 'ולא יהיה כנעני עוד בבית ה' צבאות' (כנעני לשון סוחר. כי מרוב עושר בבית ה' לא יצטרכו לסחור בכנסי הקדש) אלא למ"ד הנך תרתי, (לפי שני הפירושים האחרים) מאי ולא יהיה כנעני? א"ר ירמיה אין כאן עני.

פסוק [עב]/[עג] ולא יהי' כנעני דרשו חז"ל אין כאן עני. נמצא כנען הוא בחינות כאן עני, וזה על ידי מחלוקת, שמעוררת דין וקטרוג שמעכב את השפעת הפרנסה לישראל, וזהו שאמרו חז"ל כי מחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות (ע"ד/ע"ה).

וזה בחינות שנשמכו הפסוקים (בראשית יג) ויהי ריב בין ע"רועי מקנה אברם ובין ע"רועי מקנה לוט וסמך לזה מיד באותו פסוק והכנעני אז בארץ, ללמד שע"י הריב והמחלוקת, עי"ז והכנעני וכו' אז בארץ. כי אזי נקראת בחי' ארץ כנען כנ"ל. בפשטות נראה שהמחלוקת דוחה הפרנסה משני בעלי המחלוקת, ולא רק מזה שאשם במחלוקת, וצ"ע האם גם במחלוקת על צדיק כנ"ל שאעפ"כ עושה טובה לחולק. ולפי מה שביאר שם שזה כמו ששופך עפר וממלא את החפירה של החולק, נראה שבוזה מתקן את ההפסד שעושה המחלוקת. כי החתירה היא ההפסד שגורמת המחלוקת כך נראה. וצ"ע.

אבל כשיש שלום אזי היא נקראת בחי' ארץ סתם, ואזי היא בחי' ארץ נתנה יבולה, (תהלים סז) שנותנת כחותיה כח השלום לכל יבול הארץ, ואזי יש כח לכל הרפואות כנ"ל. וכנ"ל כי כח הארץ בפירות והיבול הוא כח השלום, כי הפרנסה היא המאכל המחבר נשמה לגוף ע"י שעושה שלום ביניהם שהרי הם שני הפכים. הכי נמי כח הארץ בפירות עושה שלום בין היסודות שבאדם שע"י יש לו רפואה.

עתה חוזר לבאר סוד חודש אייר, עפ"י הסוד, וממילא מתבאר גם קשר בין החלק הראשון של התורה לחלקה השני המדבר מאכילת שבת. כי מבואר בספר דן ידין שאייר רומז שאיבי האדם ישובו יבשו רגע, דהיינו ביטול המחלוקת, שע"י ארץ נתנה יבולה (ר"ת אני) א, גמט' היום גמט' יעקב, בחי' שבת העליון. בחי' שבת מעין עוה"ב. וג' היום מלמד על ג' סעודות שבת דהיינו אכילת שבת. נמצא שאייר מקשר בין שני חלקי התורה הזו, בין המחלוקת לשבת.

וע"כ אותיות אייר הן ר"ת אויבי ישובו רגע [פא]/[פב] (פא/פב), שהם דברי דוד המלך שאמר בתהלים שאיבי ברגע אחד יגלו את האמת שתבייש אותם/פ"ה ואזי ישובו בתשובה ויתביישו, ורמוז

^{כ"ז} זכריה יד כ"א

ע"כ זכריה פרק יד (כ"א) ויהי כל סיר בירושלם וביהודה קדש לידוד צבאות ובאו כל הזבחים ולקחו מהם ובשלו בהם ולא יהיה כנעני עוד בבית ידוד צבאות ביום ההוא:

^{כ"ח} כמובא בשל"ה דף רמב. [בדפוס] אמטטרדם שנת תח ושנת תנח ע"ש (מסכת יומא) פרק דרך חיים תוכחת מוסר, בראש הו"ף ד"ה טצאני כתוב] ועיין שבט מוסר לרבי אליהו הכהן מאומיר פרק לו שבנגל לא פסק הנה ובמחלוקת קרח פסק. ועיין חת"ס עה"ת בראשית טד כח

ע"ה השל"ה הקדוש – מסכת יומא דרך חיים תוכחת מוסר – (אות קצו) מציאתי בתוב, אלו שבע דחיות שמנו חכמינו ז"ל, שבועת שקר אחת, דוחה מאה זכיות. חלול השם אחד, דוחה מאה תפלות. בזוי אחד של תורה, דוחה מאה שמחות. נבלות פה אחת, דוחה מאה הבטחות. גזלה אחת, דוחה מאה ברכות. מחלוקת אחת, דוחה מאה פרנסות. לשון הרע אחד, דוחה מאה תשובות, עד כאן:

ע"ה בראשית פרק יג (ו) ולא נשא אתם הארץ לשבת יחדו פי היה רבושם רב ולא יכלו לשבת יחדו: (ז) ויהי ריב בין רעי מקנה אברם ובין רעי מקנה לוט והכנעני והפרזי אז ישב בארץ: (ח) ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך ובין רעי ובין רעיך פי אנשים אחים אנחנו: (ט) הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה:

ספורנו (ז) ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט. היתה ביניהם מריבה לראות מי נדחה מפני מי מן המרעה שימצאו: והכנעני והפרזי אז ישב בארץ. ולכן היה הריב בין שני אחים גרים מבאיש את ריחם בעיני התושבים כי בהיות מריבה בין האחים הגרים יחשבו אותם התושבים לאנשי ריב וישאו ק"ו בעצמם:

העמק דבר (ז) ויהי ריב. אירע מעשה שהיה לחרפה וחלול השם שהיה ריב בין הרועים. ותני' בספרי פ' תצא כי יהיה ריב בין אנשים וגו' אם בן הכות הרשע. אין שלום יוצא מתוך מריבה וכה"א ויהי ריב בין רועי וגו' מי גרם ללוט לפרוש מן הצדיק ה"א זו מריבה וכה"א ועמדו שני האנשים וגו' מי גרם לזה ללקות ה"א זו מריבה פי' חז"ל דבן הכות הרשע הגיע עבור הריב שדברת קשות כ"כ עד שהתבוננו השופטים שראוי ללקות. וכך הענין בלוט שיצאו דברי מפי הרועים שאינם כדאי לשומען. וכוונת הספרי אין שלום יוצא מתוך מריבה. שזה אינו כתוכחה דאיתא ברבא פ' ראה שתוכחה מביאה לידי שלום ואהבה. אבל לא כן ריב:

^{כ"ט} גם בדפוס רועי (וגם בפסוק רועי) ומתוצו – רועה

^{כ"ח} גם בדפוס רועי (וגם בפסוק רועי) ומתוצו – רועה

ע"ה תהילים פרק סז (ז) ארץ נתנה יבולה יבולה יבולנו אלהים אלהינו:

רד"ק (ז) ארץ נתנה יבולה. ואז נתן הארץ יבולה, כי מפני העונות נעצרו הגשמים והארץ לא נתן את יבולה, אך בזמן הגאולה יכלו הרשעים והנשואים יהיו בלי עון, לפיכך נתן הארץ יבולה בכל עת:

פ' עיין לקמן ספר קריית אנו רומז לזעיר, שהוא בחי' סעודה שלישית שהיא כנגד כל ג' הסעודות, אני גמט' היום ומג"פ "היום" דכתיב בתורה למדו חז"ל חיוב ג' סעודות בשבת, ובביאור דן ידין אות ט' כתב ג"פ אני רומז לפסוק (דברים לב ט) ראו עתה פי אני הוא ואין אלהים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל:

^{כ"ט} * תהלים ו' י"א

כ"ב תהילים פרק ו (י) שמע ידוד תחנתי ידוד תפלתי יקח: (יא) יבשו ויבדלו מאד כל איבי ישובו יבשו רגע:

מצודות דוד (יא) יבשו – בראותם הצלחתי. ויבהלו – בדרך אדם התמה ונבהל בראות דבר אשר חשב לנמנע. ישובו – או יהיו חוזרים מרעתם לבקש שלומי וברגע ההיא יבשו ולא לאחר זמן כי אמחול להם על מה שעשו בי ולא תזכרנה עוד להיות להם לבושה:

בראשי תיבות אייר לומר שחודש אייר מסוגל לזה. ורבנו מביא מכאן ראייה שביטול המחלוקת, גורם לארץ לתת יבולה¹⁸, וכנ"ל שאייר זמן ראשית הגידול של הפירות דהיינו הזמן שהארץ מקבלת ונותנת כח שלום בפירות, לפרנסה ורפואה נמצא שאייר הוא זמן המסוגל לביטול המחלוקת, **כי אזי הם כל הרפואות, שהם בחי' שלום**, כי הרפואה היא השלום בין היסודות שבגוף¹⁹ ובין הד' מרות²⁰, **בחי' ארץ נתנה יבולה כנ"ל, שהוא היפך המחלוקת, שהיא בחי' ארץ כנען כנ"ל** :

עד כאן דיבר מענין המחלוקת ומכאן מדבר מאכילת שבת וצ"ע הקשר וביאר מוהרנ"ת בלק"ה²¹ שהשבת מכריע ומתקן את המחלוקת דקדושה של ימי החול שהם ו' סדרי משנה בחי' כשר פסול טמא טהור מותר

¹⁸ עיין בספר קרנים (לר"ש מאוסטרפליא) מאמר ז' ומה שביאר בדין ידן שם [על תחילת מאמר ז']. ובמגלה עמוקות ריש אופן קבא

¹⁹ ספר קרניים מאמר ז: – סוד חדש אייר, מסוד שבת, רזא דשלש סעודות, ערבית הוא סוד ו' רזא דיעקב מסוד ק"ך המשפיע ל' בסוד הצירוף בדין הקשה, כמו שבארתי בספר פרח ציץ. וסוד יום השבת סוד ד' אותיות קדישין בסוד חמשים ושלושה אותיות הקדושים הוא בסוד גן. והשלישי בא להוסיף בסוד הראשון בבחינת השלישית רזא י"ג מכילין דרחמים ובאים מן השלישי. וסוד סעודות ג', סוד ג' היום, סוד ג' אני, סוד הזעיר. ורמזו דסעודה השנית דבקר סוד היחוד כפשוטו, בסוד שלש מאות ושמונים ושבעה אורות שלש אהיה שלש ראשין קדישין ועטרותיהן. והבן זה מאוד ושים עיניך עליו והוא קבלה מר' אברהם דיאורי ז"ל:

ועיין ספר דן ידן לרבי שמשון מאוסטרפליא ז"ל שהוא ביאור לספר קרניים לרבי אהרן מקרדינא – מאמר ז' אות א' – סוד חודש אייר וכו' פירוש וכוונתו כמו שכתבו המקובלים, אייר גי' רכא, סוד שבת העליון, סוד קידוש, בסוד כוסי רוייה רוייה גי' רכא, המכניע הקליפות בסוד אויבי ישובו יבושו רגע, ר"ת אייר, סוד שבת הגדול כנודע, בסוד ג' סעודותיו הקדושים כאשר מבאר והולך והבן סודו:

²⁰ מועד קטן דף ט. – אמר רב יהודה אמר רב בשעה שביקש שלמה להכניס ארון למקדש דבכו שערם זה לזה אמר שלמה עשרים וארבע רננות ולא נענה פתח ואמר שאו שערם ראשיכם וגו' ולא נענה כיון שאמר ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך מיד נענה באותה שעה נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה וידעו הכל שמחלו לו הקדוש ברוך הוא על אותו עון.

²¹ יבול, אותיות יובל, הרומז לבנינה כתר דו"א, סוד הכנעת הקליפות והאויבים, שכידוע הוא החשמל שבבינה, ובשבת הגדול הכניעו את הע"ז של מצרים כשקשרו כל אחד טלה למטתו לעיניהם. ואולי רמז באייר גמט' רכא אותיות ארץ דהיינו ארץ אפיים שבארץ אנפין. וכנ"ל בדין ידן שאייר מסוגל לזה שמאיר בו אורות משבת העליון, הרומז כנראה לעולם העקודים שקדם לשבירה (ספר הלכותים כי תשא את שבתותי תשמורו) והוא עולם השכר. בחי' ג' סעודות שבת כמבואר שם ובפרט בשלישית רעוא דרעוין ארץ אנפין. כי שבת מעין עוה"ב.

¹⁹ תורה נו אות ח' – פי עקר החולאת, חס ושלום, הוא מחמת העדר השלום, הינו מחלקת היסודות, שייסוד אהד מתגבר על חברו, ושלום הוא רפואה:

²⁰ עיין תורה כז אות ח' – ושלום בגופו (שבת ל"ג: דרשו על פסוק 'ויבא יעקב שלם', שלום בגופו שלום בממונו וכו') בארבע מרות שלא תתגבר אחת על חברה.

²¹ לק"ה בשר שנתעלם מן העין הלכה ג' – עין מאמר המתחיל ד"ע בשיש מחלקת' וכו', הנאמר על פסוק, 'בקמים עלי מרעים תשמענה אָזני צדיק כפתמר יפרח וכו"', עין שם כל המאמר עד סופו (סימן רעז). והוא קשה להבינו לכאורה, כי אין מבאר שם החבור והסמיכות שיש לשבת עם כל הענין הנאמר שם מאכילת שבת שהוא תקון לחלול שבת. איך הוא מקשר לענין הנאמר שם תחלה מענין המחלוקת דקדושה, שמתקן מחלקת דסטרא אחרא, שהם בחינת היכלי התמורות, עין שם היטב. כי הדברים סתומים שם, כי לא באר רבנו זכרוננו לברכה חבור וקשור הענינים הנ"ל איך הם קשורים זה לזה:

אות א) והנראה כי מה שכתוב שם; שאין הדין נמתק אלא בשרשו. ועל פן עקר תקון מחלקת דסטרא אחרא שהוא בחינת היכלי התמורות, הוא על ידי מחלקת דקדושה שהוא שרש המחלקת, עין שם. באמת גם המחלקת דקדושה בעצמה צריה המתקה והכרעה על ידי השלום, כי כשיש מחלקת אפלו דקדושה אָזי, אדרבא, הם יכולים לנק משם חס ושלום, אבל עקר התקון שנתקן מחלקת דסטרא אחרא על ידי מחלקת דקדושה שהוא שרשם, הוא רק מחמת שמחלקת דקדושה אינו מחלקת כלל. ובאמת הוא רק אהבה ושלום גדול, כי מחלקת דקדושה יש לה הכרעה ושלום. ועל פן על ידי מחלקת דקדושה נמתק מחלקת דסטרא אחרא, כי מחלקת דקדושה נכללת בשלום ונתבטל כל המחלקת. ועקר השלום של המחלקת הוא על ידי שבת, בחינת שבת שלום, כי השבת עושה שלום בין המחלקת, כי המחלקת דקדושה היא בחינת ששה סדרי משנה, בחינת אסור ומותר, טמא וטהור, כשר ופסול, שהם בחינת ששת ימי החל. ועקר תקון ששת ימי החל הוא על ידי שבת, כי שבת עושה שלום בין המחלקת דקדושה שהוא בחינת ששה סדרי משנה בחינת אסור ומותר וכו'. ועל ידי זה נתתקן ששת ימי החל שמהם יונקים מחלקת דסטרא אחרא. נמצא, שעקר תקון המחלקת דסטרא אחרא שיונקים מששת ימי החל, שנתתקנים על ידי מחלקת דקדושה שהוא בחינת ששה סדרי משנה, עקר תקון זה הוא רק על ידי שבת שלום כנ"ל. ועקר כבוד שבת הוא האכילה (כמבאר שם בדברי רבנו, נרו יאיר). בשביל זה עקר הקדושה, שצריכין להמשיך קדשת שבת על ששת ימי החל העקר הוא בעניני אכילה, כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה, על שמאי הוקן שפל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, מצא בהמה נאה אומר זו לכבוד שבת וכו', כמו שכתוב, 'זכור את יום השבת לקדשו' זכרוה מאחד בשבת וכו', כמו שפרש רש"י בחמש. נמצא, שעקר הקדושה שצריכין לקדש ששת ימי החל, להמשיך עליהם קדשת שבת, הוא בענין אכילה, כי העקר מה שצריכין לששת ימי החל, הוא רק בשביל לתקן מחלקת דסטרא אחרא בחינת היכלי התמורות שנתתקנין על ידי קדשת שבת כנ"ל. ואלו היכלי התמורות הם בחינת ניצוצות שגפלו על ידי שבירת בליים, שמשם יניקתם פידוע, ואלו הניצוצות נפלו בכל מיני מאכל. ועקר פונת האכילה, לתקן ניצוצות אלו שגפלו על ידי חטא אדם הראשון שאכל מעץ הדעת טוב ורע, שהוא בחינת מחלקת, כי על ידי חטאו ערב טוב ורע, אסור והתר וכו'. שמשם באים כל מיני מחלקת. ועל פן עקר התקון על ידי האכילה בקדושה, שעל ידי זה מתקנין ומעלין ניצוצות הקדושה שגפלו על ידי פגם האכילה של אדם הראשון מעץ הדעת טוב ורע כנ"ל. ועקר התקון הוא על ידי שבת, שהוא בחינת שלום, שעל ידי זה נתתקן המחלקת כנ"ל, שעל ידי זה נתתקנין בחינת היכלי התמורות שהם בחינת הניצוצות הנ"ל שגפלו לשם כנ"ל. כי עקר תקון חטא אדם הראשון הוא על ידי שבת, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה; ששבת אגין עליו וכו'. ועל פן צריה להמשיך קדשת שבת לששת ימי החל על ידי האכילה דיקא כנ"ל, כדי לתקן הניצוצות שגפלו בהמאכלים ונתערב טוב ורע שזה בחינת היכלי התמורות שנתערב ונתחלף טוב

אסור. ועי' נמתק המחלוקת דסט"א כי כל דבר נמתק בשרשו ושרש המחלוקת דסט"א במחלוקת דקדושה. נמצא תיקון כל המחלוקות ע"י השבת, כי היא שרש וצורה לששת ימי החומר והפירוד. וצ"ע דלכאורה מובן הקשר בין מחלוקת לאכילת שבת במה שציינ לתורה נו שם מבואר גודל מעלת אכילת שבת ושעל ידה משבית אויב. וכנראה שמוהר"ן לא הסתפק בזה וצ"ע מדוע. ואולי מוהר"ן רצה לבאר מנייה וביה דהיינו דווקא עפ"י התורה שלנו שכל דבר נמתק בשרשו, כיצד אכילת שבת מתקן את המחלוקת, ולא רק כיצד מבטל אותה כמבואר בתורה נו.

לכאורה נראה הקשר פשוט במה שביאר לעיל שהשונא וחולק על חברו דומה לחותר ועושה חלל ופירוד ביניהם, הכי נמי אכילת יום חול היא בחי' מחלוקת של שונא כי הגוף שונא לנשמה, ובאכילת החול הכבד שבו עבירות הדמים מקבל תחילה ואזי מזונא דגופא הפך מזונא דנשמתא (תורה ח' תנינא) ונעשה בחי' פירוד ותהום בין הגוף לנשמה. אבל אכילת שבת אין בה חלק לחיצוניים, והיא בחי' מחלוקת של צדיק שנדמית לאכילה רגילה אבל באמת היא כולה קודש. כי על ידה מאיר בגוף אורות נפלאים מעולם השכר בבחי' שבת מעין עוה"ב.

ואכילת שבת היא גם רפואה הנ"ל כי מחבר לגוף אורות הנפלאים של עתיק וזה שאמרו בגמ' שבת היא מלזעוק רפואה קרובה לבוא.

ודע שיעקר כבוד שבת היא האכילה [צ"ל/א], כמ"ש שהקב"ה ציווה על אכילת המן במדבר שבשבת יאכלו אותו בג' סעודות (שמות יו) [ב], אכלוהו היום, וכתוב ג' פעמים היום וחז"ל [ב] למדו מכאן חיוב

ברע ורע בטוב, שזה בחינת מחלקת פנ"ל, לתקנם על ידי קדשת שבת שלום שהוא מתקן המחלקת פנ"ל. וזה בחינת מה שאמר רבנו, נרו איר, שאכילת שבת הוא תקון לחלול שבת, כי חלול השבת הוא שמעורר בחינת ששת ימי החל בשבת, על ידי שעושה איה מלאכה מל"ט (שלשים ותשע) מלאכות, שהם בחינת ששת ימי החל, בשבת. נמצא, שפגם חלול שבת הוא שמעורר בחינת מחלקת, בחינת ששת ימי החל בשבת. על פן התקון הוא על ידי אכילת שבת, כי על ידי אכילת שבת, על ידי זה מתקנין בחינת היכלי התמורות, בחינת מחלקת, כי אכילת שבת מעלה ומתקן כל האכילות של כל ששת ימי החל שאוכלין לכבוד שבת, שעל ידי זה מתקנין ומעלין הניצוצות מהיכלי התמורות פנ"ל. נמצא, שאכילת שבת מתקן ששת ימי החל. על פן הוא תקון לחלול שבת שהוא בחינת פגם ששת ימי החל, שמעורר בשבת חס ושלום, על ידי איה מלאכה מל"ט מלאכות שהם בחינת ששת ימי החל פנ"ל. נמצא, שמקשר היטב ענין אכילת שבת, שמכפר על חלול שבת, שכתב רבנו שם לענין הנאמר מתחלה על פסוק "בקמים עלי מרעים השמענה אָזְנִי", שמחלקת דקדשה מתקן מחלקת דסטרא אחרא בחינת היכלי התמורות וכו', עין שם, כי פלו חו, כי גם תקון זה עקר' על ידי שבת שלום פנ"ל:

² עיין ירושלמי שבת פט"ו הל' ג' לא נתנה שבת אלא לאכילה וכו', ועיין לק"ה בשר שנתעלם מן העין ג' א' להבין הקשר של שבת למחלוקת הנ"ל ועיין פל"ה אות ה שצין גם לתורה כו שבת בחי' שלום ולגמ' שבת יב שבת בחי' רפואה – שבת היא מלזעוק וכו'

^א עיין פרפראות לחכמה אות ה' – שם במאמר הנ"ל, ודע שיעקר כבוד שבת הוא האכילה וכו' קשר הענין למה שלמעלה עיין בליקוטי הלכות הל' בשר שנתעלם מן העין ה"ג, וגם לפי מה שנתבאר לעיל מענין שלום ורפואה ושבת הוא גם כן בחינת שלום כמבואר בזהר הקדוש הובא לעיל במאמר רציצא סי' כ"ז, וכן הוא בחינת רפואה כמו שאמרו רז"ל (שבת י"ב) שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא, והיא בחינת הכנעת האויבים גם כן בחינת (תהלים ח) להשבית אויב ומתנמק כמבואר לעיל במאמר שאלו את ריב"ק סי' נ"ז, ועיין בקרנים מאמר ז' מבואר גם כן מסוד חודש אייר וסוד הג' סעודות של שבת ועיין שם בפירושי הקדושים, ושם מובא גם כן אייר ר"ת אויבי ישובו יבושו רגע כנ"ל:

ירושלמי שבת דף עח. רבי חגי בשם רבי שמואל בר נחמן לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לאכילה ולשתייה. על ידי שהפה זה מסריח התיירו לו לעסוק בהן בדברי תורה. רבי ברכיה בשם רבי חייה בר בא לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהן בדברי תורה. מתני' מסייעה בין לדין בין לדין. כיצד הוא עושה או יושב ואוכל או יושב ועוסק בדברי תורה.

שאלות דרב אחאי גאון – סימן א אות ב' – השבת לא ניתנה אלא דוגמא לעולם הבא מה שבת לא ניתנה אלא לאכילה ושתייה ולקלט להקב"ה אף לעולם הבא אין לו לאדם אלא לאכול ולשתות ולקלט להקב"ה שכן יואל הנביא אומר ואכלתם אכול ושבעו והללתם את שם ה' אלהיכם ואף הקב"ה הזהיר להן לישראל ואמר להן כל מי שהוא מחלל את השבת כבודי הוא מחלל.

העמק שאלה על שאלות דרב אחאי גאון סימן א – אות טז (סימן ג) אף לעוה"ב כו' הכוונה דכמו שאוכל ושותה ומתענג בשבת בלי שום טרחה והכנה שהרי כבר מוכן מבע"כ כן יהי' תשלום שכר לעוה"ב שיהי' נזונון מזיו השכינה בלא שום טרחה מצות ות"ת שכבר טרחו והכינו בעוה"ז ומי שטרח בע"ש יאכל בשבת כדאי' זה המשל במדרש קהלת עה"פ הכסיל חובק את ידיו כו' על הנמשל דשכר עוה"ב וקרי לה רבינו לאכול ולשתות כלשון המשל. וכבר כתיב בנדב ואביהוא ויאכלו וישתו ודרשו שזנו עיניהם מזיו השכינה. וכן מפרש רבינו קרא דיואל ואכלתם אכול ושבעו פי' כל א' יהא ניזון ונהנה מזיו השכינה כפי כחו עד שלא יהא משתוקק להשיג יותר לא כמו בעוה"ז דהנפש לא תמלא ואין נפש של אדם שבע מתורה ומצות.

^ב שמות פרק טז (כב) ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העמר לאחד ויבאו כל נשיאי העדה ויגידו למשה: (כג) ויאמר אלהם הוא אשר דבר ידוד שבתון שבת קדש לידוד מחר את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו ואת כל העודף הניחו לכם למשמרת עד הבקר: (כד) ויניחו אתו עד הבקר פאשר צנה משה ולא הבאיש ורמה לא היתה בו: (כה) ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום לידוד היום לא תמצאנהו בשדה:

רבנו בחיי – אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום וכו' – ונוכרת מלת היום שלש פעמים בכתוב לרמוז על שלש סעודות בשבת. והנני מגלה סוד אשר הסתירו חכמי האמת בשלש סעודות וארמונו לך בכאן, ואומר כי סעודה ראשונה היא סעודת הלילה היא מדת שמור ונקראת בשם מלכות, ומזה האירו חז"ל את עינינו שהיו אומרים בערב שבת בואו ונצא לקראת כלה שבת מלכתא ואמרו בואי כלה בואי כלה, ועל כן הזכיר תחילה אכלוהו היום כי מלת אכלוהו מלשון כלה ואין מקדשים את האישה כי אם את האשה. סעודה שניה היא של שחרית והיא רמו למדת יסוד הנקרא שבת הגדול ועיקר קידוש אינו אלא ביום, ועל כן נקרא קידוש היום קידושא רבא, וכן תפילת (שחרית) ערבית אנו אומרים אהבת עולם ואותה של שחרית קורין חז"ל אהבה רבה, וידוע כי הלילה שמור והיום זכור ועל כן אמר כי שבת היום לה'. סעודה שלישית היא של מנחה והוא חתימת היום רמו לראשית, הראשית שהוא עיקר הבנין וראשו, ועל כן אמר היום

אכילת ג' סעודות בשבת. ונראה שכיון שכל אכילה מחבר אור הנשמה לגוף לקיימו ולחזקו, נמצא שעיקר הארת הנשמה בגוף זה ע"י אכילה, ובשבת עולים אנו ברוחניות למקום גבוה מאד נמצא שע"י אכילה אנו מאירים בגוף אורות נפלאים מגבוה מאד/טז, ובאכילת שבת אין אחיזה לחיצונים/יז, כלל, **כי אכילת שבת יקרה מאד, כי הוא כולו אלהות כולו קודש, וכמבואר צ"ל (לעיל בסי' נז) וז"ל/יח ועל כן מצוה גדולה צ"ח להרבות בסעודת שבת [טז] ופ' לא מבואר כמה צריך להרבות, אבל ברור שהכוונה שצריך**

לא תמצאוהו כי מלת לא כמו אין כי החכמה מאין תמצא, כל זה ממטה למעלה והם סעודות לנפש בחיים האמיתיים בתענוג הקיים והנצחי, ומעתה הבן גדול מעלת המקיים שלש סעודות ושכרו וזכותו הגדול בכוונה הגדולה והעליונה הזאת:

צ" שבת דף קיז: תנו רבנן כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש רבי חידקא אומר ארבע אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה רבי חידקא סבר הני תלתא היום לבר מאורתא ורבנן סברי בהדי דאורתא. אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג. מחבלו של משיח כתיב הכא יום וכתוב התם הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום וגו'. מדינה של גיהנם כתיב הכא יום וכתוב התם היום ההוא. ממלחמת גוג ומגוג כתיב הכא יום וכתוב התם ביום בא גוג.

י" עיין תורה אור לבעל התניא פרשת חיי שרה (דף טו/ג) מבאר עניין האכילה של חול ושבת וזה קיצור הדברים עפ"י גליון חסידות המבוארת – מקשה כיצד המאכל מחייה אדם שגבוה ממנו? ומתוך שהמאכל עצמו נמוך יותר מצד שהוא צריך לאדם שיעלה אותו מצומח למדבר, אבל מאידך נשמת האדם מאצילות, ואילו נצוצות הטוב שבמאכל הם מעולם התוהו שקדם לאצילות וגבוה ממנו, שהרי נשבר מחמת רוב האור, שלא יכלו הכלים לסבלו. לכן אכילת חול היא לברר את הניצוצות שנפלו מעולם התוהו לעשיה. אבל בשבת שהעולמות עולים לשרשן, כידוע שעולמות שלמעלה מאצילות הן עולמות השכר, (וגם עולם התוהו שנברא לכתחילה להיות רע זה רק עד כמה שאין כלים לאור שבו אבל כל אדם כפי הכלים שהכין ע"י ההתגברות על התוהו הזה, נעשה לו כלים דייקא לאורות התוהו הגבוהים האלה) נמצא שניצוצות המאכל עולה לשרשו בעולם התוהו. נמצא כשאוכל בשבת א"צ לברר הטוב, אלא האוכל כולו טוב גבוה מאד. כי שבת בחי' עוה"ב, ואפשר לזכות באורות התוהו כפי הכנת הכלים בימי החול. אלא שזוכים בהם דייקא ע"י האכילה, כי האוכל שרשו שם. וכשאוכל מאכל ששרשו בתוהו, בזמן שהוא עלה וקשור לתוהו, אזי המאכל ממשיך לאדם משם אורות נפלאים מעולם השכר, כפי הכלים שמכין ע"י קדושת האכילה.

י" עיין סוף תורה קכה מה שהעיר שם הטשרינער רב – ועיין בס' נגיד ומצוה להאריז"ל וכן במשנת חסידים שכתב להדיא שאע"פ שיאכל בשבת יותר מהצורך אינו הולך לחיצונים כמו בחול אלא נבלע באיברים.

^ט מורה"י בתקפא

י" תורה נז אות (ה) – וענג שבת הנה, זה בחינת אכילה בקדשה. כי אכילת ימי החול, נהנה ממנה גם כן הסטרא אחרא. אבל מאכילת שבת, אין חלק לסטרא אחרא כלל וכלל. זה שצוה אותנו על אכילת שבת, כמו שכתוב (שמות ט"ז): "אכלוהו היום כי שבת היום לה'". כי אכילת שבת, נעשה קדשה ואלקות גמור, בלא תערבת סיגים כלל. ויכול לפעל באכילת שבת, מה שפועל בתענית, הינו להפיל אויביו לפניו, בזכות ענג שבת, כמו שפועל בצום. ועל שם זה נקרא שבת, כי בסגלתו "להשבית אויב ומתנקם" (תהלים ח):

שם אות וו) פי על ידי הצום, אויביו נופלים לפניו. פי על ידי הפעס הבא מהפבד, בחינת: 'פבד פועס' (ברכות ס"א): נתעורר המקטרג הגדול, שהוא עשו, "הוא אדום" (ו). שאחיותו בפבד (זהו פינקס רל"ד ותקנן כ"א). והוא אדמוני (ח). שהוא בחינת פבד, שהוא מלא דם (ט). ומן המקטרג העליון נתעוררים ונשתלשלים מקטרגים וצרים למטה על אדם הפועס, ושלטים עליו, ואינם יראים מלפניו. פי על ידי הפעס נדמה להם בפיהמה, וכו'..... ועל ידי הצום והתענית הוא מתקן את פניו, ומחזיר לעצמו את חכמתו, שהיא צלמו המאיר בפניו. ואז הכל יראים ממנו, ואויביו נופלים לפניו. לפניו דיקא, פי עקר נפילתם, מחמת הפנים בנ"ל. וכל זה נעשה על ידי הצום, פי על ידי הצום, נכנע הפבד לפני המוח. פי ביום שאדם אוכל, אז הפבד נזון תחלה, ואחר כך הוא שולח להמוח. נמצא ביום האכילה, הגדלה והממשלה להפבד. וכשמתענה, אזי נזון המוח תחלה, והמוח שולח מוזן אחר כך להפבד (יא). נמצא ביום הצום, נכנע הפבד לפני המוח, והגדלה והממשלה להמוח. וזהו תקון למה שפגם בתחלה בהחכמה, שהיא המוח, שהיא הצלם המאיר בפניו. ועכשו על ידי התענית, הוא מכניע את הפבד, ונותן הממשלה להמוח. ובשנכנע הפבד, שהוא ראש המקטרגים, אזי נכנעים כל האויבים האחרים בהפבד: אבל בשזוכה לבחינת ענג שבת בנ"ל, אז אין צריך לצום (יב). פי פועל באכילתו, מה שפועל על ידי הצום, הינו להשבית אויב. פי אכילת שבת, קדש היא, "וכל זר לא יאכל קדש" (ויקרא כ"ב). ואז נכנע הפבד, ואז נתבטל פחו, בבחינת (תרומה קל"ה): וכל שולטני רגזין, שהם בחינת פבד פועס, פלהו ערקין ואתעברו. ואז וכלא אהבה, בבחינת (שיר השירים ז): "אהבה בתענוגים", וכל זה מענג שבת הנ"ל:

^{טז} בג' מקומות בלבד נקט רבינו מצוה גדולה, כאן ובתורה סב מצוה גדולה לחדד השכל ולקמן כה תניא מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד. ועוד בחי"ט שמו מצוה גדולה ללמוד בספרו הרבה.

^{יז} עיין לעיל תורה קכה ובהערה שם. ועיין חיי מזהרין סימן לב.

י" תורה קכה – ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' וכו', ולמדו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת קיז): 'מפאן, שחייב לאכול שלש סעודות בשבת, פי תלתא היום' בתיב. נמצא שעל כל סעדה משלש סעודות כתיב היום, לרמוז שלא לאכל בפעדה של שבת רק בשביל היום. פי לפעמים אוכלים בשביל שרעב מאתמול, ולפעמים בשביל שלא יהא רעב למחר, אף בכל סעדה משלש סעודות של שבת, לא יאכל פי אם בשביל היום, הינו סעדה זו לא בשביל קדם ולא בשביל אחר כך: וזה הענין לא שמעתי מפיו הקדוש בעצמו, רק מפי אחר שאמר משמו, וכתבתי כמו ששמעתי. אחר כך נודמן שדברתי עמו, זכרונו לברכה, מענין זה, ופקפק בעצמו על זה ואמר: הלא אכילת שבת יקרה מאד מאד, וכמבאר בכל דברי רבותינו, זכרונם לברכה, שבשבת צריך דיקא לאכל ולשתות ולהרבות במעשרים. והבנתי שאין פונתו במאמר זה הנ"ל, למעט באכילת שבת, חס ושלום. ותכן פונתו במאמר זה לא באר לי כלל, פי לא זכיתי לדבר עמו עוד ממאמר זה. רק אחר כך שמענו מפיו הקדוש, זכרונו לברכה, כמה וכמה תורות על ענין מעלת קדשת אכילת שבת שיקרה מאד, ואמר בפרוש שצריכין בשבת להרבות במאכל ובמשתה בפשוטו, פי אכילת שבת היא פלה אלקות פלה קדש וכו'. עין בהתורה שאלו את רבי יוסי בן קסמא בסימן נ"ז, ולקמן (בסימן רע"ז) מה שכתוב שם שעקר פבדו שבת היא האכילה עין שם ועוד בכמה מקומות (ב):

לאכול יותר ממה שצריך/א"כ לאכול ביום חול/א"כ. ובתורה נז ביאר שכשזוכה לבחי' עונג שבת או אין צריך לצום, כי פועל באכילתו, מה שפעל ע"י הצום/א"כ. והביאור כי באכילה בקדושה בבחי' עונג שבת, אזי אע"פ שאוכל גשמיות ונוסף דם בכבוד לא נעשה עי"ז הכבד בבחי' דוכרא דדמא, כי אכילה בבחי' עונג שבת היא בחי' המשכת רוחניות גבוהה מלמעלה בחי' הקו שממעלה למטה קו החסד ומונע את שליטת הכבד. כי היא הארת הבינה בחי' עונג שבת, לכן אכילה כזו מכניעה את עכירות הכבד, שלא נעשית מרכבה למקטרג הגדול היינו להשבית אויב. כי אכילת שבת קודש היא, וכל זר לא יאכל קודש (ויקרא כב) היינו הכבד. ואז נכנע הכבד, ואז נתבטל כחו, בבחי' (תרומה ד' קלה ע"ב) וכל שולטני רוגזין, שהם בחי' כבד כועס, כלהו ערקין ואתעברו. (הגה- ונתגדל המוח החכמה ומאיר בפניו בבחי' ואנפאה נהירין בנהירו עלאה): ואז וכלא אהבה, בבחי' (ש"ה ז') אהבה בתענוגים, וכל זה מעונג שבת הנ"ל :

והוא תיקון לחילול שבת, כי מחילול שבת אי אפשר ליזהר, כי בקל אפשר להכשל בחילול שבת ח"ו, והתיקון הוא ע"י האכילה של שבת כי אכילת שבת מחבר ומאחה את הקרע והפירוד והחלל שנעשה ע"י החילול שבת. (ונראה שעיקר הכוונה לאכילת סעודה שלישית שנאכלת ביותר לשם שמים כי כבר שבעים מסעודה ראשונה, וגם הוא זמן שמאירים האורות הגבוהים ביותר, רעוא דרעוין/א"כ הרצון שברצונות)

כי חילול שבת הוא בחינות חלל כי בשבת עולים העולמות עד שנעשה חלל בין רגלי העשיה לקליפות שמתחתיו/א"כ, וחילול שבת פוגם בחלל/א"כ וגורם שוב אחיזה לקליפה ברגלי המלכות. וזה בחי' הסתלקות,

^{א"כ} כך נראה אבל אפשר לדחות שאם אוכל ביום חול יותר ממה שחייב כדי לקיים ולחזק את גופו א"כ בשבת צריך לאכול עוד יותר דאי לאו הכי לא ניכר אכילת שבת. אבל לא נראה כך אלא שבשבת צריך לאכול רק יותר ממה שצריך ביום חול ומי שאוכל בחול יותר מדאי באמת פוגם באכילת שבת כך נראה. אבל בוודאי שאע"פ קדושת אכילת שבת היא נפלאה גם כשאוכל יותר ממה שצריך כי אין לחיצונים חלק בה. אבל במה שאמרו שעל ידי אכילת שבת חוזר הצלם אדם זה כנראה לא יזכה מי שאוכל יותר מדאי. כך נ"ל. ויהי' שנוכה לזה.

^{ב"כ} עיין עירובין פרק ח' משנה ב' שיעור פת לערובי תחומין לרבי יהודה שיעור שתי סעודות של חול ולר"מ שתי סעודות שבת. ועי"ש תפארת ישראל שלשניהם סעודת שבת מרובה כיון שיש בה מעדנים ורק עני שאין לו מעדנים אינו מרבה באכילת שבת, עי"ש.

^{ג"כ} כמבואר שם שבצום אזי נכנע הכבד שבו כל עכירות הדם והוא מרכבה לט"א. ואזי הגוף ניזון מאכילת אתמול שכבר נעשה וך ועלה למח ועתה יורד בבחי' קו של ממעלה למטה להחיות את הגוף עי"ש. עפ"י עיני חסד לאברהם - מעין ד - נהר מה.

^{ד"כ} חיי מוהר"ן אות לב - בענין הנדפס בספריו הקדושים בסימן נ"ז ובסימן רע"ז לענין מעלת אכילת שבת שהיא פלה קדש ועולה למקום אחר לגמרי, דבר עמנו מזה הרבה והזכיר אותנו לאכל בשבת ולשמוח וכו' כמו שהזכיר תורה (שמות ט"ז), "אכלוהו היום כי שבת היום", אכלו בנים אז מען זאגט שוין עסט קינדער. (בשפ"ב אומרים אכלו בנים) אחר כך אמר גם את זה אין יכולין לקיים:

ועיין שיש"ק ח"ב אות רפה - זה שאמר רבנו לענין אכילת שבת המבואר בספר חיי מוהר"ן (סימן לב) - עיקר שיחתו נאמרה לענין סעודה-שלישית של שבת, שאז מתעצלין העולם לאכול מחמת ששבעים מסעודת הבקר. וכך אמר רבנו: "בשפ"ב אומרים לנו אכלו בנים - אף-על-פי-כן אין רוצים לאכול". אז מען זאגט שוין עסט קינדער וויל מען ערשט נישט עסין". ואנשי-שלומו היו אומרים ואת למי שהתעצל באכילת שלש סעודות.

^{ק"כ} זוהר האזינו דף רפה: - מצחא דאתגלי בעתיקא קדישא, רצון אקרי, דהא רישא עלאה דא סתים לעילא דלא אתיידע, פשיט חד טורנא בסימא יאה, דאתכליל במצחא, ובגין דאיהו (נ"א דההוא) רעוא דכל רעוין אתתקן במצחא, ואתגלייא בבוסטיטא (ס"א אתגליף בפטיטא) האי מצחא אקרי רצון, וכד רצון דא אתגלייא, רעוא דרעוין אשתכח בכלהו עלמין, וכל צלותין דלתתא מתקבלין, ומתנהרין אנפוי דזעיר אנפין, וכלא ברחמי אשתכח, וכל דינין אתטמרן ואתכפין:

בשבתא בשעתא דצלותא דמנחה, דהוא עידן דכל דינין מתערין, אתגלייא האי מצחא ולחיי אפסן, ואתכפין כל דינין, ואשתכחו רחמין בכלהו עלמין, ובגין כך אשתכח שבת בלא דינא, לא לעילא זוזין ולא לתתא, ואפילו אשא דגיהנם אשתקע (ס"א אשתכח) באתריה, ונייחין חייביא: ולפי ששנת יש שנת לזון ועל דא אתוסף נשמתא דחידו נשמה יתרה המציאה לשמה בשבתא, ובעי בר נש למחדי בתלת סעודתי דשבתא ולחיי חיות וחיותו כדי להנאות שמה יתרה, דהא כל מהימנותא, וכל כללא דמהימנותא, ביה אשתכח, ובעי בר נש לסדרא פתורא, ולמיכל תלת סעודתי דמהימנותא, ולמחדי בהו:

אמר רבי שמעון, אסהדנא עלי לכל אלין דהכא, דהא מן יומאי לא בטיילנא אלין תלת סעודתי (טעם שזיכה עצמו בזה כי בזמנו עדיין לא התפשט דקשת חז"ל שחייב לאכול ג' סעודות בשבת ולא נהירו בזה אלא יחידי סגולה). ובגינהוין לא אצטריכנא לתעניתא לתענית חלוס בשבתא כי צלותו מן לחוש לתלומות רעים, ואפילו ביומי אחריו לא אצטריכנא לתענית חלוס, כל שכן בשבתא, דמאן דזכי בהו, זכי למהימנותא שלימתא לאמונה שלמה ונתקם לו כאלו קיים כל התורה כולה הנקלחת לאמונה:

סלי סעודות השבת סעודתא דמטרוניתא, וחד סעודתא דמלכא קדישא, וחד סעודתא דעתיקא קדישא סתימא דכל סתימין, ובההוא עלמא יזכי בהו לאלין: האי רצון כד אתגלייא, כל דינין אתכפין משולשליהוין:

^{ק"כ} שער הכוונות - דרושי קבלת שבת דרוש א ענין קבלת שבת - סוד קבלת שבת יצא אל השדה ויאמר לכה דודי נצא השדה ויכוין במלכות הנקרא שדה שהוא חקל תפוחין קדישין ויכוין כי חקל בגי' הוא הוי"ה אהי"ה הוי' אדנ"י. גם ד' מילויים של ד' הויות הם בגי' חקל גם יכוין כי מלת הבו הוא בגי' י"ג והם ג' הויות שבג' עולמות שבהם י"ב אותיות וע"ה הם כמנין הבו י"ג. גם יכוין להעלות ג"ר דעשיה לנה"י דיצירה והמל' דיצירה מתרחבת ומתפשטת כדי לקבל בתוכה כל הגי' דעשיה כי היא נק' ארץ צבי שאין עורו מחזיק את בשור וג"ר דעשיה נעשים מלבוש וחיצו' אל נה"י דיצירה עד הלילה ובחי' עלייה זו נק' תוס' שבת מחול על הקדש. ודע כי לא עלו רק רוחניותם אבל הכלים שלהם נשארו במקום ולכן העושה מלאכה בזמן תוס' שבת אינו חייב מיתה לפי שעדיין הכלים דעשיה נשארו למטה ולא יש מקום חלל בין הקלי' אל העשיה אבל העוש' מלאכ' ביום שבת עצמו חייב מית' לפי שבשבת עולים גם הכלים דעשיה

כי כל ירידה לעולם נמוך יותר נקרא מיתה/ח"י, **בחינות כי ימצא חלל באדמה (דברים כא)** וק"ט בחי' הנפטר שגופו נשאר חלול וריק מנפשו שהיה בו (רבנו בחי' וק"א),

עתה יבאר רבנו עפ"י המדרש שהשבת היא בת זוגו של האדם. נמצא שחילול שבת הוא בחי' הסתלקות אשתו שע"ז פסיעותיו מתקצרות. נמצא שבשמירת שבת אזי הפסיעות רחבות. ומקשה רבנו הרי אדרבה חז"ל אסרו לפסוע פסיעה גסה בשבת וצריך לפסוע פסיעה קטנה דייקא. ומדוע חייבו בפסיעה קטנה, שכביכול מלמד שאנו תמיד מחללים שבת.

ומתוך רבנו שיש טעם אחר לפסיעה קטנה. כי בחול אין הליכה למצוות, כי רגליה של המלכות יורדות מוות, ואחוזות בקליפות. ורק בשבת ע"י אכילת שבת עולות הרגלים של המצוות ויכולות להתחיל ללכת ותחילת הליכתן בקושי כמו תינוק שפסיעותיו קטנות. דהיינו שבאמת מצד השבת כשאין חילול אזי הפסיעות רחבות, אבל מצד המצוות הפסיעות קצרות. מבואר שהפסיעות שלנו הם בחי' פסיעות המצוות דהיינו פסיעות השכינה שבשבת הליכתה היא כמו תינוק.

ואעפ"כ מרוב אהבת ה' את ישראל מחשיב את הפסיעות שלנו שהן בחי' שביל דקיק, כאילו הן דרך כבושה. בבחי' אע"פ ש"צדק לפניו יהלך" הקב"ה "וישם לדרך פעמיו" וכל זה נעשה ע"י אכילת שבת. ולעיל ביאר שבאמת א"א להזהר מחילול שבת, אבל אכילת שבת בקדושה מתקן את החילול שבת. נמצא שאכילת שבת גם מעלה את המצוות מהקליפות וגם מחייה את בחי' אשתו הראשונה וגם מתקן את פסיעותיו לדרך כבושה.

וצ"ע שפתח בפסיעה קטנה וסיים בשביל דקיק שנעשה לדרך כבושה (וכן הוא בתורה קלט). ולכאורה היה צריך לדמות זאת לתינוק שהליכתו בפסיעה קטנה והקב"ה מרוב אהבתו מחשיב כאילו הוא רץ. ואולי כיון שמדובר במצוות מדמה את הליכתו בפסיעה קטנה לשביל דקיק דהיינו שלא רגיל בהן וממילא כשהן עולות לא כל כך מעוררות את היחוד כראוי, והקב"ה מרוב אהבתו מחשיב לנו את המצוות כאילו הן דרך כבושה דהיינו שאנו רגילים בהן תמיד, ומעורר על ידן יחוד קב"ה ושכינתיה כראוי, להשפיע שפע רב. ועיי' לקמן בסוף התורה מוסיף בזה רבנו ואומר או כשאדם עושה איזה דרך חדש להשם יתברך, אף שבתחילה הוא שביל דקיק, עכ"ז מחמת גודל שיעשועיו יתברך מזה, הוא עושה מפעמי רגליו דרך כבושה. דהיינו שלפעמים אדם מתחיל דרך חדש בעבודת ה' או שעושה תשובה על איזה דבר ומחדש בעבודתו, ובשבת נעשה לזה רגלין ועולה בבחי' פעמי רגלין והקב"ה מרוב חביבותו ושמחה בזה מחשיב זאת לדרך כבושה. בלק"ה/ק"א ביאר שהצדיק ע"י אכילת שבת עושה שביל דקיק לתשובה והקב"ה מחשיב זאת לדרך כבושה בדרכי התשובה ועבודת ה'.

ונמצא כי מקום ג' דעשיה נשאר מקום פנוי וריקן ואין שם קליפה ואמנם עכ"ז עדיין נשאר שם קצת רשימו של קדושה כנודע ולכן חייב מיתה כי העלה והכניס את הקלי' למקום חלל הקדוש וזה סוד מחלליה מות יומת:

ק"ט **כנ"ל** שהעושה מלאכה ביום השבת מכניס את הקליפה למקום החלל דהיינו טומאה לרשימו של הקדושה שנשארה בחלל. וזה שכתוב מחלליה מות יומת.

ק"ח **כמבואר** בעניין שבירת הכלים בעץ חיים – שער יח פרק א מ"ת – ...ויירדה זו נקרא מיתה לפי שכל שיוצא מעולמו ויורד והולך לעולם אחר זולתו נקרא אצלו מיתה. והנה אלו ז' מלכים הם בחי' ז"ת שהם הנקרא ז"נ של עולם האצילות וכיון שירדו אל הבריאה נקרא אצלם מיתה.

ק"ט **דברים פרק כא (א)** כי ימצא חלל באדמה אשר ידוד אלהיה נתן לה לרשתה נפל בשדה לא נודע מי הפךהו:

רבנו בחי' – וקרא הכתוב את ההרוג חלל מלשון חלול, לפי שהוא חלול מן הנפש שהיתה בו, ועוד מלשון חולין שחללו רוח הטומאה מחוץ לעיר בשדה, זהו שאמר נופל בשדה, ועל שם שהחלל הזה כבר היה וחור חלילה ונתגלגל בו לאור באור החיים אשר על פני האדמה, וזהו שאמר חלל באדמה ולא אמר בארץ. ועוד יש בענין עגלה ערופה התעוררות גדולה להודיע מהות החלל, בראותנו כי צוה הכתוב לכפרת הרציחה שלושה ענינים, האחד עריפת העגלה, והשני שיהיה המקום נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע, והשלישי וידוי דברים והוא שיאמרו הכהנים בני לוי ידינו לא שפכו את הדם הזה כפר לעמך ישראל. ומן הידוע לכל משכיל כי הרוצח לא שלט כי אם על פי פירוד החיבור שהפריד מן החלל הזה שלש נפשות, נפש הבהמית והנפש הצומחת והנפש השכלית, ודבר ידוע כי הנפש המסתלקת ממנו תחילה היא הנפש הבהמית, ולכך צוה עגלת בקר שהיא הנפש הבהמית, כנגד מה שהפריד ממנו תחילה הנפש הבהמית. ומה שצוה שיהיה המקום אשר לא יעבד בו ולא יזרע, הנה זה כנגד מה שהפריד ממנו הנפש הצומחת. ומה שצוה בידוי דברים לומר ידינו לא שפכו כפר לעמך ישראל, כנגד מה שהפריד ממנו הנפש השכלית שהיא המדברת, וענין הפרשה מבאר ליחידים מהות החלל, ועם המעשה הזה ונכפר להם הדם. ושמעתי כי בנבלת גוף העגלה נעשה תולעת בדרך הטבע שהולך והורג הרוצח באשר הוא שם, והנה זה מאצילות שר הנחל, והיא מנפלאות סתרי הטבע:

ק"י **מבואר** שחלל לשון ריקנות, משמע שכל אופן שמת, וצ"ע מסוטה מה: תנו רבנן חלל ולא חנוק. ופרש"י חלל לא מקרי אלא בכלי ברזל בעין חרב. וביאר התורה תמימה <ה> בעין חרב – כמש"כ בפ' חקת בחלל חרב, לאפוקי חנוק שאינו חלל מפני שאין דם יוצא ממנו ואפשר שמאליו מת. (כמבואר במאירי על סוטה שם) וצ"ל שבאמת כל מת נקרא חלל ורק לענין עריפת עגלה נתמעט חלל שנעשה ע"י חנק כי אולי מת מעצמו כנ"ל.

ק"יא **עיי' לק"ה** שבת הלכה ז' אות עב – ועל פן במקום שמיניחין שעור סעודת שבת כפי מה ששיערו רבותינו ז"ל, משם מתחיל התחום שבת, כי שם קנה שבייתה. כי עקר קניית שבייתה שבת הוא על ידי סעודת שבת כנ"ל, (וכן מבאר בסמ"ק רעז לקוטי חלק א בהתורה צדיק כתמר יפרח). שעקר דרך הקדשה כובשין אותו ומרחיבין אותו על ידי אכילת שבת בבחינת דוק בכבי' ותשפח בנגרי' וכו' עין שם. כי עקר דרך הקדש שעושה הצדיק וכו' כמרימו שם, הוא דרכי התשובה הנ"ל להמשיך עצות ודרכים והתחזקות וכו' באפן שהכל ישובו לה'

ומי שמתה אשתו הראשונה פסיעותיו מתקצרות כשרז"ל (סנהדרין כב.) ^{קכ} מהרש"א ותורת חיים פרשו על פי המבואר ביבמות סג. ^{קכ} שהאשה מעמידה את בעלה על רגליו, לכן כשמתה אין לו עמידה ^{קכ}, וכעין זה מבאר רבנו שקשה לו ללכת וכאילו חוזר לכשהיה תינוק שלומד ללכת, **ושבת היא בחי' אשתו ראשונה, כשארז"ל (מ"ר בראשית פ' יא [קט"ו] [קט"ו]) שאמרה שבת לפני הקב"ה**

אפלו החלושי כח מאד, ואף על פי כן הם חפצים לשוב לה' שכלם יזכו בברכות הימים לשוב על ידי דרכי התשובה שממשיך בעולם שהם בחינת שבת, והעקר על ידי אכילת שבת כמו שכתוב שם עין שם:

^{קכ} **סנהדרין כב.** – אמר רבי אלכסנדר כל אדם שמתה אשתו בימיו עולם חשך בעדו שנאמר אור חשך באהלו ונרו עליו ידעך רבי יוסי בר חנינא אמר פסיעותיו מתקצרות שנאמר יצרו צעדי אוננו רבי אבהו אמר עצתו נופלת שנאמר ותשליכהו עצתו.

תורת חיים – כל אדם שמתה אשתו עולם חשך בעדו ר"י אומר פסיעותיו מתקצרות נראה דהיינו הא דאיתא בפ' הבא על יבמתו אשכחיה רבי יוסי לאליהו א"ל כתיב אעשה לו עור במה אשה עוזרתו לאדם א"ל אדם מביא חטין חטין כוסס וכו' לא נמצאת מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו לפיכך כשמתה אשתו עולם חשך בעדו לכך נקט שהיא מאירה עיניו ולפי שפסיעותיו מתקצרות לכך נקט שמעמידתו על רגליו:

וכעין זה כתב המהרש"א – כלפי מ"ש בפרק הבע"י (יבמות סג.) כתיב אעשה לו עור כנגדו במה עוזרתו וכו' נמצא מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו ולזה אמר נמי שפסיעותיו מתקצרות ואין לו העמדת רגל להליכה דהיינו שאין לו להרחיק מביתו כיון שאין לו שם מי שעוסק בצרכיו.

^{קכ} **יבמות דף סג.** אשכחיה רבי יוסי לאליהו אמר ליה כתיב אעשה לו עור במה אשה עוזרתו לאדם אמר ליה אדם מביא חטין חטין כוסס פשתן פשתן לובש לא נמצאת מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו.

ועיין שם בן יהודע שמקשה וכי רבי יוסי לא ידע זאת וכו' ע"ש שמאריך לבאר, וזה עיקר דבריו שם – ונראה דרבי יוסי מפרש עוזרתו על אושר עולם הזה המשובח, שהוא ענין בנין וענין מזונות, דלא ניחא ליה לפרש העור בענין שימוש, דמצי למעבד טפי ע"י עבדים ושפחות ומשרתים, ולכן שואל במה עוזרתו באושר זה, דאם ע"י זכות של מצוה, וכי היא יש לה מצות יותר ממנו, אדרבה הזכיר יש לו יותר, שהם מצות עשה שהזמן גרמא דנשים פטורות, ואם כן במה עוזרתו בעניינים אלו. והשיב לו אליהו זכור לטוב, שעוזרתו בזכות שתי מצות הנמצאים בידיה ולא ביד בעלה, והם האחת היא מצות חלה, דכתיב בה להניח ברכה אל ביתך, ועל זה אמר לו חטים הוא כוסס, אלא דמביא חטים לבית אצלו אשתו שתעשהם לחם ותפריש חלה ממילא, ואו במצוה זו של חלה עוזרתו באושר עולם הזה של מזון, כמ"ש להניח ברכה אל ביתך, ועוד פשתן לובש, אלא שמביא פשתן חלה ממילא, ואו ממילא מזה הפשתן עושה פתילות לניירות שבת, שהוא ממה שיוצא מסריקת הפשתן ושיריץ הנבדלים מן המסרק, שהם יצלוהו להדלקת נרות שבת, כמ"ש במשנה [שבת פרק ב'] כל היוצא מן העץ אין מודליקין בו אלא פשתן, ובוהו עוזרתו באושר הבנים, כי הדלקת נרות שבת מסוגלת לזכיית בנים טובים כידוע:

^{קכ} **צ"ע** מה הקשר בין עמידה להליכה. ועיין מהר"ל לשונות קצת סתומה אבל אולי כוונתו כי הליכה על רגל אחת היא פסיעה קטנה אבל בשתי רגלים אפשר לפסוע פסיעה רחבה, משל לאדם בלא אשה ועם אשה. כי עם אשה אפשר לפעול ביחד בשני מקומות מרוחקים. וזה לשון המהר"ל סנהדרין כב. – וכן מה שאמר רבי יוסי פסיעותיו מתקצרות כי הכל הוא רמו על המדרגה העליונה אשר אין בה צרות, כי שם חבור איש ואשה ושם מתאחדים ומזדווגים. ומי שמתה אשתו ראשונה אינו דבק במדרגה שהכל בהרחבה, ולפיכך פסיעותיו מתקצרות. ודע האיש והאשה שהם אחד והם שנים, לכך הם כמו פסיעות של אדם ששני רגליו של אדם הם שנים מתחלקים והם אחד שהם בגוף אחד, וכך איש ואשה הם שנים מתחלקים והם אחד בעצמם. וכאשר יש לו אשה פסיעותיו מתרחבים כפי מה שהוא האדם עם אשתו הוא אחד והוא אדם רחב, וכשמתה אשתו פסיעותיו מתקצרות והבן זה:

^{קכ} פסקא ח' ובפסיקתא רבתי כג ועיין ריקטי עה"ת בראשית עה"פ ויברך אלקים את יום השבת. הובא גם בפרדס רמונים לרמ"ק שער ט' פ"ד

^{קכ} **מדרש רבה בראשית** – פרשה יא פסקה ח – תני ר"ש בן יוחאי אמרה שבת לפני הקב"ה רבש"ע לכולן יש בן זוג ולי אין בן זוג א"ל הקב"ה כנסת ישראל היא בן זוגך וכיון שעמדו ישראל לפני הר סיני אמר להם הקב"ה זכרו הדבר שאמרת לי שבת כנסת ישראל היא בן זוגך היינו דבור (שמות כ) זכור את יום השבת לקדשו:

ועיין פרדס רמונים לרמ"ק – שער ט פרק ד – פ"ר' מנחם מריקנטי וז"ל, זכור את יום השבת לקדשו, שבת רמו ליסוד עולם שהוא יסוד הנשמות, וקודם מיעוט לבנה שהיו שני המלכים משתמשים בכתר אחד, לא היה בן זוג לשבת לקבל ממנו כשאר ההוויות, עד שנתמעטה הירח. ואז ניתן לו כ"י של מעלה לבת זוג. איש באחיו ידבקו. כמעט איש ולויות, כאיש המעורה בלויה שלו עכ"ל. והנה לפי הנראה מתוך לשונו שרצה לבאר כי היסוד שאל ספירה תחתיו שישפיע בה. וקשה שמה הי' כוונת היסוד בזה שהרי אותה הספ"י שיהיה תחתיו, ישאל ג"כ מי יהיה בת זוגו. וא"א למציאות העולם אם לא יהיה ספירה אחת מקבלת מהכל מושפעת ואינה משפעת. ומה הי' כוונתו אם יאציל המאציל עוד ספ"י אחר' תחתיו, אותה האחרת ישאל ג"כ בת זוגו, והאחרת אחרת א"כ אין לדבר סוף. ואם הכוונה לומר שיהיה הוא תשיעי והאחרת תהיה עשירי, א"כ יש לשאול מה כוונתו מאי חיות דדמא דיך סומק טפי הלא העשירי ג"כ יאמר לכל נתת בן זוג ולי מנעת בן זוג. ועוד שהוא שאל בן זוג שנראה שהוא שואל זכר ולא אמר בת זוג שהיא נקבה. ועוד לפי פירושו שאמר שענין שאלה זו היתה בת זוג, והשיבו כנסת ישראל היא המלכות והיה קודם הקטרוג. וכי נורא עלילה על נאציליו, שעדיין לא קטרגה הלבנה ונתנה לבת זוג ליסוד לכשתקטרג אתמהה. ועוד גדול קטרוג זה של יסוד מקטרוגה של לבנה, וזה דוחק כי לבנה לקתה וזה נרפא. ועוד אחר תיקון הדבר כשהיה מי יהיה לו לבת זוגו. **לכן נראה לבאר כי היסוד לא שאל בת זוג להשפיע עליו כי כן דרך הספירות להשפיע ומה להם אם ישפיעו בספ"י אחרת או אם ישפיעו במדרגה אשר תחתיהם.** אמנם שאלתו היתה, לכל, דהיינו התפארת נתת לו בן זוג שע"י שניהם [יט] תהיה ההכרעה, וליסוד לא נתת בן זוג אל ההכרעה, אלא הוא לבדו היה מכריע. והשיבוהו, כנסת ישראל יהיה בן זוגך. ואין ספק כי ענין זה היה קודם הקטרוג. ועכ"ז השיבוהו כנסת ישראל תהיה בן זוגך, כי המלכות משמשת למעלה ולמטה אל ההכרעה, כי ע"י המלכות והיסוד הוא שלום בין הנצח וההוד קודם רדתה שתהיה היא משמשת למעלה ולמטה, עם הת"ת בין גדולה וגבורה, ועם היסוד בין נצח והוד. ועם היותה עליהם ודאי. ומה גם עתה אחר הקטרוג. וזה הענין יוכרח ע"י מה שפ"י בס' רעיא מהימנא (פנחס דף רמ"ז) בענין א"א לשני מלכים להשתמש בכתר אחד, שהיו נצח והוד יונקים מן המלכות כמו שנבאר בשער מיעוט הירח. ולכן הי' ההכרעה ע"י המלכות מצטרפת עם הת"ת ועם היסוד, וההכרעה משתלמת על ידיה. ונמצא שאין הכרעת הת"ת הכרעה אלא ע"י המלכות, ואין הכרעת יסוד הכרעה אלא ע"י המלכות. ולכן הוזהרנו בענין זכור את יום השבת, שהכוונה בו, לייחד המלכות בת"ת וביסוד, כדי שיהיה הכרעתן שלימה. וזהו הנראה לנו בביאור המאמר הזה.

לכל נתת בן זוג ולי לא נתת ביאר הרמ"ק ששבת הכוונה לספירת היסוד וטעם שבקש בן זוג כי אין הכרעה כראוי אלא ע"י עזר כנגדו, והשיבה השי"ת שכנסת ישראל הוא בן זוג שלה שהשבת היא בחי' אמת וישראל נוקבא בחי' אמונה. נמצא שחילול שבת הוא בחינות הסתלקות אשתו הראשונה שעל ידי זה נעשה פסיעות קצרות, כי אמת בלא כלי האמונה, אין לה הילוך כראוי/ק"י בחינות פסיעותיו מתקצרות כנ"ל.

והנה מצינו להיפך, כי הלא אדרבא רז"ל אסרו לפסוע בשבת פסיעה גסה, (שבת קיג ע"ב) [ק"י/ק"ט] כמ"ש "וכבדתו מעשות דרכיך" שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול, ואע"פ שגם בחול מזיקה פסיעה גסה, אלא שיש לזה רפואה ע"י קדוש ליל שבת, אבל בשבת הוא איסור דרבנן וצריך דווקא לפסוע בשבת פסיעה קטנה וא"כ קשה הרי זה נאמר לשומר שבת ולא למחלל, ושומר שבת אשתו קיימת ופסיעותיו לא מתקצרות. ומתוך רבנו שיש סיבה אחרת מדוע אסרו חז"ל פסיעה גסה. והיא שהמצוות הן בחי' המלכות ורק בשבת עלולת רגלי המלכות מאחיזת הקליפות ולכן עדיין הליכתה בפסיעה קטנה. ולכן בשבת גם הפסיעה שלנו קטנה, כדי שנהיה מרכבה לה.

אך דע, כי בחול כשעושיין מצוה, וכל מצוה היא קומה שלימה [ק"י/קכא] בחי' ברייה רוחנית שלימה, בחי' מלאך, יש מקומות שהס"א יונקת מהם, והן הרגלין של המצוה, שמשם יניקת הס"א, בבחינות רגליה יורדות מות (משלי ה) [קכב] פשוטו של מקרא מדבר בחכמות חיצוניות וכפירות שהן כמו אשה זונה שההולך אחריה היא תוביל אותו למוות. אבל עפ"י הסוד דרשו פסוק זה על השכינה/קכג

ק"י בחי' המלמד תורה לאפיקורס שצריך זהירות מאד, ולא יכול לדבר כרצונו.

^{ק"י} ע"ש שגם בחול אסור דפסיעה גסה נוטלת מטאר העינים, אבל בשבת שם ע"א נוסף איסור מהכתוב בישעיהו "מעשות דרכיך" שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול.

ק"י שבת קיג. – (ישעיה נח-יג) וכבדתו מעשות דרכיך וכבדתו שלא יהא מלוכך של שבת כמלוכך של חול וכי הא. דרבי יוחנן קרי למאניה מכבדותי מעשות דרכיך שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול ממצוא חפצך אסורין חפצי שמים מותרין ודבר דבר (דף קיג:) שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול דבור אסור הרור מותר בשלמא כולו לחי' אלא שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול מאי היא כי הא דאמר רב הונא אמר רב ואמרי ליה אמר ר' אבא אמר רב הונא היה מהלך בשבת ופגע באמת המים אם יכול להניח את רגלו ראשונה קודם שתעקר שניה מותר ואם לאו אסור מתקיף לה רבא היכי ליעביד ליקף קמפיש בהילוכא ליעבר זימנין דמיתוסן מאני מיא ואתי לידי סחיטה אלא בהא כיון דלא אפשר שפיר דמי אלא כדבעא מיניה ר' מר' ישמעאל בר' יוסי מהו לפסוע פסיעה גסה בשבת א"ל וכי בחול מי הותרה שאני אומר פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם ומהדר ליה בקידושא דבי שמשו. (והורו בקידוש ליל שבת)

^{ק"י} לעיל בתורה ה' אות ב' ביאר שכל המצוות הן קומה וכאן שכל אחת בעצמה גם היא קומה (ועיין לק"ה ברכת השחר ג' אות כה, שכתב זה ידוע שכל בחי' כלולה מכל הבחינות כמבואר בכתבי הארז"ל) ועיין לעיל תורה קלט. ועיין אותה ישראל שקלים ד"ה וחו ג"כ הפ"י של סטבע של אש.

קכא עיין אהב ישראל – פרשת שקלים – וכן כל אחד מיישראל הוא בחי' קומה שלימה בכל הכוחות והאיברים. וכן אורייתא קדישא הוא ג"כ כביכול בבחי' קומה שלימה מכל האיברים בכלל ובפרט. כי יש בה רמ"ח מצוות עשה נגד רמ"ח איברים שבאדם. ושס"ה מצוות לא תעשה נגד שס"ה גידין שישנו באדם. וזהו בחי' כללות. וכן בפרט. כי שבת שקול נגד כל התורה כולה. ומסתמא יש בה ג"כ בחי' קומה שלימה כנ"ל. וכן כל התרי"ג מצוות כל מצוה ומצוה כלולה מכל התרי"ג מצוות. וגם באדם אמרו חכמי החוקרים והנתוח שישנו בכל אבר ואבר כל הכוחות של כל האיברים. ואמר אפילו בהעין שהוא אבר דק וקטן יש בו שס"ה גידים אך שהם דקים מאוד וא"א להכיר אותם.

קכב משלי פרק ה (א) בני לַחֲכָמִי הַקְּשִׁיבָה לְתַבּוּנָתִי הֵט אָזְנְךָ: (ב) לְשֹׁמֵר מְזֻמּוֹת וְדַעַת שְׁפָתֶיךָ יִנְצֵרְךָ: (ג) כִּי נִפְתַּח תִּפְתָּחַ שְׁפָתַי זָרָה וְחָלַק מִשְׁמֵן חֶפְזָה: (ד) וְאַחֲרֵיתֶיהָ מֶרֶה כְּלַעֲנָה חֲדָה כְּחָרֵב פִּיתָה: (ה) רִגְלֶיהָ יִרְדוּת מוֹת שְׂאוֹל צַעֲדֶיהָ יִתְמַכּוּ:

מלבי"ם (ה) רגליה יורדות מות – ההולך אחריה ושומע לה, (כמו אשר ברגליך שמות י"א) תוביל אותו למות, שאלו צעדיה יתמכו – השאלו הוא הבור העמוק שלפעמים יפול בו בעודו חיים, ור"ל שגם צעדיה מי שהולך אליה הגם שעוד לא שכב עמה, יתמכו את השאלו והבור שיפול בו, ולא יוכל עוד לצאת משם, ועל המליצה יאמר, שמי שנתפס כבר למינות ימות מיתת הנפש, וגם ההולך בדרכה להשתמש בהיקשים המתעים ובהקדמות הפילוסופיות שבה, לא יוכל עוד לצאת משם:

קכג כגון בע"ח שער לה פ"ג ועוד הרבה.

וכן רבנו בכמה תורות עיין תורה תורה י' אות ח. ותורה טז אות ד' ואות ה'. ותורה טז ג"פ. ותורה קלט. ועיין בוזה ב"פ עה"פ (משלי ה' ה') רגליה יורדות מות כגון בשלח מת: תצוה קצו: ועוד. ועיין תורה יא ביאור מאמר רבב"ח ד"ה דקאי עד קרסוליה במיא. ועיין תורה נד אות ב' ותורה פא תנינא.

ועיין תורה קלט – צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו (תהלים פ"ה). כי יקרא דשפתא הוא, כי פחל שיש שליטת החיצונים, כשהאדם עושה מצוה, אזי יונקת הקלפה מהרגלין של המצוה, כי כל מצוה היא קומה שלמה. ואזי אין להמצוה ההיא בחינת רגלין, לעלות בהם ולילך לפני הקדוש ברוך הוא. כי הקלפה לקחה הרגלין, ובבחינת (משלי ה): "רגליה יורדות מות": וכשכא שבת, ונתבטל שליטת החיצונים, אזי עולים הרגלין מהמצוה, שהיו בתוך החיצונים פחל שניקו מהם, ואזי עולה המצוה והולכת לפני הקדוש ברוך הוא. וזהו (ישעיה נ"ח): "אם תשיב משבת רגלך", שעל ידי שבת תשיב ותחזור הרגלין להוציאם מבין החיצונים. ואזי עולה המצוה והולכת לפני הקדוש ברוך הוא. והקדוש ברוך הוא משתעשע בה, אף אם נעשית על ידי קטן שבקטנים, ובלי כוונה ושלמות הראוי להמצוה, עם כל זה יש להקדוש ברוך הוא תענוג גדול מהמצוה. כמו האב שיש לו תענוג גדול בשבנו מתחיל להלך, אף שאינו הולך במדבר במקום שאין דרך, משתעשע מאד ממנו, כך הקדוש ברוך הוא משתעשע מאד מכל אחד מיישראל בשעושה מצוה. והנה ההולך במדבר במקום שאין דרך, אינו יכול לעשות דרך בבושא על ידי פעמי רגליו, כי אם בשילך הרבה. והמצוות נקראים צדק, כמו שכתוב (תהלים קי"ט): "כל מצותיך צדק". וזהו צדק לפניו יהלך, כשהמצוה הולכת לפני הקדוש ברוך הוא, אזי וישם לדרך פעמיו, הקדוש ברוך הוא עושה מפעמי רגליו,

בשעה שהקליפות אוחות בה. ובשבת עולין הרגלין מן הקליפות/קכד\ בבחינות אם תשיב משבת רגליך קבה (ישעי' נח)/קכ"ו פשוטו של מקרא אם תחשוב לצאת מחוץ לתחום שבת ותזכר ותשיב רגלך בגלל קדושת השבת ותענג את השבת וכו', ורבנו דורש עפ"י הסוד/קכ"ו\ שבשבת משיבין הרגלין של מצוה אל הקדושה [קכ"ט]/קכ"ט, ואזי מתחלת לילך לפני הש"י, והנה בוודאי בתחילת ההליכה

דך, שהוא נאמר על דרך פשוטה לרבים. כי מחמת גדל התענוגים והשעשועים שיש להקדוש ברוך הוא מהמצוה, עושה מפעמי רגליו, דרך פשוטה. וזהו "וישם לדרך פעמיו":

קכד בשבת עולין הרגלין מן הקליפות - עיין עמק המלך טז י' - ובשבת כל העולמות עולים למעלה באצילות, ובפרט בשעת מנחה שלו, עולה זעיר עד התיקון השמיני לפעמים, והוא הנקרא 'נוצר חסד', והוא המזל העליון, והעולמות כלולים בתוך החלול שמניח במקומו. ועיין רמ"ז על זוהר ויקרא ד"ה אלא שבע בלחודדה - שבשבת עולים כל העולמות עד שנמצאת הנוק' במקום אבא והזעיר עולה לדיקנא.

מסילות חכמה לרבי מאיר פאפירש ז"ל - כלל כ"ד - והוא כי חוזרים המאורות חלילה בכל יום ויום, עד מנחה בשבת שאז עולים עד עתיקא קדישא, כשמתגדל הזעיר ונוקבא עד או"א, ממילא אורות או"א מתגדלין עד א"א, וא"א עד עתיק יומין, עד במוסף בשבת שאז מתגדלין הזו"ן עד א"א, ולכן אומרים איה מקום כבודו, שהמלאכים שואלין זה לזה איה, שזו"ן מתגדלין עד הכתר שנקרא אריך, לכן נקרא כתר סוד מוסף, ועיין ר"מ פנחס ע' תנ"ח:

^{קכ"ד} מתוצו - רגליך

קכ"ו ישעיה פרק נח (יג) אם תשיב משבת רגליך עשות חפציך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ידוד מכבד וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפציך ודבר דבר: (יד) אז התענג על ידוד והרפכתיו על פמותי (ובמתי) ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ידוד דבר:

מצודות דוד (יג) אם תשיב משבת וכו' - ר"ל אם החזקת בדרך לצאת חוץ לתחום ונזכרת שהוא שבת והשבות רגלך בעבור השבת. עשות - המ"ם של משבת עומדת במקום שתיים ור"ל אם תשוב מעשות חפצך אחד מן המלאכות האסורות. ביום קדשי - זהו השבת שקדשו המקום. וקראת לשבת ענג - תקרא את השבת יום עונג ר"ל יהיה מיוחד לך להתענג בו. לקדוש ה' מכבוד - ליום השבת שקדשו המקום תקרא יום מכובד מבלי עשות בו מלאכה של חול. וכבדתו - ר"ל לא בקריאת שם לבד אלא תכבדו בו עניניך. ממצוא - מבלי מצוא בו חפצך ר"ל שלא תעשה בו חפצך מדברים האסורים בשבת. ודבר דבר - ומלדבר בו דבר הנאסר בשבת כחשבונות וכיוצא:

קכ"ז עיין שער הכוונות קבלת שבת א' - אם תשיב משבת רגליך כו' כבר הודעתך איך מה שנעשה בימי החול ע"י תפלה נעשה ביום השבת מאליו והענין הוא כי הנה בליל שבת טרם שיתפללו בני תפלותיהם ובליל כל העולמות ג' בג' כיצד נה"י דעשיה נבללין ועולין בחג"ת דעשיה וחג"ת בחב"ד דעשיה. וחב"ד דעשיה בנה"י דיצירה ונה"י דיצירה בחג"ת דיצירה כו' וכע"ז עד רום המעלות ונמצא כי בהעשות הדבר הזה נשאר מקום דנה"י דעשיה ריקם ומקום אויר פנוי והמקום הזה הוא המקום שאנו קורין אותו שיעור תחום שבת. ונמצא כי ע"י הכללות אלו העולמות כל התכלית הוא לצורך נה"י דעשיה שיסתלקו למעלה וישאר ביניהם ובין המקום של הקלי' מקום אויר פנוי ביניהם שלא יתאחוזו הקלי'. והטעם הוא כי הנה"י הנה הם ירכין לבר מגופא אשר שם הוא עיקר אחיות החיצונים והרי זה דומה למי שמרים ונושא רגליו למעלה שלא יטנפו רגליו בטיט וזמ"ש אם תשיב משבת רגליך ר"ל אם תשיב רגליך למע' מסבת השבת.

^{קכ"ז} עיין פל"ח אות ו' שצ"ן כן לעיין לקוטי תנינא להאריז"ל פרשת בהר ופירוש האריז"ל שאחר התיקונים במאמר ומבינה נביאים ואינון נצח והוד וכו' ובפירוש ספרא דצניעותא פ"א דף קכ עד קכה במבאר שם באורך ענין זה ושבת בת זוג לכנסת ישראל. ועיין פל"ח תנ"ל אות ז' טה שבאר עפ"ו.

קכ"ח פל"ח אות ו' - שם ובשבת עולין הרגלין וכו' בבחינת (ישעיה נ"ח) אם תשיב משבת רגליך וכו' עיין בלקוטי תנינא להאריז"ל פרשת בהר ובפירוש האריז"ל שאחר התיקונים במאמר ומבינה נביאים ואינון נצח והוד וכו' ועיין בפירוש ספרא דצניעותא פרק קמא בדף ק"ב עד דף קכ"ה במבאר באורך ענין זה ושבת הוא בחינת הבת זוג וכנסת ישראל הוא הבן זוג וכו':

עיין ספר הליקוטים להאריז"ל ישעיה פרק נח - אם תשיב משבת רגליך וכו': כבר הודעתך, איך ביום השבת נעשה מעצמו, מה שנעשה בימי החול ע"י תפילתינו. והוא, כי בליל שבת קודם התפילה, נבללים כל העולמות ג' בג'. כיצד, נה"י של העשיה בחג"ת של העשיה, וחג"ת דעשיה בחב"ד דעשיה עצמה, וחב"ד דעשיה בנה"י דיצירה, וכן עד רום המעלות. נמצא, כי מקום נה"י דעשיה נשאר חלל ופנוי. וז"ס תחום שבת, כמבואר אצלנו. נמצא, כי ע"י הכללות של כל אלו העולמות, כל הכונה היא לעלות הנה"י דעשיה למעלה, וישאר מקום פנוי ביניהם אל הקליפות, לפי שנה"י הם מלבר מגופא, ושם הוא עיקר אחיות החיצונים. והרי זה דומה למי שמרים ונושא רגליו למעלה כדי שלא יטנפו, וזהו אם תשיב משבת רגליך. פירוש, אם תשיבם למעלה, כי הלא נה"י הם הרגלים העליונים אשר יצאו מחדש, כמבואר אצלנו, שעיקרם אינם רק שש קצות, שהם חב"ד חג"ת, אך נה"י נתוספו ונתחדשו. ועתה ביום השבת, חוזרים ליכלל למעלה אל מקומם ממש. וזהו פירוש אם תשיב משבת רגליך, שהוא השבת הרגלים, שהם נה"י למעלה. אך היוצא חוץ לתחום, הוא גורם ליכנס החיצונים למקום הקדש. ועיין בס' הכוונות, בתחילת דרוש של שבת:

אינה יכולה לעשות דרך כבושה רק הוא עדיין שביל דקיק פעמי הרגלין.
 אך הוא כמשל התינוק כשמתחיל לילך [כ"א], שבתחילה אינו יכול להלוך יפה, אך האב מחמת גודל אהבתו ושיעשועיו עם בנו, הוא עושה מפעמי רגליו דרך. כמו שאנו רואין כשהתינוק עושה איזה דבר קטן, או מדבר איזה דיבור אף שאינו חכמה כלל, עכ"ז מחמת אהבת האב ושיעשועיו מזה, הוא מחבב הדבר ומגדילו ומרחיבו ועושה מזה דבר גדול.
 כמו כן השם יתברך, כשהמצוה מתחלת לילך, או כשאדם עושה איזה דרך חדש בתשובה תורה ועבודה להשם יתברך, אף שבתחילה הוא שביל דקיק, עכ"ז מחמת גודל שיעשועיו יתברך מזה, הוא עושה מפעמי רגליו דרך כבושה [כ"ב] אע"פ שהילוך מצותיו עדיין פסיעות קטנות כתינוק המודדה, מחשיב אותן כאילו רץ בהן פעמים רבות עד שעשה בהן דרך כבושה. נראה כוונת רבנו שאע"פ שלמעשה כיון שלא התמיד בה עדיין ורק עתה עולה למעלה אין בכוחה לעורר יחוד עליון להשפיע שפע רב, אבל הקב"ה מרוב אהבתו לישראל כאב לבנו הקטן שמתפעל מכל מעשה קטן שלו כאילו עשה מעשה גדול, מחשיב לישראל את עבודתו זו למעשה גדול, דהיינו שבעלייתו למעלה מעורר השפעת שפע רב.
 וזה בחינות (תהלי' פה) [כ"ג] צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו. המפרשים פשוטו שהוא כפל לשון, ורבנו מבאר שיהלך הוא הילוך בפסיעה קטנה, בחי' פעמיו [כ"ד] שהוא צעדים בשביל דק, אבל דרך היא דרך כבושה. וזהו צדק שהוא כנוי למלכות, היינו המצות [כ"ה] כמה שכתוב (שם קיט) [כ"ו] כל מצותיך צדק. כי קיום המצוות היא המלכות הקב"ה דהיינו תיקון המלכות. כשמתחלת המצוה לילך לפניו יתברך כנ"ל בחי' צדק לפניו יהלך, אזי [כ"ז] היא רק בבחי' פעמיו, דהיינו פסיעות קטנות, והקב"ה באהבתו וישם לדרך פעמיו, שהוא יתברך עושה דרך כבושה מפעמי הרגלין, שהם רק שביל דקיק, כי ומחמת שיעשועיו [כ"ח], הוא משים לדרך רחב וכבוש, את פעמיו, שהם רק שביל דקיק כנ"ל.

* עין לעיל תורה 10

ב תורה פו – פסיעים בו פסיעה קטנה סועדים בו לברך שלש פעמים וכו': הנה ידוע כי בימי החל הוא שליטת החיצונים, וערב שבת קדש בין השמשות אין להם שליטה כלל. כמו שמוכח בזהר הקדוש: 'כד אתקדש יומא בדין' יתפרדו כל פועלי און'. ועקר שליטה שלהן בימי החל, היא בבחינות רגלין, שאין מניחין לאדם לילך בדרך השם יתברך. דאיתא בגמרא (ברכות ו): 'הני ברכי דרבנן דשליה מניה, ובשבת קדש חזרין להם כח ההליכה, כמו שכתוב (ישעיה נ"ח): 'אם תשיב משבת רגלך', הינו כמו שאמרנו, שבשבת קדש יכול לילך בדרך השם יתברך: אף למשל, תינוק כשמתחיל לילך, עדין צריך סעד לתמוכו. ואף על פי כן אינו יכול לילך במרוצה, רק פסיעות קטנות, וצריכין לחזק אותו. כך כשאדם מתחיל בשבת לילך בדרך השם יתברך, צריך עוד סעד לתמוכו, והסעד הזה הוא בחינת אמת. ובחינת אמת הזה הוא בחינת רגל שלישי, כדאיתא במסכת (שבת קד): 'קשטא קאי', ושבת הוא בחינת אמת, כדאיתא (במסכת דמאי פרק ד): 'אפלו עם הארץ ירא לשקר בשבת'. ובשבת דבך את עצמו במדה זו, הוא סעד לתמוכו, ובחינת רגל שלישי: וכו'....

ג וכן הלשון בתורה קלט – 'אם תשיב משבת רגלך', שעל ידי שבת תשיב ותחזור הרגלין להוציאם מבין החיצונים. ואזי עולה המצוה והולכת לפני הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא משתעשע בה, אף אם נעשית על ידי קטן שבקטנים, ובלי כוונה ושלמות הראוי להמצוה. עם כל זה יש להקדוש ברוך הוא תענוג גדול מהמצוה. כמו האב שיש לו תענוג גדול כשבנו מתחיל להלך, אף שאינו הולך כראוי, עם כל זה משתעשע מאד ממנו. כך הקדוש ברוך הוא משתעשע מאד מכל אחד מישראל כשעושה מצוה. והנה ההולך במדבר במקום שאין דרך, אינו יכול לעשות דרך כבושה על ידי פעמי רגליו, פי אם פשילך הרבה. והמצוות נקראים צדק, כמו שכתוב (תהלים ק"ט): 'כל מצותיך צדק'. וזהו צדק לפניו יהלך, כשהמצוה הולכת לפני הקדוש ברוך הוא, אזי וישם לדרך פעמיו, הקדוש ברוך הוא עושה מפעמי רגליו, דרך, שהוא נאמר על הדרך שהוא כבושה לרבים. פי מחמת גדל התענוגים והשעשועים שיש להקדוש ברוך הוא מהמצוה, עושה מפעמי רגליו, דרך כבושה. וזהו 'וישם לדרך פעמיו':

ד תהילים פרק פה (יד) צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו:

מצודות דוד (יד) צדק – כל איש יהלך לפניו הצדק ר"ל שיהיה הצדק תמיד נוכח עיניו וישם פעמיו לדרך הצדק ללכת אחריה וכפל הדבר לחזוק: מצודות ציון (יד) פעמיו – צעדיו כמו פעמי הכן (תהלים ק"ט):

ה הביאור נ"ל כי פעמים פירוש צעדים ובתחילת ההליכה סופרים כל צעד אבל כשרגל ללכת אזי סופרים רק כמה פעמים עבר בדרך הזו, ולא כל צעד.

ו כי המצוות הן דבר מלך שלטון. והן העצות כיצד להמליך את הקב"ה. והמלכות נקראת צדק, כמו שכתוב בפתח אליהו צדק מלכותא קדישא.

ז תהילים פרק קיט (קעב) תען לשוני אמרתך פי כל מצותיך צדק:

מצודות דוד (קעב) תען – בהרמת קול הדבר לשוני אמרתך כי המה דברים צודקים ומהראוי לדבר בהם בפרסום רב ובקול גדול:

מצודות ציון (קעב) תען – ענין הרמת קול כמו וענו הלויים וגו' קול רם (דברים כז):

ח סוף הפסוק הנ"ל צדק לפניו

ט נראה שרומז לש"ע נהורין שמאירים בנו ע"י אכילת שבת. כידוע ששעשוע בחי' שע נהורין כמ"ש ושעשע יונק על חור פתן כמבואר בשער הלוקוטים ישעיה פרק נ' על הפסוק הזה – הנה בפנים העליונים יש ב' מיני ש"ע נהורין, כנודע. וז"ש וש"ע ש"ע, ב"פ מיני ש"ע. והנה שורש ש"ע נהורין אלו, הם סוד שם ס"ג. כי הנה ו"פ ס"ג, גי' חשמ"ל, והש"ע נהורין עם ח' אותיות שיש בב' הוי"ת שבהם, הרי ש"ע ח.

וכ"ז דהיינו גם פעמיו וגם הדרך נעשה על ידי אכילת שבת שמשם מקבלין כח הרגלין בבחי' מזה שאמרו בגמ' (שבת קנב.) דוק בככי ותשכח ברגלין [כ"א], פירוש טחן בשיניך ותמצא את האכול ברגליך, דהיינו שעל ידי האכילה מקבלין הרגלין כח והגשמיים רומז לרוחניות, כך גם אכילת שבת נותן כח ברגלי המלכות לעלות מהקליפות ואזי ע"י אכילת שבת גם מתעורר רוב אהבת ה' לישראל ושעשועיו עמהם נעשה מפעמי הרגלין שהם רק שביל דקיק, פסיעות קטנות, נעשה מהם דרך כבושה כנ"ל: עיין תורה פא/יב תנינא שתיקון הרגלין הוא תיקון נפלא לכל הבחינות הנקראות רגלין. ועיי"ש שדבור רע נקרא רגל כמ"ש לא רגל על לשונו, נמצא ע"י שבת מתקן את הדבור הרע. ועיין לעיל בהקדמה שהמחלוקת על האדם היא פגמי הדבור שלו שמתלבשים בבני אדם החולקים עליו. נמצא אכילת שבת ע"י שמתקן את הרגל מתקן את הדבור הרע שדיבר ועיי"ז מבטל את המחלוקת עליו. ובוזה מבואר עוד בחי' של הקשר בין תחילת התורה לסופה.

וזה בחינות הזמר שנתקן לומר בליל שבת [כ"ג] פוסעים בו פסיעה קטנה סועדים בו לברך שלש פעמים, סועדים לשון סעודות שבת, על ידם אנו ממשיכים ברכה לכל עבודת ימי החול, וסועדים גם לשון סעד ועזר, כמו מי שפסעותיו קטנות צריך עזר וסעד. ורבנו מבאר שע"י אכילת שבת נעשה סעד לפסיעה הקטנה ונחשבת לדרך כבושה שאע"פ שהן בחי' פסיעה קטנה ע"י סעודות שבת הקב"ה מחשיב אותן לדרך כבושה.

היינו שבשבת פוסעים פסיעה קטנה כמו שאמרו/י שלא יהיה הלוכך בשבת כהילוכך בחול שאדם רץ לעסקיו. והוא תמוה לכאורה, כי הלא אדרבא מי שמתה אשתו הראשונה פסיעותיו מתקצרות, ושבת הוא בחינות אשתו הראשונה כנ"ל, והיה ראוי למי ששומר שבת שיהי' בו פסיעות גדולות ורחבות. אך סועדים בו לברך וכו' היינו שאוכלים סעודת שבת, ועיי"ז באמת נתתקנין הפסיעות קטנות ונתרחבין ונעשה מהם דרך כבושה בבחי' וישם לדרך פעמיו כנ"ל דהיינו שאנו פוסעים פסיעה קטנה בדרך המצוות של חול, שבשבת מתחילים לילך כתינוק, אבל ע"י סעודות שבת הקב"ה מחשיב לנו את הפסיעה קטנה בחי' פעמי/י רגלינו לדרך כבושה. ועל כן על ידי אכילת שבת נתתקן חילול שבת, שהוא בחינות פסיעות קצרות כנ"ל, כי על ידי אכילת שבת נעשה מפסיעות קצרות רחבות ונעשה מהם דרך כבושה כנ"ל [כ"ד]:

¹ שבת דף קנב. תנא משמיה דרבי מאיר דוק בככי ותשכח בניגרי שנאמר (ירמיה מה ז) "ונשבע לחם ונהיה טובים ורעה לא ראינו". אמר ליה שמואל לרב יהודה שינגא שרי שקיך ועייל לחמך עד ארבעין שנין מיכלא מעלי מכאן ואילך משתי מעלי.

רש"י - דוק בככי ותשכח בניגרי - אכול הרבה ותמצא האכילה בפסיעותיך, שיחוק כחך, דוק כמו אכלה מדקה (דניאל ז) לשון כוסס: מוהרש"א - ותשכח בניגרי שנאמר כו'. לענין ימי הזקנה מיייתי לה הכא וי"ל ע"פ מ"ש לעיל עד שלא יבואו ימי הרעה אלו ימי הזקנה וה"נ אמר כאן ונשבע לחם דהיינו דוק בככי ונהיה טובים ורעה שהם ימי זקנה לא ראינו לחוש עליהם ומיייתי עלה בגמ' הא דשמואל עייל לחמך עד מ' שנין ומכאן ואילך כו' אהאי קרא נמי קסמין ונשבע לחם ונהיה טובים דהיינו דמיכל מעלי עד שלא ראינו ימי הרעה דהיינו הזקנה דמשם ואילך משתי מעלי וק"ל:

² הגרסא שם ותשכח בניגרי והפירוש טחן בשיניך ותמצא בפסיעותיך

³ עיין תורה פא תנינא - כשאדם משמח עצמו בשמחה של מצוה, והש"מחה גדולה כל כך, עד שנוגעת עד רגליו, הינו שמרדק מחמת שמחה, זה הבחינה נקרא: "ונביא ללב חכמה" (תהלים צ). הרגלים הם נצח והוד, בחינת נביאים, נתעלים לבחינת לב על ידי השמחה שבלב, כי השמחה מעלה אותם. והוא הרקוד שמעלה רגליו בכל פעם. וכשלומד תורה או שעושה מצוה בכל כך שמחה, שהשמחה נוגעת עד רגליו, ומעלה את רגליו למעלה בזה נתעלים כל תומכי דאורייתא, שהם נקראים סמכי קשוט. וזה פירוש (ישעיה מ"א): "צדק יקראהו לרגלו", כי התורה והמצוה נקראים צדק, כמו שאמרו חכמינו, וזכרונם לברכה (חלין ט): "צדק תדברון וכו', וכמו שכתוב (תהלים קי"ט): "כי כל מצותיך צדק": גם הדבור הרע נקרא רגל, כמו שכתוב (שם ט"ו): "לא רגל על לשונו", גם הוא נתעלה. גם אדם נתעלה בממון, הנקרא רגל, כמו שכתוב (דברים י"א): "ואת היקום אשר ברגליהם" (א). גם כל המדרגות התחתונות המכנים בשם רגלים, נתעלים על ידי שמחת תורה ומצוה, כמו שכתוב: "צדק יקראהו לרגלו", שהתורה והמצוה הם קוראים למעלה את אלו המדרגות התחתונות: וזה שאמרו חכמינו, וזכרונם לברכה (בבא בתרא י'): "מי שאין לו בנים, ישמח את אשתו בדבר מצוה". כי אשה נקראת רגל, כמו שכתוב (שמואל א ב): "רגלי חסידו ישמר" (ב). נמצא שעל ידי השמחה הוא מעלה ומקשר אותה לבחינת צדק, הנקראת הא. וישם עקר הירע, כמו שכתוב (בראשית מ"ז): "הא לכם זרע". גם ברא פרא דאבוה' (ערובין ע). גם אמונה נקראת רגל, כמו שאמרו רבותינו, וזכרונם לברכה (מכות כד): "בא תבוקו והעמידן על אחת וכו'. וכן כל הדברים הנקראים רגל נתעלים:

⁴ לשון חזק כל מקדש שמונים בליל שבת

⁵ משנה ברורה על א"ח סימן שא (א) אין לרוץ בשבת - שנאמר וכבדתו מעשות דרכיך ודרשו שלא יהא הילוכך בשבת כהילוכך בחול שדרך האדם למהר ולרוץ אחר עסקו (א) ואף בחול אין לפסוע פסיעה גסה דנוטלת אחד מת"ק ממאור עיניו (ב) אלא דבשבת איכא נמי איסורא משום מעשות דרכיך:

⁶ מלבי"ם ישעיה פרק כו פסוק ו - וכן יש הבדל בין רגלי ופעמי, כי רגל כולל את הרגל, ופעם רק הצעד, ומוסיף שאף בצעד ומדרך שמו פעמיהם יהיה די בכחם להשחיתהו:

⁷ עיי' חילול שבת נעשית בת זוגו כחלל מל ופסעותיו מהתקלות ועיי' אכילת שבת ממיה למה ועשה בן חביב כ"ל וחזרות פסיעתיו להתרה.

רגל הוא רפואה להריאה

הקדושה היא סגולה לרפואת הריאה, בפרט אכילת רגל בשבת כפי שנהגו כמבואר בבאה"ל. ואולי גם מאכל הגאלע שעשוי מרגלי בהמה נהגו בו בשבת לרפואת הריאה. ואומרים/יט שרבנו רמזו בזה למנה של רגל שהביאו לו באותה שבת ורמזו שהיא רפואה למחלתו שהיה חולה בדלקת ריאות כידוע/י: :

ואולי רמזו גם לחג הסוכות ושמיני עצרת שנקרא רגל ובו נאמרה התורה הזו, ורמזו שגם הזמן מסוגל לרפואת הריאה.

נ"ל כנ"ל כיון שרגליה של המלכות יורדות מוות, לכן תיקון הרגלין רפואה לריאה. וכמבואר באריז"ל שהחולי הוא מחסרון החכמה, וכשהקליפות אוחזים בשכינה אי אפשר שתעלה מין נוקבין ולכן לא נשפע לה חכמה, אבל כשמעלים את הרגלין מהם, היא עולה ומעוררות יחוד עליון ונשפע החכמה ומתרפא החולי. והקליפות הן גבורות דסט"א בחי' ש"ך דינים הנזכרים לקמן, וכשהן אוחזות במלכות אזי הם בחי' גבורה גמט' יראה, נפולה כמבואר לקמן, אבל ע"י תיקון הרגלין אזי יראה עולה מהקליפות, והיא אותיות ריאה שמתרפאת עי"ז, ומקררת את חמימות הלב לתאוות שגרמו להש"ך דינים. (באה"ל)

אוייה לי כי גרתי משך (תהלים קכ) /כא פשוטו הוא אוי על שהיינו גרים בגלות האומה הנקראת משך,

וי"א משך לשון משך זמן, שאומר אוי על אורך הגלות שנמשכת זמן רב. ורבינו כשהיה אומר פסוק זה **היה דרכו לכוין בתפלתו שמצטער על שהיה מתירא מיראתי הנפולות**, דהיינו אוי לי שיגורתי ופחדתי מיראות נפולות **שהם באים מש"ך דינים** [כ]. **וזה כי גרתי מש"ך:**

עיי' באה"ל שכל הפרק שם מדבר מעניין התורה הזו כי תחילתו מדבר מהחולקים על הצדיק דוד המלך כמבואר שם (א) שיר המעלות א'ל יְדוּד בְּעֶרְתָּה לִי קְרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: (ב) יְדוּד הֲצִילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת שָׁקֶר מִלְּשׁוֹן רְמִיָּה: (ג) מִהַ יִּתֵּן לָךְ וּמִהַ יִּסְיֵף לָךְ לְשׁוֹן רְמִיָּה: (ד) חֲצִי גְבוּר שְׁנוּנִים עִם גַּחְלֵי רְתָמִים: וסופו (ו) רַבַּת שְׁכָנָה לָהּ נַפְשִׁי עִם שׁוֹנָא שְׁלוֹם: (ז) אֲנִי שְׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הַמָּה לְמַלְחָמָה: וכנ"ל בתחילת התורה שאע"פ שהשונא רודף ומבזה בלשון רמיה אני לשלום עושה לו כל הטובות שבעולם בבחי' נפשי כעפר תהיה.

תמר הוא ג"כ ב"פ ש"ך, כמובא [כ]. וזהו אוייה לי כי גרתי מש"ך דהיינו מתמר דסט"א הם הרשעים שמחליפים רע בטוב בחי' היכלי התמורות וזה ב"פ ש"ך דינים שבוחרים ברע שהוא דין ויונקים מהטוב ומפילים אותו לרע ולדין:

עד כאן ביאור החברותא לתורה רעז

¹ עיי' שיש"ק ח"ב סימן רפ השתלשלות הדיבור הזה כאן.

² שבילי אמונה - הנתיב החמישי - השביל העשירי - (סוף אות ב) והרגלים טובים וטועילים כפי הרפואה כי יחליקו נחור התורה והריאה וטובים לשיעול יבש.

³ **עיי' שיש"ק ח"ב סימן רפ - בתורה רע"ז מבואר, רגל הוא רפואה לריאה, ספר רבי אברהם (שטרנהרץ) סופר ז"ל, שהשתלשלות הדיבור היה כן: בעת אמירת התורה הנ"ל שנאמרה בשמיני-עצרת כמובא בחי' מוהר"ן (סימן נ"ט), בא רבי אהרן הרב מברסלב, והביא לרבנו מאכל העשוי מרגל, שקבל אז שתי מנות מתושבי העיר, שקפף נהגו לתת לרב מאכל כזה בשמיני-עצרת; והביא מנה אחת לרבנו, ואז אמר רבנו את הנזכר לעיל, שרגל הוא רפואה לריאה, כי היה רבנו כבר חולה אז במחלת הרגל.**

⁴ **רבנו בארבע עשרה תורות מזכיר ענין הריאה. ואמר שלרוב הפעמים שאמר תורה על הריאה היה ראוי שיתרפא אלא שהתגבר הקטרוג והואיל רק לג' שנים מקיץ שנת תקסו שחלה (כמבואר בחי"מ קסב) עד שנת תקעא שהסתלק.**

⁵ **תהלים פרק קכ (ה) אוייה לי כי גרתי משך שכנתי עם אהלי קדר: (ו) רבת שכנה לה נפשי עם שונא שלום: (ז) אני שלום וכי אדבר המה למה:**

רד"ק (ה) אוייה לי כי גרתי משך. גרתי בגלות משך, כלומר, שנמשכה גלותי מאד ושכנתי עם רעים, עם אהלי קדר. וזכר הגלות אשר בישמעאל ולא זכר אשר באדום, כי רוב גלות ישראל בין הישמעאלים. וזכר קדר, כי הם המשפחות המיוחסות אשר בישמעאל, והם ראשי המלכות. ויש מפרשים משך הוא קדר, וקראם כן לפי שהם מושכי קשת, ופירושו, גרתי עם משך, וכפל הענין במלות שונות. ויש מפרשים משך, האומה אשר היא מבני יפת הנזכרת בתורה (בראשית י, ב), ואמר יוסף בן גוריון כי הם בני טושכאנא והם באמונת הנוצרים. וזכר משך, בעבור מלכות אדום, לפי שרומא היא במחוז טושכאנא, וזכר קדר, בעבור מלכות ישמעאל. והנה זכר שתי מלכויות, שישראל גולים ביניהם:

⁶ גם בדפורי ותולדו- מיראת, ותתלו- מיראות

⁷ ע"ה שער יח פ"ה. שער הכוונות ק"ש דרוש ו' לקוטי תורה בשלה ועוד.

⁸ שם ובספר הלקוטים להאריז"ל ישעיהו פרק לה ופע"ה ק"ש פ"ב. אוצרות חיים שער רפ"ה. לקוטי ש"ס אבות.

